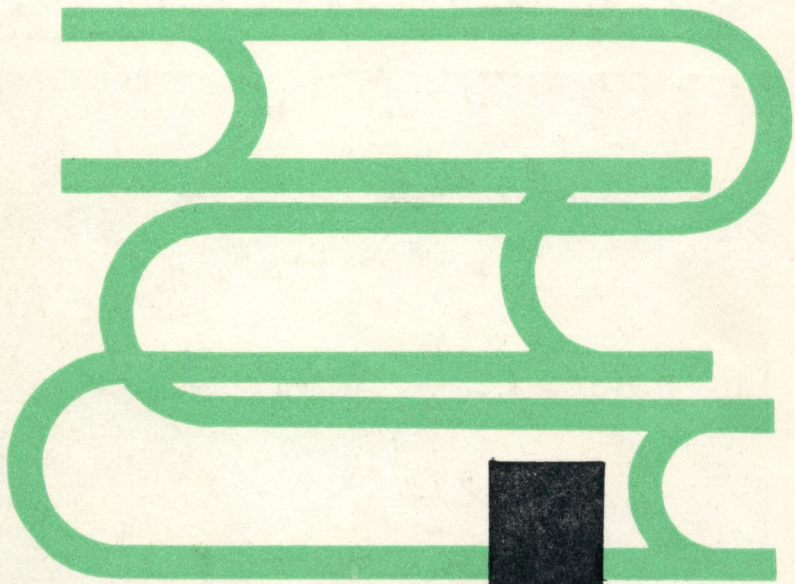

Kál Kál

1978 JUN 51

KÖNYVTÁROS

5

1978

Kölcsönözhető

Részletek a közelmúltban újjáalakított Békési Városi Könyvtárból. Alsó képünkön a zenei részleg. Cikkünket lásd a 271. oldalon (MTI Fotó — Tóth Gyula felvételei)

TARTALOM

Külön vagy együtt? A Könyvtáros körkérdése a tudományos, szak- és a közművelődési könyvtárak együttműködéséről	
DR. HÉBERGER KÁROLY: A párhuzamos fejlesztések helyett szorosabb együttműködést	251
ARATÓ ATTILA: Az együttműködést a könyvtárak alapfeladataira kell építeni	252
BAUER JÓZSEF: A könyvtári rendszer életformája az együttműködés	254
DR. ARATÓ ANTAL: Gyűjtőkori együttműködés a helyi szakkönyvtárakkal	255
BILINCSEI LAJOS: Együttműködés — más módon	256
OROSZ BERTALANNÉ: Az olvasók gyors szolgáltatást várnak!	257
FARKAS LÁSZLÓ: Mikor költözik új otthonába a nemzeti könyvtár?	259
SIMAY NORBERT: Ne csak a munka kösse a dolgozót üzeméhez. Beszélgetés a debreceni 6. sz. Volán Vállalat igazgatójával (<i>Megkérdeztük a fenntartókat</i>)	262
Lapozgató	264, 279, 296, 306
SZABÓ ERNŐ: Jegyzetek egy orvostudományi könyvtárról	265
A középvárosi könyvtárak helyismereti munkája	
URBÁN LÁSZLÓ: A sárvári gyűjtemény	267
KERESZTURI JÓZSEF: Gyűjtés és feltárás Szigetvárott	269
Az első év és a második (G. Gy.)	271
Láttuk,	272
SZITA FERENC: A járási hivatalok és a falusi könyvtárak Somogyban	273

Fórum

HEGEDŰS BÉLA: Az új módszer nálunk már nem új	275
CSERNUS GYULÁNÉ: A könyvek elhelyezése a gyermekkönyvtárakban	275
Kérdezz — felelek	276

A könyvtárak életéből

DR. BENKŐ CSABÁNÉ: Hangversenysorozat és nyilvános zeneórák a könyvtárban	277
A tanácsai és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltató helyek) 1977. évi fontosabb adatai	280
A lapokban olvastuk (<i>Hajdú-bihari Napló, Zalai Hírlap</i>)	282
Hírek	284

LÁTÓKÖR

SZ. NAGY LAJOS: Mi újság Finnországban?	286
Az olvasó munkásért pályázat eredményei, tapasztalatai	290
A másodizben meghirdetett „Az olvasó munkásért” pályázat díjazottjai	291
Nem látjuk,	293
A Tájak — Korok — Múzeumok mozgalom és a könyvtárak (S. B. A.)	294

Vallomások a könyvtárról

BÉKÉS ISTVÁN: A könyvtár szentély és piac	295
--	-----

Könyvtárosok és bibliográfusok

Dr. Polzovics Iván 1909—1978 (P. J.)	297
HARASZTHY GYULA: Halász Gábor 1901—1945	298
A könyvtáros kislexikona. Mi a heurisztikus információ? (<i>Györe Pál</i>)	301
A könyvtáros galériája. KARANCSI SÁNDOR (<i>Galambos Ferenc</i>)	303

Bibliográfiák

NYITRAI LAJOS: A Szolnok megyei Néplap repertórium (Páldy Róbert)	304
JUHÁSZ IZABELLA: A Debreceni Ady Társaság bibliográfiája (Bényei Miklós)	305
A könyvtárak és a VIT (M. M.)	307
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	308
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	310

A lapunk e számában közölt könyvjegyeket Karancsi Sándor készítette

Из содержания

Vозможности на сотрудничество научных, специальных и массовых библиотек (Ответы на вопросы журнала „Кёньвтарош“.) (251);
Farkas László: Когда переселится в новое здание национальная библиотека? (259);
Краеведческая работа в библиотеках средней величины городов (Шарвар, Сигетвар) (267);
Бенкё Чабанэ: Пропаганда современной музыки в Областной библиотеке г. Мишкольц (277);
С. Надь Лайош: Библиотечное дело Финляндии в зеркале финской специальной печати (286);
Малый лексикон библиотекаря: эвристика (301).

László Farkas: Wann zieht die Ungarische Nationalbibliothek in ihr neues Heim (259);
Ortskundentätigkeit in den Bibliotheken der Mittelstädten (Sárvár, Szigetvár) (267);
Frau Cs. Benkő: Die Popularisierung der ungarischen Musik von heute im Komitatsbibliothek von Miskolc (277);
Lajos Sz. Nagy: Das finnische Bibliothekswesen im Spiegel der finnischen Fachpresse (286);
Kleinlexikon des Bibliothekars: Heuristik (301).

From the contents

Possibilities for cooperation between scientific, special, and public libraries (Answers to an inquiry) (251);
László Farkas: When will the Hungarian National Library move into its new home? (259);
Local collections and their services in medium size town libraries (Sárvár, Szigetvár) (267);
Mrs. Csaba Benkő: Popularizing contemporary Hungarian music in Miskolc County Library (277);
Lajos Sz. Nagy: Librarianship in Finland as reflected in Finnish library journals (286);
Little encyclopaedia for librarians: heuristics (301).

Cikkeink szerzői

Bényei Miklós, a Debreceni Megyei Könyvtár munkatársa; *Csernus Gyuláné*, a martfői Tisza Cipőgyár mb. könyvtárvezetője; *Farkas László*, az Országos Széchényi Könyvtár főmunkatársa; *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Györe Pál*, a Kohó- és Gépipari Tudományos Műszaki Tájékoztató Intézet műszaki-gazdasági szaktanácsadója; *Haraszthy Gyula*, az Országos Széchényi Könyvtár ny. fősztály-vezetője; *Hegedűs Béla*, a Komáromi Városi-Járási Könyvtár igazgatója; *Keresztúri József*, a Szigetvári Városi-Járási Könyvtár munkatársa; *Sz. Nagy Lajos*, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros ny. felelős szerkesztője; *Simay Norbert*, a Könyvtáros olvasószerkesztője; *Szabó Ernő*, a Népművelés olvasószerkesztője; *Szita Ferenc*, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója; *Urbán László*, a Sárvári Városi-Járási Könyvtár igazgatója.

Aus dem Inhalt

Die Möglichkeiten der Zusammenarbeit von wissenschaftlichen, Fach- und allgemeinbildenden Bibliotheken (Antworten auf eine Rundfrage der Zeitschrift „Könyvtáros“ (251);

KÖNYVTÁROS

A KULTURÁLIS MINISZTERIUM LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
Telefon: 451-758, 664-805.
Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
Levélcíme: 1906 Budapest, Pf. 223.
Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

78.2736 Egyetemi Nyomda, Budapest
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI, 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 36 forint. Egy szám ára 6 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat, H—1389 Budapest, Postafiók 149.

KÜLÖN VAGY EGYÜTT?

A Könyvtáros körkérdése a tudományos, szak- és a közművelődési könyvtárak együttműködéséről

**DR. HÉBERGER
KÁROLY,**
a Budapesti
Műszaki Egyetem
Központi
Könyvtárának
igazgatója

A PÁRHUZAMOS FEJLESZTÉSEK HELYETT SZOROSABB EGYÜTTMŰKÖDÉST

A közművelődési könyvtárak az utóbbi évtizedben hatalmas fejlődést értek el az állomány összetételében, az olvasótermi helyek számában és a könyvtárosok szakmai felkészültségében egyaránt. A gyors és nagyarányú fejlődés szükségképpen felveti a „hogyan tovább” kérdését. Teljesen egyértelmű követelmény a közművelődési feladatok további szélesítése, az oktatással való együttműködés kiépítése olyan területeken, mint például a zenei, képi anyagok meghonosítása, a szabad idő kulturált felhasználásában való közreműködés stb., stb. A megyei könyvtárakkal szemben mindezen felül a tudományos és a szakkönyvtári funkciókban való közreműködés igénye is megfogalmazódik. Ebben a vonatkozásban szükségessé vált a nagy állománnyal rendelkező közművelődési könyvtárak és a tudományos könyvtárak együttműködésének vizsgálata.

A kérdés elemzéséhez mindenekelőtt ismerni kell a társadalmi igényeket. Jelentékenyen meg kell javítani az egész ország területén a kutatómunka könyvtári feltételeit — határozhatjuk meg a célkitűzést. A társadalmi igény legtöbbször egybeesik a könyvtári gyűjtés hagyományaival. Ott folyhat például jó helytörténeti kutatás, ahol ezt a könyvtári-levéltári gyűjtés alátámasztja. De hasonlóan áll ez a szociológia, a közgazdaságtan, a lakáskultúra, a fényképezés területére s más egyéb területekre is. A közművelődési könyvtárakban azonban

nem lenne célszerű valamennyi tudományterületen kifejleszteni a tudományos könyvtári funkciókat. Ennek indoklására nagyon is meggyőző érvek szolgálnak. Amikor könyvtárunkban a matematikai referenz-művek jegyzékét összeállítottuk, vagy amikor a kémiai szakolvasóterem állományát meghatároztuk, kiderült, hogy a szükséges művek rendkívül nagy értéket képviselnek, beszerzésük rengetegbe kerül. Csak példaként szolgáljon, hogy a Chemical Abstracts évi előfizetése több százezer forint, de a Gmelin, illetve a Beilstein kémiai sorozatok egy-egy kötetének beszerzési ára is meghaladja a tízezer forintot. A kutatói munkához a szakmai referenz-állomány mellett általános referenz-művek (szótárak, enciklopédiák, táblázatok, adattárak, bibliográfiák stb.) is szükségesek. Tudom, hogy a kötelespéldány-elosztás új rendszere a regionális feladatokat ellátó közművelődési könyvtárak számára értékes forrásanyagot juttat. Ez azonban hazai információs anyag, amely mellett a tudományos kutatásokhoz elsőrendűen szükséges a külföldi információk beszerzése is.

Nyilvánvaló, hogy a szakmai információhordozó dokumentumok folyamatos beszerzése párhuzamosan, több helyen az országban, sem a deviza-lehetőségek, sem a forintkeretek korlátai miatt nem valósítható meg és szükségtelen is. Bizonyos szakterületeken viszont, ahol a könyvtári gyűjtés előzményei megvannak, s a társadalmi igény jelentkezik, kialakítható a szakterület referenz-állománya a nagy közművelődési könyvtárakban is. Határozottan ellenzem a közművelődési könyvtárak általános tudományos irányú fejlesztését ugyanúgy, mint azt a felfogást is, amely a jól felkészült és jó feltételekkel rendelkező közművelődési könyvtárak számára semmilyen lehetőséget nem akar nyújtani a tudományos és szakkönyvtári funkciók teljesítésében. A választott szakterület gyűjtésében is szoros kapcsolat építendő ki a földrajzi terület illetékes tudományos és szakkönyvtáraival. A többi tudományterületen a közművelődési könyvtáraknak a magas színvonalú közvetítés feladataira kell felkészülniük. Ha meggondoljuk, ezt nem is olyan egyszerű jól megvalósítani. Meglehetősen nehéz feladat ugyanis egy adott időpontban és pontosan ismerni, hogy valamely témát

hol kutatnak, s a témához honnan szerezhető a leggyorsabban a releváns információ. Ehhez a sokrétű tájékoztatáshoz nagyon sokféle információs anyagot kell beszerezni, és a tudományos tájékoztatásban gyakorlott szakembert kell alkalmazni. S ami a legfontosabb: a tudományos könyvtárakkal szorosra kell fűzni a kapcsolatokat — enélkül a tudományos információk közvetítése nem fejleszthető.

A közművelődési könyvtárak már eddig is értékes kiadványokat jelentettek meg, s egyes tudományos eredményeik is figyelemre méltóak.

Tág tere nyílik a kutatási tevékenységnek a könyvtári tájékoztatási területen is. Példaként említem, hogy nem kielégítően halad az országos és a tájegységi folyóiratok kumulatív indexeinek elkészítése, sok témában hiányoznak a nagyon munkaigényes összefoglaló szemlék, nem fejlődnek kellőképpen a szakterületek tárgyszógyűjteményei, lassú a tájékoztatás gépesítésének fejlődési üteme stb.

A közművelődési és a tudományos könyvtárak kapcsolata kétoldalú. Nemcsak a tudományos könyvtárak nyújthatnak állományuk, szolgáltatásaik és felkészültségük révén információkat a közművelődési könyvtáraknak, hanem fordítva is lehetséges, sőt szükséges az információáramlás. Az olvasásszociológia, a művelődési igények és szokások, az oktatással kialakított könyvtári együttműködés, a munkásművelődés, a dolgozók továbbképzése és sok egyéb területen a közművelődési könyvtárak nagyobb tapasztalattal rendelkeznek, s ezeket a tudományos könyvtárak jól felhasználhatják. Nem lebecsülendő feladat a főlös állományok kölcsönös átvizsgálása a két könyvtártípusban az állományhiányok és kiegészítések szempontjából.

Új, egyszerű együttműködést fog eredményezni a tájékoztatás gépesítésének szükségszerű megvalósítása. Az egymással összekötött könyvtárak és tájékoztatási intézmények bármelyikébe „lehívhatók” lesznek az információk. Ezért is nagyon megfontolandó, hogy hol és milyen mélységben alakítsunk ki párhuzamosan új könyvtári állományt. Gazdaságosabb a könyvtárak híradástechnikai eszközökkel való összekapcsolása s a gyűjtés koncentrációja a szakszerűség és az anyagi eszközökkel való takarékoság érdekében. A gépesítésre ugyan még várni kell, úgy vélem azonban, hogy — a társadalmi fejlődés érdekében — nem lehet túlságosan hosszú a várakozási idő. Addig is az együttműködés hagyományos formáit kell kölcsönösen kihasználnunk, kiküszöbölve a káros rivalizálást, a társadalom minél hathatósabb szolgálata érdekében előtérbe állítva a segítőszándékot, nemes céljaink megvalósítását.

ARATÓ ATTILA,
a Debreceni
Megyei Könyvtár
igazgatója

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST A KÖNYVTÁRAK ALAPFELADATAIRA KELL ÉPÍTENI

E sorok írója nem rejti „véka alá”, hogy az együttműködés jelenlegi gyakorlatát és lehetőségeit a nagy közművelődési könyvtárak szempontjából vizsgálja, értékeli; e könyvtártípus jelenének és jövőjének realitása alapján.

Tudományos és szakkönyvtáraink jó része hosszabb múltra, kialakult szervezetre, hagyományokra támaszkodva fejlődött a felszabadulás után, a bekövetkező társadalmi változásoknak megfelelően. A közművelődési könyvtári rendszert néhány, szinte csak csírájában meglévő intézménytől eltekintve a szocialista átalakulás hozta létre és alakította ki. Ennek a könyvtártípusnak egész léte és fejlődése szigorúan kötődött és kötődik ma is társadalmunk általános fejlődéséhez. Ezért is lett a könyvtártípusok között a legnyitottabb és a legáltalánosabb profilú; a legsokrétűbb és a legtozimegebb igények kielégítésére leginkább hivatott.

Tehát olyan hasonló irányú, de kétágú fejlődésről van szó, ahol a partnerek „beérése” nem egyidejű. Hosszú ideig ez a körülmény volt az együttműködés alakulásának, formáinak, tartalmi jegyeinek egyik lényeges meghatározója is. Az utóbbi tíz esztendő alatt az „A”-típusú (megyei) közművelődési könyvtárak többsége nagykönyvtárrá alakult. Olyan partnereké váltak, amelyek a tudományos és szakkönyvtárak szolgáltatásainak nemcsak befogadására és továbbadására képesek (anélkül, hogy ezt a funkciót alábecsülném), hanem maguk is több esetben országos méretű és jelentőségű szolgáltatások kibocsátó központjává lettek. (Talán nem szerénytelenség, ha itt megyei könyvtárunk két szolgáltatását, a kiadvány-információcsere akciót és a vezetőik tájékoztatóját hozom példának, valamint a szombathelyiek fontos és sikeres vállalkozását, a megyei könyvtárak

irodalomkutatásainak országos nyilván-
tartását és szétsugárzását.)

Nemrég ünnepeltük megyei könyvtá-
runk megalakulásának 25. évfordulóját. S
ebből az alkalomból mi is megemlékez-
tünk a debreceni egyetemi könyvtárnak
a kezdeti időszakban betöltött patronáló
szerepéről. Ha úgy vesszük, ezzel kezdő-
dött a mi esetünkben a két hálózat
együttműködése.

Nálunk is megtalálhatók az út jellemző
állomásai: az együttműködés fejlődése
nem volt mentes visszaesésektől és el-
lentmondásoktól sem.

Az együttműködés kibontakozása fo-
lyamatosan erősödő kapcsolatrendszer
eredményezett a területi könyvtári ellá-
tottságát meghatározó nagyobb intézmé-
nyek között. Szoros együttműködés ala-
kult ki a három közművelődési hálózat
(ennek megtestesítője egyebek között a
közös hálózati híradónk, a Téka) és ezzel
párhuzamosan a tudományos és szak-
könyvtárak között. A kapcsolatrendszer a
különböző kampányakciók együttes meg-
rendezésétől a könyvtári munka tartalmi
egyeztetéséig terjed egy sereg fontos te-
rületen. (Funkciók elhatárolása, gyűjtő-
köri egyeztetés, együttműködés a könyv-
tárosképzés és továbbképzés területén,
közös munkamegbeszélések, két, illetve
többoldalú együttműködési megállapo-
dások, folyamatos új szolgáltatások közös
megszervezése és fenntartása stb.)

Tudatában vagyunk a hiányosságoknak,
és annak, hogy jócskán vannak teendők
a jövőt illetően a már meglévő le-
hetőségek jobb kihasználásában is, min-
denekelőtt a könyvtárak belső munkájá-
nak szakterületenkénti szorosabb össze-
hangolásában, az egyes könyvtárak sza-
bad kapacitásának jobb közös kihaszná-
lásában, valamint a könyvtári munka
tartalmi és technikai területein.

Alaptételünk, hogy az együttműködés-
nek az érintett könyvtárak *alapfunkció-
jából kell kiindulnia*, erőiknek megfelelő,
önként vállalt mértékben és formában. A
jó emberi kapcsolatok lehetővé teszik
egymás szempontjainak jobb megértését,
a problémák gyorsabb megoldását. Kap-
csolatainkból éppen ezért hiányzik a
rossz értelmű rivalizálás, tudunk örülni
egymás sikereinek, és támogatjuk egymás
munkáját.

Túllépve a helyi viszonyokon elsőren-
dű, országos érdekű könyvtárpolitikai
kérdésnek tartom a tudományos és szak-
-, valamint a közművelődési könyvtárak
kapcsolatainak elemző vizsgálatát és a
könyvtárak *hatékony egységes rendszerré
szervezését*. Megítélésem szerint először
vannak meg Magyarországon a szükséges
társadalmi feltételek, a könyvtárak —
mint információ intézmények — korsze-
rű, egységes rendszerének kialakítására.

Ez a folyamat egyaránt támaszkodhat az
új könyvtári törvényre, a könyvtárugy
egységes (bár nem eléggé hatékony) ágazati
irányítására, a hazai könyvtárfejle-
dés eredményeire és az országunk mére-
tei nyújtotta *kedvező központosítási lehe-
tőségekre*; a számítógépek könyvtári al-
kalmazásának nemzetközi és hazai ta-
pasztalataira az állomány-nyilvántartás,
információtárolás és visszakeresés terüle-
tén. Úgy vélem, most elsősorban a számí-
tógépes könyvtári ágazati központok (ha
már nem lehet egyetlen központot terem-
teni!) kijelölésére, pontos funkció-elhatá-
rolásukra, egységes elvi koncepciók alap-
ján történő, megközelítően egyforma ní-
vójú fejlesztésükre, kötelező országos
szolgáltatásaik meghatározására, kifej-
lesztésére volna égetően szükség. Más-
részt szükség volna arra, hogy szorosan
és szisztematikusan kapcsolódjanak a
most már meglévő országos könyvtári
szervezethez, amelynek középfokú köz-
pontjai a nagyobb vidéki tudományos és
szakkönyvtárak, valamint a funkciómeg-
osztás alapján, illetve a fenti könyvtárak
hiánya esetében a mindenütt meglévő
megyei könyvtárak lehetnének mint át-
vevő és szétsugárzó központok.

Ez a fejlődés — véleményem szerint —
megfelelő távlatú, s nem haladja meg
népgazdaságunk teherbíró képességét, no-
ha anyagi és személyzeti fejlesztést igényel
a központok gyorsabb talpraállítása
és a fogadó könyvtárak felkészítése. —
Mindez a jelenlegi fejlesztés ütemét kicsit
megaladva, de a rendelkezésre álló esz-
közöket sokkal célzottabb módon eloszt-
va, már belátható időn belül megoldható!
*Az alapvető feltétel a koncepció helyes és
haladéktalan megfogalmazása és az en-
nek megfelelő hatékony, céltudatos álla-
mi irányítás!*

Ez a perspektíva — szerintem — szük-
ségszerű és tartalmazza a rendszeres
könyvtári együttműködés jövőbeni lehe-
tőségeit és feladatát egyaránt, sőt ezt
igényli a nemzetközi könyvtári kapcsola-
tok fejlődése is.

Végül hadd említsem meg: Ma gyakran
elfelejtkezünk arról, hogy a könyvtárak,
könyvtárhálózatok együttműködése nem
öncél, hanem meghatározott feltételeket
igénylő, jelentékeny ráfordítást feltétele-
ző folyamatos tevékenység, amelynek
„közgazdaságilag” is meg kell térülnie a
befektetők és az egész társadalom szá-
mára.

Valljuk be, hogy ma nem ritkán „divat”
vagy sikk együttműködni, együttműködési
szerződéseket kötni (minél többet —
annál jobb), mert ez önmagában is jó
pontokat jelent!

Az eredményt ritkán tesszük vizsgálat
tárgyává, és nem elemezzük, hogy az
adott partnerek és cél esetében kell-e a

társadalomnak ez a fajta együttműködés, még kevésbé azt, hogy mibe kerül?

A könyvtárak közötti kapcsolatok jelenlegi állapota, színvonala mutatja, hogy az alapfeladataikat jól ellátó, fejlett munkamegosztású nagy intézmények képesek a legtöbb tartós munkakapcsolatra és az ezen alapuló folyamatos szolgáltatás nyújtására. Ennek ellentétéként a könyvtárak jó részének fogyatékos személyi és dologi ellátottságára, nem kielégítő szervezeti állapotára utal a sok formális együttműködési megállapodás, a kampányakciók túltengése, illetve a folyamatos vállalatok nem teljesítése, a határidők tolódása.

Tehát az együttműködés tartalma, sokrétűsége és fejlettsége nem csupán szubjektív belátás vagy vezetői szemlélet kérdése, hanem sokkal inkább attól függ, mennyire tudjuk a rendelkezésre álló erőket reálisan összevetni a társadalom által igényelt feladatokkal, szükségletekkel.

Igaz, hogy a kapcsolatok száma, sokrétűsége és milyensége önmagában is minősíti egy szervezet tevékenységét, mégsem helyes, ha célt látunk az együttműködésben, nem pedig a közös érdekű társadalmi feladatok gyorsabb, teljesebb megvalósításának eszközét, amelyet az eredménynek igazolnia kell!

BAUER JÓZSEF
osztályvezető,
Kohó- és Gépipari
Tudományos,
Informatikai
és Ipargazdasági
Központ
(KG INFORMATIK)

A KÖNYVTÁRI RENDSZER ÉLETFORMÁJA AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS

Az együttműködés óhaja régtől megvolt a magyar könyvtárügyben. A kezdetekkor azonban ez az egyes könyvtárak és könyvtártípusok közötti folyamatos együttműködés helyett csak ritka egyéni kezdeményezéseket és jóakarató segítséget, „kisipari” módszereket jelentett. Igaz, ennek személyi, anyagi és szervezeti okai is lehettek, s mások voltak az igények is.

Ma azonban a *könyvtári rendszer életformája az együttműködés*, nem létezhet annak folyamatos, mindennapi gyakorlata nélkül. Ennek azonban még csak az alapjainál vagyunk. Most kell megteremteni vagy újjáteremteni feltételeit. Nélkülük csak jámbor óhaj marad az együttműködés. Köztudomású ugyanis, hogy a könyvtárak között igen nagy eltérések vannak (célban, állományban, felszereltségben, elhelyezésben, személyi ellátottságban), s ez nem kedvez az együttműködés — azaz a kétoldalú kapcsolat — kialakulásának. Ilyenkor csak az egyik fél ad, a másik csak kap. Kialakulóban van azonban a könyvtárak olyan köre, mely rendelkezik az együttműködésre alkalmassá tevő feltételekkel.

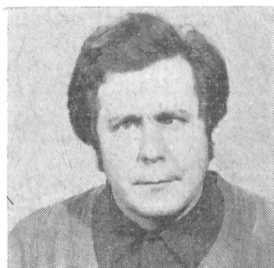
Rátérve saját területünkre, a kohó- és gépipari műszaki könyvtári hálózatra, az együttműködésnek többféle formáját igyekszünk meghonosítani és gyakorolni. Egyrészt *hálózaton belül*, a személyes kapcsolatok, tapasztalatcserék létrehozásával, másrészt az egyes szűkebb szakterületeken működő könyvtárak harmonikus együttműködésének támogatásával. Azután *hálózaton kívül* is igyekeztünk kialakítani az együttműködés köreit, például a műszer- és híradástechnika, a számítástechnika irodalmát gyűjtő könyvtárak között. Ezek mellett természetesen az *üzemen belüli* együttműködést is szorgalmazzuk. Igen gyakori, hogy a vállalati műszaki és szakszervezeti könyvtár egyeztetni munkatervét. Ez elsősorban ott nem okoz nehézséget, ahol a *vállalati művelődési bizottságban* mindkét könyvtár vezetője tevékenykedik. Így például kidolgozzák a szocialista brigádokkal való foglalkozás különféle módjait, az alapfokú szakirodalommal való ellátás formáit stb. E téren a Csepel Vas- és Fémművek, a Magyar Vagon és Gépgyár ért el szép eredményt, de több helyen követik példájukat, vagy más módszereket, szervezési formákat alkalmaznak. (Például a Villamoszigetelő- és Műanyaggyárban.)

A *területi (regionális)* együttműködésben egy-egy város, megye különféle könyvtárai vehetnek részt. Ilyen jött létre például a Győri Megyei Könyvtár, a Távközlési Műszaki Főiskola könyvtára, a Magyar Vagon- és Gépgyár műszaki könyvtára stb. között a tanuló, illetve hallgatók kötelező olvasmánnyal történő ellátására. Igen értékes és fontos a miskolci és a Borsod megyei kohó- és gépipari vállalatok könyvtárainak (Lenin Kohászati Művek, Diósgyőri Gépgyár, Ózdi Kohászati Üzemek) és a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem központi könyvtárának együttműködése a kutatók szakirodalommal való ellátásában. Vagy lehetséges az is, hogy bizonyos gyűjtőköri megosztás alapján szerez be anyagot a

megyei könyvtár egyes szakterületek irodalmából.

Lehetséges együttműködés a *hálózati központok* között is. Igen gyümölcsöző ez a munkamódszerek megismertetése, a problémák megjavítása, közös álláspontok kialakítása céljából. S ez nemcsak hasonló (például műszaki), hanem különböző (például megyei közművelődési vagy szakszervezeti, egyetemi és műszaki) könyvtárhálózatok központjai között is lehetséges, sőt majdhogynem szükséges. Ezek a kapcsolatok természetesen visszahatnak a hálózat könyvtárainak, könyvtárosainak együttműködésére is. Különösen jó hatáskokkal érvényesül ez például a *műszaki könyvnapok*, *politikai könyvhetek*, *Az olvasó népért*, *Az olvasó munkásért* mozgalmakban, rendezvényeken. Nagyon jó az együttműködés a munkásolvasók megnyerése, számuk gyarapítása, olvasási kultúrájuk emelése érdekében például az építők szakszervezete és az Építésügyi Tájékoztatási Központ, valamint a vasasszakszervezet és a KG INFORMATIK — mint hálózati központok — között.

Lehetne még sorolni az együttműködési formákat, módszereket, de nincs rá szükség és tér. Egy dolgot kell leszögezni: a könyvtári hálózatok központjai — mint egy-egy könyvtári szervezet vezetői — munkájuk minden területén erre a sokszínű együttműködésre alapozzanak, neveljenek, tanítsanak és adjanak példát is.

DR. ARÁTÓ ANTAL,
a Jászberényi
Városi-Járási
Könyvtár
igazgatója

GYŰJTŐKÖRI EGYÜTTMŰKÖDÉS A HELYI SZAKKÖNYVTÁRAKKAL

Az új könyvtári törvényerejű rendelet lehetőséget nyújt arra, hogy a könyvtárak típusuktól, illetőleg hálózathoz tartozásuktól függetlenül helyi, „területi” együttműködési kört alakítsanak ki. E lehetőség birtokában hoztak létre a *jászági* könyvtárak területi bizottságát, amely eddig az olvasómozgalom egységes helyi programját szervezte meg a különféle könyvtárakban. (L. Könyvtáros, 1977. 1. sz.)

A területi bizottságnak nyilvánvalóan az a következő feladata, hogy az együttműködési körbe tartozó könyvtárak állománygyarapítását a hagyományos — többnyire csak egymás gyűjtőkörének ismeretére szorítkozó — kapcsolatokon túl úgy szervezze meg, hangolja össze, hogy az Jászberény esetében például az egységes „városi” ellátás érdekeinek jobban megfeleljen. A különféle könyvtáraknak a városi könyvtárral létesített pontos, részletes gyűjtőköri-gyarapítási együttműködési szerződéseiben, pontosabban: ezek összességében fejeződnék ki, illetve megvalósulásuk által jönne létre ez a magasabb szintű, teljesebb ellátás. Mivel a városi könyvtár az *Új Könyvekben* ismertetett minden művet megvásárol, a két helyi nagyüzemmel kötött szerződések például megfogalmazták, hogy a vállalat szakkönyvtárai az *Új Könyvekben* feltárt „szakkönyvtárak anyaga” jelzetű könyvek milyen körét szerezzék be, valamint, mit vásároljanak a terjesztői forgalomba nem kerülő irodalomból. Az utóbbinak az összehangolása, ellenőrzése elsősorban a Magyar Nemzeti Bibliográfia alapján történne. További — különböző profilú — kisüzemeknek, intézményeknek a gyűjtőköri együttműködésbe történő bekapcsolásával elérhető lenne, hogy a nemzeti könyvtermés egyre nagyobb hányada válnék hozzáférhetővé a városban. A Jász Múzeummal korábban kötött megállapodásunk szerint a múzeum ez évtől már az *Új Könyvek* alapján gyarapítja állományát. Sajnos, azt a vállalását, hogy az *Új Könyveknek* a terjesztői forgalomba nem kerülő művekről tájékoztató mellékletében felsorolt néprajzi és történettudományi műveket hiánytalanul megvásárolja, nem tudja megvalósítani, mert a melléklet megszűnt. A Tanítóképző Főiskola szakkönyvtára ugyanezt vállalta a pedagógiai irodalom terén. Beszerzési forrásul (egyéb segédletek mellett) marad hát a nemzeti bibliográfia. Ebben az esetben a gyarapítás történhetne a városi könyvtár központi ajánlása (kijelölése) szerint, amit azonban újabb költségvetési kalkulációknak kell megelőzniük, hogy a partnerkönyvtárak — például az utóbbi esetben még az iskolai könyvtárak és természetesen a városi könyvtár — a terjesztői forgalomba nem kerülő pedagógiai szakirodalom rájuk eső csoportját valóban meg tudják vásárolni. A gyűjtőköri együttműködés tehát rendkívül aprólékos, gondos előkészítést követel. E vázlatos modell megvalósítása esetében gondoskodnunk kell a közös gyarapítás valamilyen központi nyilvántartásáról, valamint a szakkönyvtárak — például a könyvtárközi kölcsönzésnél egyszerűbb — városi szintű nyilvános szolgáltatásainak módjáról.

Elképzeléseink megvalósításának még csak a kezdetén tartunk. Tapasztaltuk, hogy a kisebb vállalati könyvtárak nem az Új Könyvek alapján gyarapítanak, a beszerzést elsősorban a kiadói és terjesztői kínálat határozza meg. Ezekben az esetekben, de másutt is, az együttműködéssel járó rendszeres gyarapítás és feltárás a könyvtáraktól nagyobb anyagi ráfordítást és többletmunkát követel. Ilyen kezdeményezéseinket erősítette meg a városi tanács végrehajtó bizottsága, amikor ez év januárjában határozatban mondta ki, hogy „... javasolja a helyi vállalatok, intézmények részére, hogy segítsék, nagyobb anyagi ráfordítással tegyék megvalósíthatóvá a könyvtár gyűjtőköri együttműködési kezdeményezését.” Az egyéb könyvtárakkal kapcsolatos jogi helyzetünket is tisztázni kívántuk akkor, amikor a 17/1976. MT rendelet 5. paragrafusára alapján hivatalosan is kértük, hogy a megyei művelődésügyi osztály a helyi együttműködési kör irányításával könyvtárunkat bízva meg.

Úgy gondolom azonban, hogy általában is a városi könyvtárak feladata a helyi szakkönyvtárakkal olyan gyűjtőköri együttműködés kialakítása, amely magasabb szinten valósítja meg a település ellátottságát, s azt — a különféle könyvtárakban — egységes, közösségi tevékenységgé formálja. E nem kevés munkát kívánó feladatok megvalósításában bizonyára szívesen működnek majd közre a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tagjai, de a közös munkát erkölcsi súlyával támogatja az egyesület is.

BILINCSEI LAJOS,
a Debreceni
Agrártudományi
Egyetem
könyvtárának
igazgatója

EGYÜTTMŰKÖDÉS — MÁS MÓDON...

A magyar könyvtári rendszer, ezen belül pedig a közművelődési, valamint a tudományos és szakkönyvtárak is olyan fejlettségi szintet értek el, amelyre ala-

pozva a könyvtárak közötti együttműködést más módon, a könyvtárak és társadalmi környezetük nagyobb hasznára lehet felvetni és megvalósítani.

Más módon? Mihez képest? A válasz igényelné az elmúlt több mint húsz év főrekvéseinek, jó szándékú kezdeményezéseinek, félsikereinek vagy éppen kudarcainak áttekintését, de itt erre nincs lehetőség. Annyit azért leszögezhetünk, hogy e szakasz közös vonása egy lényegében egyoldalú, egyirányú segítő kapcsolat volt a nagyobb múltú, jobban ellátott, jobban felkészült (vagy ilyennek ítélt) tudományos és szakkönyvtárak és a rosszabb feltételekkel működő közművelődési könyvtárak között. Ma, a hetvenes évek utolsó harmadában lényegesen mások a társadalmi körülmények, megváltoztak a könyvtári feltételek, és másként látjuk mi is az együttműködés feladatait.

Az egyetemi és a közművelődési könyvtárak együttműködésének lehetőségeivel kapcsolatban mindennek előtt azt kívánom hangsúlyozni, hogy tartós és tartalmas együttműködés csak ott valósulhat meg, ahol a közös tevékenység, az „együttműködés” kölcsönösen hasznos és előnyös az együttműködő partnereknek. Továbbá: legyenek egyenrangúak az eredmények, netán a balsikerek erkölcsi és anyagi számbavételekor is.

Hajdú-Bihar megyében a debreceni egyetemi könyvtár kezdeményezésére a megye nagyobb tudományos, szak- és közművelődési könyvtárai az említett elvek alapján már évekkal ezelőtt megpróbálták felkutatni azokat a területeket, amelyekben az együttműködés eredményes lehet. A célkitűzések közül több valóban hasznosnak bizonyult, míg mások nem igazolták a várakozásokat. A megyére, sőt az egész Észak-Tiszántúltra tervezett együttműködési kör a kezdeti időszakban Debrecen nagyobb könyvtárainak néhány közös vállalkozására, akciójára terjedt ki. (Ilyenek például: a külföldi beszerzések megyei katalógusa, illetve a közös cédulaszolgáltatáson alapuló külföldi gyarapodási jegyzék a Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának kiadásában, a kurrens külföldi folyóiratok jegyzékei.)

Az együttműködési körben végzett közös munka, továbbá a többé-kevésbé rendszeres szakmai megbeszélések szükségyszerűen ráirányították a figyelmet az egyes könyvtárak kétoldalú együttműködési kapcsolataiban rejlő lehetőségekre is. Hasznosnak bizonyult például a megyei könyvtár és az agrártudományi egyetem könyvtárának megállapodása a *mezőgazdasági szakfélével* kapcsolatban való együttműködésről. Figyelembe véve könyvtárunk szakirodalmi bázisát és nyilvános jellegét, vállaltuk, hogy ellátjuk a megyei

könyvtárban és hálózatában adódó mezőgazdasági szakreferensi feladatok gondozását. Ezzel elkerülhetővé vált egy másik, a miénkkel párhuzamos megyei tájékoztatási apparátus kiépítése és fenntartása. A megyei könyvtár hálózatából természetesen hozzánk irányított szaktájékoztatási igények nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy az ún. külső, főként termelőüzemi szakemberek közül mintegy háromszázan könyvtárunk rendszeres használóivá váltak.

Lényeges továbbfejlődést eredményezhet már a közeli jövőben az is, hogy a kötelezpéldány-elosztás új, regionális rendszerében gazdagabb és teljesebb magyar szakanyagból tudjuk majd kielégíteni a területi igényeket. Bizonyára számos lesz a megyei könyvtárral közösen kialakított és egyeztetett terv szerint újjaélesztési a meghatározott felhasználói csoportoknak szóló tematikus ajánló bibliográfiák kiadását is.

A megyei könyvtár érdekes és fontos együttműködési kezdeményezése a helyismereti sajtóközlemények kurrens feltárása. A munkamegosztáson alapuló rendszeres figyelésben a mi könyvtárunk is részt vesz majd, sőt javasolni fogjuk a figyelés kiterjesztését a külföldi irodalomra is, hiszen a debreceni egyetemek oktatóinak számos közleménye, illetve több, tevékenységükről szóló híradás jelenik meg a külföldi folyóiratokban. Ugyanakkor helye van az egyetemi anyagoknak a megyei könyvtár „Tájékoztató jegyzék vezetői számára” c. időszakos kiadványában is. S ha már a helyismereti gyűjtő és feltáró munkát érintettem: Nem volna haszontalan a központi helyismereti katalógusban feltárni az egyetemi diplomamunkákat, kézíratos disszertációkat is, amennyiben tárgyak helyismereti vonatkozású.

Végül hangsúlyozni kívánom, hogy a felsorolt együttműködési lehetőségek mellett, illetve ezeken felül a közös munka lényegét abban látom, hogy akarjunk és tudjunk építeni egymás már meglévő szolgáltatásaira, tudjuk ezeket felhasználni és közvetíteni. Ez utóbbiból az is következik, hogy a kapcsolatok elsősorban az egyetemi központi könyvtárak és a megyei könyvtárak között szerveződnek közvetlenül, de az együttműködés eredménye, esetenként „terméke” kölcsönösen eljut az érdekelt könyvtárak hálózatába is.

Bár lassan, de mégiscsak megvalósul a regionális együttműködés könyvtári rendszere. Úgy gondolom, hogy mindaz, amit eddig tettünk, és a jövőben fogunk tenni a különféle típusú könyvtárak együttműködése terén, mind megannyi építőköve az egységes, jól működő magyar könyvtári rendszernek.

ORSZ BERTALANNE,
az Egri Megyei
Könyvtár
igazgatója

AZ OLVASÓK GYORS SZOLGÁLTATÁST VÁRNAK!

A könyvtárak együttműködését az olvasók, könyvtárhasználók érdeke sürgeti. A gyűjtemények területi elhelyezkedése nem esik egybe az igényekkel. Könyvtári törvényünk megfogalmazása szerint: „A könyvtári rendszer útján biztosítani kell, hogy a könyvtárak szolgáltatásaikkal az ország bármely településén vagy munkahelyén előmozdítsák a művelődési és szakirodalmi igények kielégítését, valamint e téren a tájékoztatás nyújtását.” A területi aránytalanságokat nem szüntethetjük meg, a nagy gyűjtemények közelsége mindig előnyt jelent az olvasó számára. A hátrányokat azonban csökkentenünk lehet, ha a könyvtári tevékenység középpontjában az olvasó, a könyvtárakat látogató ember áll, ha nem fetisizáljuk a gyűjteményt, ha kihasználjuk a korszerű technika segítségét.

Alapvetőnek tartom a városi könyvtárügy fejlettségét. Városhálózatunk — az utóbbi évek változásai következtében — alkalmassá vált arra, hogy az emberek számára elérhető távolságba kerüljenek a modern kulturális szolgáltatások. A központi városi (vagy közigazgatási státusa miatt megyei) könyvtárak teljesítőképesége ma még indokolatlanul eltér egymástól, némelyikük lassú fejlesztési üteme miatt. Másrészt a városi könyvtári rendszer, a településen belüli ésszerű könyvtári szervezet is a szűkségesnél kevesebb figyelmet kapott. Természetesnek tekinthetnénk a különféle hálózatokba tartozó könyvtárak együttműködését a városokban, a megyékben, de a valóság még nem egyezik a feltevésekkel.

A gyűjtőkör, az állomány, a feltártsági szint kölcsönös ismerete jól kamatozik az olvasószolgálati munkában. A Heves Megyei Könyvtár ezért jelenteti meg rendszeresen a megye nagyobb könyvtáraiba, intézményeibe járó perodikumok jegyzék-

két. Ebben az évben kiadjuk a bekötött, illetve tékázott folyóiratok megyei lelőhely-katalógusát is. A korszerűbb könyvtári ellátás lehetőségét látom a korábban elkülönült könyvtárak szervezeti kapcsolatainak megteremtésében is. Egerben a közigazgatási részleg megszervezése, Hatvanban (s részben Egerben) az általános iskolák központi könyvellátása kedvező tapasztalatokat nyújt.

A statisztika meggyőzően bizonyítja, hogy a városi könyvtárakban különösen gyors ütemben növekedett a szakirodalom használata. Ha a kölcsönzéshez a helybenhasználat adatait is hozzászámítjuk, jól érzékelhető ez a módosulás. A szervezett oktatás mellett az egyéni önképzés is ott van az indítékok között. A társadalmi gyakorlat változása, a szocialista demokrácia erősödése, a felelősségteljesebb munka követelménye a könyvtárhasználatot erősíti, ha a könyvtárak megfelelően népszerűsítik szolgáltatásikat. Az utóbbi években növekedett a kutatási kedv is, több gyakorlati munkát végző szakember szerez tudományos fokozatot.

A nagyobb közművelődési könyvtárak az elmúlt tíz évben gyors ütemben fejlesztették tájékoztató apparátusukat. Az irodalomkutatás szélesebb bázisra támaszkodott, s a rugalmas és gyors könyvtárközi kölcsönzés iránt nőtt az érdeklődés. Mind több olvasó kér folyóiratcikket a közművelődési könyvtárakban. A másolatot akkor is kénytelen kifizetni, ha nem ragaszkodik a „tulajdonjoghoz”, mert a jelenlegi gyakorlat csak a „dokumentumhoz való utazást” vagy a térítést kínálja fel számára, mert a könyvtárak csak kuriózumként kölcsönöznek folyóiratokat. Miért nem lehetséges, hogy a levelező hallgatók kötelező és ajánlott irodalmát alkotó cikkekről az érintett felsőoktatási intézmények könyvtárai másola-

tokat készítsenek, s azt kölcsönözzék? A másolatszolgáltatás egyébként is drága. Van olyan országos szakkönyvtár, amely az állományában levő fordításokról 19 forintért készít egyoldalas másolatot. Meg tudja ezt fizetni egy szakdolgozatot készítő hallgató? A könyvtári szolgáltatások árát központi szabályozással egységesíteni kellene.

Jól és pontosan dolgozik az Országgyűlési Könyvtárban kialakított nemzetközi politikai információs és dokumentációs szolgálat. Reméljük, hogy a társadalomtudományi információs rendszer tervezett szolgáltatásai fokozatosan megvalósulnak. Több figyelmet érdemelne a gyakorlati munkát végző szakemberek tájékoztatása. Elsősorban nem a tájékoztató kiadványok számát kell növelni, hanem a *magyar nyelvű szakirodalomban* a gyors visszakereshetőséget megoldani, s a kért dokumentumot a kívánt helyre juttatni. A Magyar Folyóiratok Repertóriumát több könyvtárban „vagdossák”, és katalóguscédulákra ragasztják a címleírásokat, hogy gyorsabban tájékoztathassanak. A számítógépek korában gyakorlattá tegyük a kézművességet?

Hasznosnak bizonyult a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár kezdeményezése: az irodalomkutatások összegyűjtése és szetsugárzása. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár irodalmi analitikus kartotékjai szinte nélkülözhetetlené váltak. Ezek a példák is tanúsítják, hogy nagy tartalékok rejlenek a könyvtárak közötti munkamegosztásban és együttműködésben. A párhuzamosan végzett munkák körét szűkíteni lehetne, s a könyvtárosok több időt fordíthatnának a helyben végezhető feladatokra. S az „energiaát-csoportosítás” mind az olvasók, mind a könyvtárügy nagy nyeresége lehetne, ha az elméleti egyetértést minél több területen a gyakorlati cselekvés követné.

Mikor költözik új otthonába a nemzeti könyvtár?

Majdnem tizenöt éve már annak, hogy a *Könyvtáros* először foglalkozott részletesen az Országos Széchényi Könyvtárnak a Budavári Palotában történő új elhelyezésével. A Széchényi Könyvtárban az 1960. év elején megalakult könyvtáráépítési munkacsoport tagjai folyóiratunk 1963. szeptemberi számában *Épül a Várban a nemzeti könyvtár* címmel ismertették a könyvtár új épületének tervezési programját és műszaki tervezési feladatát, ami a Középülettervező Vállalat, elsősorban *Havassy Pál* tervező építész és az említett munkacsoport közös munkájának eredményeként 1961 augusztusára készült el, s amit az illetékes kormányhatóság 1962 februárjában már jóvá is hagyott. E jóváhagyott tervfeladat alapján azonnal megindult a részletes tervek kidolgozása, sőt 1962 márciusában már az épület — a Budavári Palota krisztinavárosi szárnya, az ún. „F”-épület — átépítési munkái is megkezdődtek.

A Könyvtáros 1966. évi februári számában *Tombor Tibor A nemzeti könyvtár új otthonának tervezési és építési munkái* c. cikkében már arról számolt be, hogy „Azóta — vagyis az első cikk megjelenése, 1963 szeptembere óta — mind a tervezés, mind az építkezés terén számottevő előrehaladás történt. Szerkezetileg az épületben minden lényeges átépítés, beépítés megtörtént.”

Ezek után ma — 1978 tavaszán —, 18 évvel a tervezési és 16 évvel az átépítési munkák megkezdése után jogosan merül fel a kérdés: Hogyan lehetséges, hogy az Országos Széchényi Könyvtár még most is a már évekkel ezelőtt is szűknek, a nemzeti könyvtári feladatok korszerű elvégzésére teljesen alkalmatlannak bizonyult régi elhelyezésben sínylődik, és mind ez ideig nem tudott a Budavári Palota F-épületébe beköltözni, mert az épület mostanáig sem készült el.

Tervek — határidők

Az OSZK vezetősége és a könyvtárnak azok a munkatársai, akiknek elsőrendű feladatuk éppen az új épület kialakításával, felszerelésével, berendezésével s a majdani átköltözéssel kapcsolatos ügyek gondozása, a közvetlen kapcsolattartás, a folyamatos és állandó konzultáció a tervező és a beruházó vállalat — a KÖZTI és a KOMBER — műszaki szakembereivel, a maguk részéről mindent megtettek az elmúlt 18 év során, és mindent meg fognak tenni a jövőben is annak érdekében, hogy nemzeti könyvtárunk végre elfoglalhassa új helyét a Budavári Palotában. Azok a tényezők azonban, amelyek ennek az építkezésnek ilyen sokáig tartó elhúzó-dását eredményezték, kívül esnek hatáskörükön, és azokat nyilvánvalóan más, országos érdekű gazdaságpolitikai, építéspolitikai és művelődéspolitikai szempontok határozták és határozzák meg. E vonatkozásban a könyvtár mindössze annyit tehet — és ezt számtalan alkalommal meg is tette —, hogy felhívja az illetékes kormányhatóságok figyelmét tarthatatlan helyzetére, mondjuk ki nyíltan: nyomorúságára.

Mindenképpen helyénvalónak látszik azonban, hogy most, midőn olyan sok szó esik a különféle kulturális beruházásokról és a Budavári Palota helyreállításának, illetve átépítésének — még a hazai építési viszonyok között is — szokatlanul hosszú ideig tartó elhúzódsáról, legalább vázlatosan beszámoljunk arról, hogy végül is mi történt eddig a nemzeti könyvtár budavári új elhelyezése érdekében, illetve miképpen áll az F-épület átépítésének ügye.

Mindenekelőtt le kell szögezni azt a tényt, hogy a könyvtár, az eredetileg tervbe vett 1969. évi beköltözés reményében, a tervfeladat 1962-ben történt kormányhatósági jóváhagyása után haladéktalanul kidolgozta a nemzeti könyvtár várbeli elhelyezésére vonatkozó részletes tervét. Tehát — természetesen állandó és folyamatos együttműködésben a tervező építésszel és a Középülettervező Vállalat illetékes irodájával — meghatározta az épület helyiségbeosztását, az egyes helyiségek funkcióit, egymással való kapcsolatát, felszerelési és berendezési szükségleteit. Ezek alapján a tervező-vállalat már a részletes műszaki (építészeti, gépészeti, elektromos stb.) terveket is elkészíthette, és úgy látszott, hogy a nemzeti könyvtár a 60-as évek végére elfoglalhatja új helyét a Várban.

...és módosítások — némi haszonnal is

Az F-épület azonban nem készült el az eredetileg tervbe vett határidőre, az 1968-as év végére, sőt 1969-ben az épület részletes áttervezése, illetve újra tervezése vált szükségessé annak következtében, hogy a kormányhatóság újabb döntése (a 10 113/1969

GB sz. és a 10 150/1969 GB sz. határozatok) alapján az F-épületben kellett helyet adni a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak. Ez az intézmény ugyanis a korábbi, 1959. évi kormányhatározatok szerint — néhány más intézménnyel együtt — nem a Palota-együttesben, hanem a Szent György téren felépítendő külön épületben lett volna elhelyezve. A KMK-nak az F-épületbe való betelepítése folytán meg kellett változtatni — számos lényeges területen — a nemzeti könyvtárnak az F-épületben történő elhelyezése részletesen kialakított funkcionális-technológiai elrendezési tervet, át kellett dolgozni számos kivitelezésre elkészített tervet, és több vonatkozásban új tervek készítése is szükségessé vált. A felmerült nehézségek illusztrálására talán elégséges elmondani, hogy az F-épületben a KMK mintegy 65 dolgozója számára kellett munkahelyet teremteni, továbbá ide kellett tervezni a könyvtártudományi szakkönyvtárt megfelelő számú olvasóhellyel és a szükséges raktárral. Nyilvánvaló, hogy ennek az igénynek a kielégítése igen nagy nehézséget okozott abban az épületben, amely — bármilyen terjedelmes is — a nemzeti könyvtári funkciók korszerű módon való ellátására már eredetileg, a KMK betelepítése nélkül sem volt túlságosan bőségesnek mondható; bár kétségtelen, hogy az 1962-ben jóváhagyott tervfeladat szerinti átépítés — a KMK külön épületben történő elhelyezésével számolva — a nemzeti könyvtár elhelyezésének jó és korszerű megoldása lett volna.

Az 1969-es kormányhatározat után a könyvtár a tervező vállalattal együtt és természetesen a KMK-val is egyetértésben kidolgozta az épület új betelepítési tervét, amely bár természetesen kompromisszumos megoldás volt, a könyvtár számára elfogadhatónak látszott, és azt a reménységet keltette, hogy ezek után az épület gyors befejezésének már nem lesz akadálya.

Itt meg kell említenünk, hogy az 1969. évi kormányhatározatok alapján 1970-ben és 1971-ben végrehajtott áttervezés bizonyos vonatkozásokban kedvező változásokat is hozott. Ekkor merült fel ugyanis az a gondolat, hogy a VII. épületszinten levő nagy olvasóterek megvilágításához hasonlóan hasznos lenne az épületnek csak a középső részén kialakított VIII. szintjén, az eredeti tervek szerint kizárólag előadóterem céljára szolgáló nagy teret is üvegtetővel ellátni, hogy ennek is jó, természetes megvilágítása legyen. Ez a megoldás, ami azóta már meg is valósult, lehetővé teszi ennek a térnek olvasószolgálati célra való rugalmas felhasználását, s ilyen módon az olvasóhelyek számának növelését.

Sikerült az áttervezés során helyet teremteni — egy raktárhelyiség feláldozása árán — a könyvtár később felállítandó elektronikus adatfeldolgozó részlegének is. Ilyen részleg létesítéséről az eredeti tervek kidolgozása idején még nem volt szó. Ma már azonban nyilvánvalóan számolni kell azzal, hogy bizonyos nemzeti könyvtári feladatok racionálisan csak elektronikus adatfeldolgozás útján lesznek megoldhatók, tehát a szükséges gépek és a hozzájuk tartozó egyéb felszerelési tárgyak, valamint az adatfeldolgozó részleg személyzetének megfelelő elhelyezéséről is gondoskodni kell.

Az 1970/71. évi áttervezéssel kapcsolatosan merült fel újra az F-épületben létesítendő s a könyvraktárakat az olvasótermekkel összekötő könyvszállító berendezés problémája. Az 1962. évben jóváhagyott tervfeladat ennek felszerelését csak a két ún. toronyraktár, az ezeket egymással összekapcsoló ún. középső raktár és a toronyraktárak fölé, a VII. szintre tervezett nagy olvasói tér vonatkozásában írta elő. Megoldatlan maradt az épület egyéb részein levő raktárak (nyugati raktár, keleti raktár, tetőtér-raktárak), valamint a különgyűjteményi olvasótermek bekapcsolásának módja a belső, olvasószolgálati könyvforgalomba egyszerűen azért, mert abban az időben nem volt ismeretes a tervezők előtt semmiféle olyan berendezés, mely erre a célra alkalmazható lett volna. A könyvtárnak pedig az volt a véleménye, hogy a toronyraktáron kívüli raktáraknak az olvasószolgálati forgalomba való bekapcsolása még hosszú ideig nem lesz szükséges, a különgyűjteményi olvasótermek kiszolgálása pedig — bár kissé körülményesen — megoldható az eredetileg tervezett szállítóberendezésekkel is. A teljes — minden raktárat minden olvasóteremmel összekötő — könyvszállító berendezés létesítésével tehát várni kell, és várni lehet addig, amíg a technika fejlődése folytán rendelkezésünkre áll majd olyan berendezés, amely erre a célra, ebben az épületben felhasználható lesz. Ez egyébként azóta be is következett, s ma már egy külföldi céggel megkötött szerződés alapján készülnek az új, korszerű könyvszállító berendezések a részletes beépítési tervei. Ennek a berendezésnek még az az előnye is megvan, hogy a könyvszállítás mellett a jelzetközlésre, tehát a kérőlapok továbbítására is alkalmas, s így feleslegessé teszi a korábban tervezett költséges telex-rendszerű jelzetközlő berendezés beépítését.

Az F-épület átépítésének befejezése eredetileg 1968. december 31. volt. Ez a határidő később, a könyvtártól teljesen független körülmények miatt, 1973. majd 1975. végére módosult, bár a könyvtár több alkalommal feltárta az illetékes hatóságok és a közvélemény előtt is elhelyezési körülményeinek teljes tarthatatlanságát, és állandóan kérte — főhatósága, a Kulturális Minisztérium útján — az építkezés sürgős

befejezését. 1971 őszén felmerült az épület szakaszos befejezésének, illetve átadásának gondolata is. Eszerint az új épület három szakaszban készült volna el, s az első teljesen kész épületrészt, az északi szárnyat a könyvtár már 1975-ben használatba vehette volna. A könyvtár vezetősége ezt a megoldást is kész volt elfogadni, mert ilyen módon a könyvtár négy különgyűjteményét teljes egészében végleges új helyére tudta volna átköltöztetni. Sajnos, ez az elgondolás sem valósult meg.

Annyi azonban mégis történt, hogy az 1972-es év végére elkészült — néhány raktári szint kivételével a teljes állványberendezéssel — az épület belső udvarainak helyébe tervezett két 11 szintes raktártorony, és azokat a könyvtár, minthogy raktározási körülményei akkorra már valóban elviselhetetlenekké váltak, használatba is vette. A raktári szintek közötti felvonók azonban még ma sem használhatók, és az is sok gondot okozott, hogy e raktárhelyiségekben az állomány védelme szempontjából minimálisan szükséges, de teljesen megfelelőnek még korántsem mondható klíma-viszonyokat az épület befejezetlensége miatt csak nagy nehézségekkel lehetett műszakilag megteremteni. Jelenleg már több mint félmillió kötet van ezekben a Várban levő raktárakban, és pedig a kidolgozott raktározási terv szerinti végleges elhelyezésben. Ezt az anyagot tehát már akkor sem kell újra megmozgatni, ha majd a könyvtár teljes állományával felköltözik. A várban raktározott állománynak a Nemzeti Múzeum épületében levő olvasóteremben történő kiszolgálása azonban a könyvtárra állandó szállítási feladatot ró, amit az amúgy is szűkös létszámú raktári személyzettel kell megoldani.

Beköltözés 1980-ban?

Ez az átmeneti állapot remélhetőleg már nem sokáig tart. Az illetékes kormányhatóságok néhány évvel ezelőtt hozott és most is érvényben levő döntése szerint az F-épületet az 1980-as év végére be kell fejezni és használatra át kell adni a nemzeti könyvtárnak. Igaz, hogy addig még igen sok a tennivaló. Hiszen már az 1970/71. évi módosított tervek elkészítése óta is eltelt majdnem nyolc év, s ennek folytán számos, már kiadott tervdokumentációt (például a tűzrendszert, az üzemi jellegű helyiségek technológiai berendezéseinek, a biztonsági berendezéseknek, hírközlő berendezéseknek, az olvasótermi fényhívó rendszernek stb. dokumentációját) felül kell vizsgálni, hogy az időközben már korszerűtlenné vált korábbi megoldások ne gátolják a nemzeti könyvtár működését új otthonában. El kell még készíteni a most beépítésre kerülő új könyvszállító berendezés által érintett területek, valamint az elektronikus adatfeldolgozó részleg helyiségeinek kiviteli tervdokumentációját is. Mindezek a feladatok igen sok munkát rónak a tervező, valamint a beruházó vállalat szakembereire, akik ezeket a munkákat is a könyvtár szakembereinek bevonásával végzik.

De magának a könyvtárnak is felül kellett vizsgálnia az épületnek az 1970/71. évi áttervezés alkalmával kidolgozott betelepítési tervét, funkcionális-technológiai elrendezésére, valamint felszerelési és berendezési szükségleteire vonatkozó elképzeléseit, mégpedig részben az időközben bekövetkezett funkcionális és szervezeti változások következtében, részint pedig azért, mert a könyvtári felszerelés korszerű szinten való tartása is nyilvánvalóan elsőrendű követelmény. Ezt a felülvizsgálatot a könyvtár már korábban elvégezte, javaslatainak a tervezési és építkezési munkálatokkal való egyeztetése most folyik.

A még hátralevő tervezési és építkezési munkák tekintetében az illetékes szervekkel legutóbb folytatott megbeszélések alapján az a meggyőződés alakult ki, hogy ezek az 1980. december 31. napjában megállapított befejezési határidőig elvégezhetők. Minthogy pedig ennek a határidőnek a betartásához — tudomásunk szerint — az illetékes kulturális és építésügyi főhatóságok is ragaszkodnak, talán nem indokolatlan az a reménységünk, hogy az F-épület ekkorra valóban el is készül, s nemzeti könyvtárunk végre beköltözhet budavári új otthonába.

Farkas László

Részlet a Kossuth Rádió 168 óra című műsorában 1978. március 18-án elhangzott, *Marczali László* kulturális miniszterhelyettessel készített interjúból:

„...Ha nézem a Széchényi Könyvtár felköltözését szolgáló építési szárnyat, akkor ma már nem merném állítani, hogy ez olyan ütemben készül, hogy a tervezett 1980-as befejezési határidővel a Széchényi Könyvtár felköltöztetése megtörténhet.”
...„A Kálvin tér és környéke is elkészült, kivéve a Vörösmarty mozit, amit be kellett zárni, vagy kivéve a Szabó Ervin Könyvtárat, ami mellé ezt a csodálatos forgalomirányító épületet... húzták fel. De a Fővárossal együtt a legnagyobb gondunk az, hogy a Szabó Ervin Könyvtár központi épülete is használhatatlanná válik, és a hatodik öt éves tervben erről is gondoskodni kell. Szóval úgy tervezni a fővárosi területi rekonstrukciót, hogy ebből ne maradjanak ki a kulturális intézmények”...

Ne csak a munka kösse a dolgozót üzeméhez

Beszélgetés a debreceni, 6. sz. Volán Vállalat igazgatójával

Akinek, mint e sorok írójának is, alkalma nyíltott éveken át figyelemmel kísélni a nagy alföldi város közlekedési vállalatánál működő szakszervezeti könyvtár munkáját, sorsának alakulását, az elmúlt év tavaszán meglepéssel nyugtázhatta, hogy a 6. sz. Volán Vállalat könyvtárának neve is felkerült a Kiváló könyvtárak listájára.

Alig másfél évvel korábban azt jelentettük a Könyvtáros olvasóinak, hogy ez az üzemi könyvtár „a munkásművelődés valóságos bázisává fejlődött.” Hogy állításunkban nem volt semmi túlzás, tényekkel tudtuk igazolni. Személyesen győződhattunk meg arról, hogy Papp Lajosné könyvtárvezetőnek, aki 1969-ben igen szerény, mondhatnánk mostoha körülményeket örökölte — a háromezres üzemben csöppnyi helyiség, alig néhány olvasó, s a tengődésre utaló bizonyítékokat sorolhatnánk tovább — volt bátorsága és ereje vállalni venni nemcsak a könyvtár életre keltésének gondját-baját, hanem az üzemi közművelődés egészének ügyét

is. S ez utóbbit valódi könyvtáros módra, azaz a könyvre alapozott, a könyvtár köré szervezett közművelődést kialakítva. Ahogyan immár az üzem falain kívül is példának emlegetett szakmunkástanuló könyvbarát-körével a könyvtár vonzásába szervezte a jövő szakmunkásait, az ipari tanulókat, külön kiérdemelte a szakmai érdeklődést és elismerést.

Am tudjuk azt is, hogy csodákra egyetlen könyvtáros sem képes. Magyarul: elfogadható működési körülmények hiányában könnyen torzul a lelkesedés, elhalnak a legszebb könyvtárosi elképzelések, s marad a kudarccsal, az elkedvetlenedéssel.

Amikor tehát szívből gratulálunk egy-egy kiváló könyvtárosi teljesítményhez, nyomban arra gondolunk — nem kisebbítve a könyvtárosi érdemet —, hogy könyvtárosunk szerencsés csillagzat alatt született, mert céljait, törekvéseit minden bizonynyal nem süket értetlenség kísérte a működés feltételeit megteremteni hivatott munkahelyi vezetők, a fenntartók részéről. Hiszen az ő segítő szándékukon nagyon sok múlik; a szakszervezeti könyvtárak esetében talán még több, mint az egyéb területeken.

Egy-egy könyvtáros sikerén örvendezve ne feledkezzünk meg tehát a fenntartókról sem. Ez a felismerés vitt el minket újra Debrecenbe, úticélunk ezúttal az igazgatói iroda volt.

— Mit jelentett a munkahelyi vezetés számára a „Kiváló könyvtár” pályázatnak az a feltétele, hogy csak az a könyvtár indulhatott rajta a siker reményével, amely a könyvtáros kiemelkedően jó munkája mellett a példamutató fenntartótól gondoskodást is „bevehette” a pontszerzésért folytatott küzdelemben — kérdeztük Kmetty Gyulától, a Volán vállalat igazgatójától:

— Több éves „csapatmunka” eredménye volt ez a szép siker — hangzott a válasz. — A munka oroszlánrésze — természetesen — Papp Lajosné könyvtárvezetőnek jutott. Őt illeti elsősorban az elismerés is. Vezetésével az elmúlt néhány évben nagyot lépett előre vállalatunknál az olvasómozgalom, sőt — ami ettől elválaszt-

hatatlan — a közművelődésügy is, mégpedig minden területen. A könyvtár fejlődésének érzékeltetésére hadd idézzek néhány adatot. Míg 1967-ben — ekkor került a könyvtár vállalatunk irányítása alá — mindössze 4900 könyv sorakozott az állványok polcain, 1977-ben már csaknem 17 000-ből válogathattak az olvasók. Az első évben 21 ezer forintot költhetett a könyvtáros új könyvek beszerzésére, távaly viszont 90 ezer forintból gazdálkodhatott. Könyvekre átszámítva: a két összegből 752, illetve 2427 új könyvet vásárolt. S kellett is ez az állománynövekedés, hiszen a kezdeti, mindössze 124 főt számláló „olvasótábor” időközben több mint a tízszeresére nőtt: a tagok száma meghaladja az 1500-at. S hogy legtovábbjuk

„élő”, rendszeres könyvtárlátogató, azt a látogatások számának 714-ről 11 700-ra, a kölcsönzött kötetek forgalmának 2100-ról 36 ezerre történt növekedése tanúsítja. Ami pedig a — részben — „falakon kívüli” közművelődési tevékenységet illeti, a könyvtár a nulláról indult. Az első évből ugyanis mindössze két kiállításról adnak hírt a feljegyzések. Ezzel szemben az elmúlt évben 80 rendezvény, foglalkozás, valamint 28 kiállítás szerepelt a könyvtár év végi „zárszámadásában”.

Folytathatnám az eredmények felsorolását a szocialista brigádok olvasómozgalmának ígéretes fejlődésével, továbbá annak megemlítésével is, hogy évről évre növekszik a különféle olvasópályázatokra jelentkezők száma. S nem is a helyzetlenek között találjuk őket. Egyikük például győztes lett az országos döntőben.

Végül hadd említssem meg, hogy tervszerű hálózatépítést folytat a könyvtár, s ennek eredményeként *körzeti központtá* fejlődött. Jelenleg 6 letéti könyvtárt, továbbá 7, szocialista brigádok kezelésére bízott ún. brigádkönyvtárt irányít, működtet.

— *Mindez — jól tudjuk — aligha valószínűsíthető volna meg mégoly szívós, célratoró és áldozatos könyvtárosi munkával is, ha nincs ott a könyvtárosi törekvések mögött a vállalati vezetés segítő keze. A tíz év alatt csaknem ötszörösére nőtt könyvbeszereési keretről az imént hallottunk. De tudunk arról is, hogy „vállalati életét” egy mindössze 9 négyzetméteres, ablaktalan fülkében kezdte meg a könyvtár. S most — igaz, a végsőkig fejlesztett könyvtárosi leleményesség árán — szépen berendezett, korszerű kis könyvtár fogadja a látogatót, itt a központi telephelyen...*

— A mostani, 43 négyzetméter alapterületű helyiség, melyhez ugyan egy 20 négyzetméteres tápraktár is tartozik, valóban kicsi az olyan, nagy forgalmat lebonyolító, sok rendezvényt szervező könyvtár számára, mint a miénk. Amikor Papp Lajosné átvette a kiválókönyvtár-oklevelet, megígérttem neki, hogy rendezzük a könyvtár elhelyezésének ügyét. Szerencsés véletlen, hogy éppen ma, néhány perccel beszélgetésünk előtt született meg a döntés: új, az eddiginél lényegesen kedvezőbb elhelyezést kap a könyvtár. Egy 170 négyzetméter alapterületű helyiséget juttattunk számára itt, az üzem területén. Az új könyvtár avatását november 7-re tervezzük.

— *Engedje meg, hogy beszélgetésünknek egy kissé személyesebb jelleget kölcsönözve arról kérdezzem, mi indítja Önt, a gazdasági vezetőt arra, hogy ilyen behatóan foglalkozzék egy közművelődési intézmény, nevezetesen a könyvtár dolgaival, s ami ennél sokkal több, beosztása*

adta lehetőségeivel élve segítse is annak munkáját?

— Mindenekelőtt ne mulasszuk el leszögezni, hogy a könyvtár fenntartása, irányítása elsősorban a *szakszervezet* tiszte, az igazgató csak osztozik e nemes gondokban. Ez a részvállalás azonban, megítélésem szerint, nem jelenthet kevesebbet, mint azt, hogy az *igazgatónak ugyanúgy kell ismernie, segítenie a vállalati közművelődést, tehát a könyvtár-ügyet is, mint a gazdasági munkát.* Öt-éves programot dolgoztunk ki, melyben felsoroltuk a tennivalókat — köztük természetesen mindazt, ami az olvasómozgalom fellendítését célozza —, megvalósulásuktól a dolgozók szakmai és általános műveltségének emelkedését várjuk.

Talán nem szükséges itt kifejtennem, mit jelent a közművelődés előtérbe kerülése fejlődésünk jelen szakaszában. Párt-, állami és szakszervezeti döntések (törvények, határozatok) szólnak róluk. Inkább azt említenem, hogy nálunk is megalakult a *vállalati művelődési bizottság*, s titkára Papp Lajosné könyvtárvezető lett. Egykori munkatervében megfogalmazott óhaja: *„a könyvtár a munkahelyi közművelődés központja legyen”,* immár kiegészült azzal, hogy — személyében — a könyvtáros lett a közművelődés vállalati kulcsembere.

Egyébként a vállalati művelődési bizottság létrehívását azért is különösen szerencsés döntésnek tartom, mert működése, illetve a munkájába szervezetiesleg bevont, különböző területeken működő vezetők együttműködése révén lehetővé válik, hogy a vállalat politikai, gazdasági és a közművelődésben érdekelt szervei közösen dolgozzák és megvalósítsák a feladatokat.

— *Úgy tudjuk, időnként lehetőséget teremt arra, hogy a könyvtárvezető a műszaki vezetők jelenlétében beszámolhasson munkájáról, terveiről?*

— Az a célom, hogy munkatársaim is megismerjék a könyvtár szolgáltatásait, feladataik végzésében támaszkodjanak a könyv, az olvasás nyújtotta segítségére.

Szeretném, ha minél többen látogatnák a könyvtár *rendezvényeit.* Ezek — úgy vélem, nemcsak az én megítélésem szerint — igen tartalmas programokat kínálnak. Tematikájuk az ismeretek széles körét öleli fel. Műszaki előadások megtartására is sort kerít a könyvtáros, s ki kell emelnem, hogy mindent elkövet a műszaki könyvek iránti érdeklődés növelésére is. Nem sajnálja a fáradságot, s olvasóinak, akár könyvtárközi kölcsönzés igénybevételével is, megszerzi a kívánt művet.

— *Azt is hallottuk, hogy — szinte a könyvtári szakember szemével — észre-*

veszi és értékeli más üzemekben is a könyvtárügy helyzetét...

— Nem örülök, ha például egy tanács-teremben, ahol éppen tárgyalunk, könyv-állványok borítják a falakat. Dekoratív látványt nyújtanak, de vajon benyitnak-e oda — ha éppen szabad a bejárás — olvasnivalóért a dolgozók? Ilyenkor érdeklődöm a helyi olvasómozgalom adatai felől... A könyvnek a könyvtárban a helye.

— Mondják, a gazdasági vezetőknek nincs ideje olvasni? Mi a könyv szerepe az Ön életében?

— A felszabadulás után, 1946-ban gyerekfejjel vettem részt először politikai akciókban. Ipari tanuló voltam akkor a Járműjavítóban. Az ifjúsági mozgalom adta kezembe a könyvet. Mint annyi más akkori fiatalnak, *Gorkij Anyája* és a *Kárpáti rapszódia* nyitott ablakot számomra is a társadalmi valóság és annak meg-, illetve felismerésére, hol a helyem, mit kell tennem... Később, még mindig szinte gyermekfejjel — 17 éves voltam ekkor — ismeretterjesztési előadóként is dolgoztam a megyei tanács népművelési osztályán.

Mondjam-e, hogy sokat, nagyon sokat kellett olvasnom, tanulnom, hogy az akkori bonyolult viszonyok között helyt tudjak állni. És persze későbbi szakmai és politikai tanulmányaim során, meg munkám közben is mindig a kezem ügyében kellett hogy legyen a könyv... S az ember egyszer csak azon veszi észre magát, hogy immár életének elválaszthatatlan, hűségese társává vált.

2500 kötetes házikönyvtárunk — közös gyűjtés családom tagjaival — minden egyes kötetéhez fűz valami közvetlen élmény; személyes barátom valamennyi.

Ami az első kérdést illeti, állítom, nincs olyan vezető, aki minden téren „naprakész” tájékozottsággal rendelkezik. A meg nem szűnő, permanens önképzés korát éljük. Lehetséges ez könyv, olvasás nélkül?

De a jó vezető nem mellőzheti a „humán szféra”, azaz témánknál maradvá, a szépirodalom olvasását sem. A szépirodalom ugyanis más úton sokszor meg nem szerezhető információkkal szolgál a legértékesebb „anyagról”, a gépeket irányító, kezelő emberről. S a világról, melyben élünk. Nincs idő olvasni? Kell, hogy legyen. Ha regényt, elbeszélést olvasok, a sorok között szüntelenül azt kutatom, mi az, ami belőlük közelebb visz az emberek megismeréséhez.

És gazdagít is a művészet, az irodalom. Élményben, emberségben... S ha engem gazdagít, nyomban arra gondolok, hogy meg kell osztanom ezt a gazdagságot azaz a néhány ezer emberrel, aki itt, a vállalatnál dolgozik, s akinek sorsáért én is felelős vagyok. A gondolat sor végén eljutunk a könyvtárhoz. Az a számtalan élmény, szellemi gazdagodás, melyet könyveivel, irodalmi műsoraival, kiállításaival közvetít, eljuttat dolgozóinkhoz, mind egy-egy szál, mely a munka mellett vállalatunkhoz köti dolgozóinkat.

— Kívánjuk, fonódjanak egyre erősebbé ezek a szálak.

Simay Norbert

Lapozgató

● A **TÁRSADALOM JELEI** címmel szemiotikai tanulmánykötetet állított össze és adott ki a Népművelési Intézet kutatási osztálya (*Népművelési Propaganda Iroda*. 215 l. 40 Ft). Mivel e gyakran emlegetett, de kevésbé ismert tudományág szakirodalmá nem túl bő, az új kötet beszerzésére külön felhívjuk a figyelmet.

● A **MAGYAR SZÍNHÁZAK MŰSORA 1976—1977. (Adattár)** címmel megjelent a Színház történeti Füzetek 63. száma. A Magyar Színházi Intézet kiadványait a Könyvtáros márciusi számában bemutattuk, e friss tájékoztatósi segéd-eszköz beszerzésére azonban talán nem árt újfent figyelmeztetnünk az érdekelteket.

● A **JÁSZKUNSAÁGNÁK**, Szolnok megye elmúlt években megújult folyóiratának 1977. évi 4. (decemberi) száma ésszt különszám, a megye ugyanis az Ésszt SZSZK-val régóta tartó testvérkapcsolatokat ápol. A folyóiratban *Arató Antal* jászberényi könyvtárigazgató *Bensőséges üzenet: az ésszt ex libris* címmel közöl tanulmányt az ésszték európai híró könyvjegyművészetéről. — A jászberényi könyvtáron kívül a Heves megyei Könyvtár is értékes kisgrafikai gyűjtő- és kiállító tevékenységet végez. E munkával kapcsolatos dokumentum *Galambos Ferencnek A szovjet exlibris-művészet 60 éve (1917—1977)* című forrásértékű tanulmánya is, amely a *Hevesi Szemle* 1977. évi 4. számában jelent meg.

Jegyzetek egy orvostudományi könyvtárról

A hazai orvostudományi könyvtárhálózat központja az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, *alközpontjai* a megyei kórházakban, illetve a vezető fővárosi kórházakban levő szakkönyvtárak. Ilyen alközpont az *Egri Megyei Kórház orvostudományi könyvtára* is. Feladata, hogy kielégítse a kórház és a város szakirodalmi igényeit, sőt a megye minden egészségügyi szakemberének is rendelkezésére álljon, továbbá, hogy irányítsa a megye kisebb kórházai-ban, szanatóriumaiban működő, összesen öt *tagkönyvtár* tevékenységét.

Az egri könyvtár-kezdeményezések az 50-es évekre nyúlnak vissza, s 1961-ben már főhivatású könyvtáros vezette, katalógusokkal feltárt gyűjteménye volt a kórháznak. 1970-től két, rövid ideje pedig három függetlenített munkatársa van a könyvtárnak. Szakemberek, vagy azzá lesznek: *Korsós Lászlóné* vezető a középfokú könyvtárújsíri képesítése mellé ebben az évben szerzi meg Nyíregyházán a felsőfokú; egyik munkatársa középiskolai tanár és középfokon képesített könyvtáros, a másik a Debreceni Tanítóképző Főiskola hallgatója. (Háromk mellett ott van a negyedik: az orvos-tanácsadó, mert a szerzeményezésben és az állományfeltárásban nemegyszer elégtelen a jó könyvtárosi felkészültség orvostudományi ismeretek nélkül.)

Elegen vannak hárman? Igen, ez a létszám ideális; ketten megfeszítve dolgoznának, egy negyedik állás már részleges belső munkanélküliséget okozna. Munkamegosztás? Ilyen kis könyvtárban nem lehetséges a túl pontos felosztás, s a könyvtárvezető szerint is „ők tulajdonképpen mindhárom csinálnak mindent, mikor mi szükséges”. Persze azért valamiféle szakosodás kell is, van is. *Korsós Lászlóné* irányítja a könyvtár és munkatársai tevékenységét, ápolja-erősíti az intézményen belüli és azon kívüli kapcsolatokat, ő foglalkozik az öt tagkönyvtárral is, ami évente legalább tíz látogatást jelent, és egyéb munkával is jár. A szerzeményezésnek, illetve az állományfeltárásnak egy kézben kell lennie (esetleg a két beosztott között állandó megbízással megfelelhető). Amit mindhárom csinálhatnak — és csinálnak is —, az a könyvtárba betérő olvasókkal való figyelmes, udvarias foglalkozás, s ebben Egerben semmi hiba. Irodalomkutatókat is végeznek: ez szintén megosztható hármuk között. Egy fontosabb, meg egy apróbbnak látszó vonatkozás: a *fordítás* és a *gyorsmásolás*. Az OOKDK-ban Egerről beszélgetve úgy tájékoztattak, hogy a tanár-

munkatárs *legfőképpen* fordítással foglalkozik, Egerben pedig kiderült, hogy *napi két órában*. Szerintem is az utóbbi a helyes, mivel van Országos Fordítóiroda, és kitűnő fordítószolgálata van az OOKDK-nak: ezeket a lehetőségeket kell kihasználni elsősorban. Persze nem baj, sőt erény, hogy a tanár-munkatárs nyelvismeretét erre kamatoztatják, de ez csak *egyik* feladata lehet a többi között.

Nagyszerű és drága fény-gyorsmásoló gépe van a könyvtárnak: az az érzésem, az „zongorázik” rajta, aki akar, és aki éppen ráér. Jó lenne kezelését egy személyre bízni, talán nem is a három könyvtáros valamelyikére, hanem olyan, technikailag képzett emberre, aki némi tiszteletdíjért végezné ezt a munkát. Egyébként a géppel nemcsak a könyvtár számára dolgoznak: némi bevétel is befolyik, felhasználásával mentesíteni lehetne a könyvtárosokat a másolás alól. Amikor ott voltam, a remek masina éppen elromlott: ha meghatározott kezelője volna, ez is ritkábban történe meg. (*Külföldön a pénzbedobós másolóautomatákat maguk az olvasók működtetik. Bizonyára vitát vált ki az iménti javaslat, hogy kire bízák a gép kezelését. — A szerk.*)

Milyen körülmények között, hol dolgozik ez a könyvtár? A sokat toldozott-foldozott öreg kórház egyik földszintes épületében, melyet városképi okokból le kell majd bontani. De emelkedik már két új épület: ha azok elkészülnek, a szakkönyvtár is el tud költözni máshova. Most egy hosszú, kb. 15 négyzetméteres előszoba-folyosófélfébe lép be az ember, itt áll a gyorsmásoló, a jó néhány katalógusszekrény, s ez az előszoba ad helyet a kórház dolgozóit kiszolgáló 1200 kötetes szakszervezeti könyvtárnak is. Bizony zsúfolt ez a helyiség, arra meg éppen nincs mód, hogy kabátját, ernyőjét letegye a látogató, vagy hogy le is üljön. Három, egyformán kb. 20 négyzetméteres szoba nyílik az előtérből: az első a folyóiratok és a nem könyv jellegű dokumentumok tárolására szolgál, s itt a könyvtárvezető munkaasztala is; a második az állványokkal körülrakott kölcsönző, egyúttal a két munkatárs szobája is; a harmadik a tömöraktár.

Szép *kicsi* könyvtár: otthonos, barátságos, de nincs mód a további fejlődésre, nincs egy méter szabad polc, nincs hova leülnie az olvasónak. Van egyetlen olvasóasztal meg egy dohányzóasztal két fottal: elmélyülten olvasni, kutatni (egyszerre akár tíz-tizenöt embernek — ekkora kórházban ennyi használó egyidejű jelenlétére mindenképpen számítani kell)

itt nem lehet. A kórházigazgatóság megértéséről, törődéséről, segítőkészségéről itt és Budapesten is csak jót hallottam: figyelmébe ajánlom hát az elhelyezési gond megoldását. Tudom, rögtön nem lehet. De ha majd az új épület elkészült, ennek a könyvtárnak a másutt megüresedő helyiségekből 200—250 négyzetméterre lenne szüksége: s ha a fejlődő állományt és a könyvtárosok munkahelyeit befogadó könyvtári térhez még olvasó-kutató szobának is használható előadóterem csatlakoznék, akkor nyerne méltó elhelyezést a könyvtár. És majd elfelejtem: a szakszervezeti könyvtár is ott lehetne a szomszédságban — persze nem előszobában, és nem úgy, hogy álló-topogó olvasóknak kölcsönöz.

A könyvtár állománya: 5725 kötet könyv, 4732 folyóiratkötet, 2988 fordításmásolat, 412 cikk-fotókópia, 200 mikrofilmcsík, a kórházi dolgozók megjelent cikkeinek, tanulmányainak különnyomatai stb., stb. Könyvet, folyóiratot és minden egyéb dokumentumot egybevéve 18 000 egységre tehető az állomány. Csak a könyveket és folyóiratokat tekintve az egri könyvtár a negyedik-ötödik helyen áll a megyék orvostudományi szakkönyvtárai között. Van-e elegendő fedezet beszerzésre? Könyvre immár 10 esztendeje évi 100 000 forint jut, ami, figyelembe véve a könyvárak állandó emelkedését, valamint azt, hogy ez a könyvtár a kórházi osztályokon és a kórházhoz csatolt kisebb intézményekben (pl. a hevesi szülőotthonban, a megyei tudógondozóban stb.) letéteket tart fenn, nem sok: évi 150—170 000 forintra lenne szükség a teljes magyar orvosi és határtudományi (kémia, biológia stb.) könyvtermés megvásárlására. A folyóiratkeret évi 160 000 forint: belőle a könyvtár kezeken 100 külföldi és 60 magyar szakfolyóirat járát. Itt a kórházigazgatóság bőkezű (jól teszi: a szakfolyóirat munkaeszköz), a tényleges vásárlás értéke eléri az évi 300—350 000 forintot is.

Az olvasók száma 323, közülük orvos 140, egyéb foglalkozású (főképp szakdolgozó: ápoló, asszisztens) 183. Az olvasók száma 1971-ben 337 volt, s azóta kisebb-nagyobb hullámmal állandó. Elérték volna a felső határt? Ami az intézet orvosait illeti, a kórház minden orvosa szakkönyvtári olvasó. De Eger többi orvosi munkahelyén nem 22 orvos van, ám csak ennyien veszik igénybe a kórházi könyvtárat. És a szakdolgozók? A kórház 631 asszisztense és ápolónője közül jó, ha minden negyedik-ötödik látogatja a szakkönyvtárat. Ez egyrészt azt tükrözi — sokan sokszor próbálták már szépíteni, de a számok makacs dolgok —, hogy az egészségügyi „szakmunkások” legalább háromnegyedének nincsen igénye a szak-

irodalom-olvasásra, másrészt ez könyvkiadási kérdés is. Az olvasni vágyó orvos 170 szakfolyóiratot böngészhet át, az ápolónó egyetlenegyét: az *Egészségügyi Munkát*, amely általános középszintű folyóirat, s így mindenről beszél, csak éppen arról nem, amire az a középkáder ott és akkor kíváncsi. Középszintű egészségügyi szakkönyvek? Alig jelennek meg, így jobb híján az egri könyvtár is a jegyzeteket, tankönyveket szerzi be. Mit ajánlhatnak még nekik az orvostudományi könyvtárosok? Hogy olvassák az orvosoknak írott könyveket és folyóiratokat? Csak-hogy a szakírók — tisztelet az igen kevés kivételnek — rossz stíluszták, nem képesek cikornyátlanul, világosan írni, de ha úgy írnának is, az ápoló, az asszisztens nem arra és nem úgy kíváncsi a szakágában, mint az orvos. Bevallom: csodálom, hogy Egerben ennyi szakdolgozó-olvasó van, hiszen ez a könyvtár is, mint a többi: „orvosi könyvtár”, mert ma nem lehet más.

A megoldás? Középszintű szakmai folyóiratok és négy-öt évenként a szakág fejlődésének középszintű, mégis tudományos összefoglalása. Például: a szemészeti ápolónók saját lapjukban olvashassák havonta a szakmai újdonságokat, s időnként megvehessenek valamelyik professzor által csak nekik írt összefoglalást a szemészet fejlődéséről. Így lehetne szakmai íráskor olvasójává nevelni az egészségügyi szakalkalmazottakat; minden egyéb meddő erőlködés, és önmagunk félrevezetése is. Ezt a kérdést azonban nem Egerben és nem a könyvtárban kell megoldani. Ajánlom a középszintű egészségügyi szakirodalom ügyét az Egészségügyi Szakdolgozók Továbbképző Intézetének meg a Medicina Könyvkiadónak a figyelmébe.

A legutóbbi év forgalma: a könyvtárosok 1664 alkalommal jegyezték fel helybenolvasást, az olvasók 1716 kötetet kölcsönöztek, s a könyvtárközi kölcsönzések száma 116 volt. Egy-egy olvasó tehát a legutóbbi évben tízszer kért és kapott az egri kórház könyvtárától könyvet, folyóiratot vagy egyéb szolgáltatást. Szép szám, bár minden szakma művelői itt tartanának.

Van ennek a könyvtárnak gondosan továbbépülő szerzői, szak- és tárgyszavas katalógusa, folyóiratkatalógusa, különnyomat-, mikrofilm- és fotómásolat-katalógusa, a folyóirattárban pedig ott sorakoznak a Magyar Orvosi Bibliográfia vékonyabb és a világ szakfolyóirat-termésében eligazító Index Medicus hatalmas kötetei. Mindezekből a könyvtárosok gyorsan tájékozódni és tájékoztatni tudnak, de arra nevelik látogatóikat, hogy problémáiknak maguk tudjamak utánajárni. A könyvtár saját kiadványa

„Az orvostudományi folyóiratok megyei lelőhelyjegyzéke, 1974”; ami nekik nincs meg, előbb a megyéből kéri meg, csak aztán az országból vagy éppen a nagyvilágból.

Ami a tájékoztatást illeti, az egri könyvtár létszámánál fogva nem lehet képes *aktív* tájékoztatásra, de erre nincs is szükség: az OOKDK *témafigyelő szolgálata* 30 szakágban állandóan küldi a referálólapokat, amelyeket — mint itt mondták — főképp a fiatal orvosok kedvelnek, mivel ezek nagymértékben megkönnyítik az osztálybeszámolókra való fölkészülésüket. A *passzív* tájékoztatás iránt is van igény Egerben: e pillanatban 31 téma figyelésére kaptak felkérést. A laboratórium főorvosának összegyűjtik az idült leukémia, a kardiológus

szakorvosnak a kardiológiai diagnosztika, a belgyógyászat I. főorvosának a miokardiális infarktus legfrissebb hazai és külföldi irodalmát, a szülészeti osztályt az orális védekezőszerek bővüléséről kell naprakészen tájékoztatni.

A szakkönyvtár ismert és megbecsült részlege az egri kórháznak, de ez nem magától van így. Az új dolgozók, de időnként a régiak is személyhez szóló levelet kapnak a szakirodalmi szolgáltatásokról, megkeresnek minden új dolgozót, és tájékozódnak igényeiről, a könyvtárosok ott vannak a tudományos tanácskozásokon, a kulturális bizottság ülésén, a szakszervezeti megmozdulásokon, orvosok összejövetelein, s mindenütt felajánlják a könyvtár segítségét.

Csak így lehet.

Szabó Ernő

A középvárosi könyvtárak helyismereti munkája

A sárvári gyűjtemény

Nyolc-tíz évvel ezelőtt még voltak olyan vélemények, amelyek szerint egy-egy megyén belül csak a megyei könyvtárban célszerű helyismereti gyűjteményt kialakítani. Saját megyénkben sem volt e kérdésben teljes az egyetértés. Városi-járási könyvtáraink közül néhány mégis különválasztotta gyűjteményében a helyismereti vonatkozású műveket már 1964—1965 körül, s ennek az állományrésznek gyarapítása feladatként az 1965—66-os munkatervembe is bekerült.

Így jártunk el mi is Sárvárott. A település történelmi múltja, a városnak a Nádasdyak korában betöltött kulturális szerepe kötelezettséget rótt ránk: gyűjtünk és őrizzünk meg minden írásművet, amely akár Sylvester Jánosra, Magyar Istvánra vagy a XVII. század sok helyi szerzőjére s az itt született Vitnyédi Istvánra vonatkozik, és különös gonddal tördődjünk a munkásmozgalom helyi hagyományával is. A kortárs helyi szerzők között két Kossuth-díjas, két József Attila-díjas és több más, jól ismert költő, prózaíró található. Műveik egy-egy példányának különválasztását és külön őrzését indokolta, hogy így az irodalmi szakköröknek, a vetélkedőkre készülőknek gyorsan rendelkezésre tudjuk ezeket bocsátani. Minden különválasztott műre a gyűjteményre utaló bélyegző került, s ugyanígy jelöltük a raktári helyet a katalóguscédulákon is.

Az elkülönített helyismereti állomány iránt főként 1967-ben nőtt meg az érdeklődés. Sárvár a várossá avatás ünnepi

lázában égett, és a *Vasi Szemle* 1968. évi első száma sárvári számként jelent meg. E szám cikkeinek előmunkálatai közben derült ki, mennyire hiányos gyűjteményünk, s még mennyi minden szükséges ahhoz, hogy segíteni tudjunk a helyismereti kutatóknak, a városfejlesztési programot készítőknak. Elkkor alakult meg kutatókból, a város múltja és jelene iránt érdeklődő felnőttekből a *honismereti szakkör*, amely évről évre 2—2 számban jelentette meg nyomtatott híradóját, évenként összesen 120—150 oldalon közölte a történelmi múlt, a munkásmozgalom emlékeire és jelen életünkre vonatkozó, sok forrásanyagot feltáró tanulmányait.

Így azután az élet eseményei kényszerítettek bennünket arra, hogy a gyűjtemény fejlesztését kiemelt feladatként kezeljük, és nem hallottuk, *nem akartuk meghallani* a szakmai irányítás akkor még eltérő véleményét. A járási-városi könyvtáraknak javasolta ugyan a kurrens, új helyismereti anyag vásárlását, de „ezeken a helyeken különgyűjteményre sincs szükség, a megvásárolt helyi vonatkozású irodalom az egész állomány természetes része” — így hangzott a vélemény. (Útmutató a helyismereti gyűjtemények kezeléséhez és a helyismereti bibliográfiák munkához. 1968. NPI.)

A már létrejött különgyűjtemény gyarapítási elveit az 1968. évi gyűjtőköri szabályzatunkban is rögzítettük, majd 1971-ben a raktári rendet tükröző külön katalógust is készítettünk az anyagról, de

benne hagytuk a vonatkozó katalóguscédulákat az olvasói katalógusban is. 1972-ben a helyi gyűjtemények a megye minden „B”-típusúnak kijelölt könyvtárában — követve a tényleges használat és szükséglet igényeit — már oly mértékben gyarapodtak és annyira megismersétek, hogy a megyei könyvtár elérkezettnek látta az időt felmérni, hol tartunk, s javaslatot készíteni a további kezelésre, gyarapításra és a hálózati központtal való együttműködésben kialakítandó munkamegosztásra. E javaslatokat 1973 májusában megvitattuk, elfogadtuk. Tovább lépés 1976 szeptemberében történt: a Velemenben tartott háromnapos továbbképzés keretében ajánlásokat fogadtunk el a helyismereti munkáról. Mindkét vita, megbeszélés során most már a megyei irányítás lépett fel határozott igényekkel: ha létrejötték a gyűjtemények, azok célszerű fejlesztése megkívánja a helyes szakmai módszerek alkalmazását.

Az élet eseményeinek kényszerítéséről már szóltam. Miben is jelentkezett ez a kényszerítő erő? A honismereti szakkör kutatóit már említettem: ők gyűjteményünk rendszeres használói. A Tinódi Sebestyén Gimnázium évről évre helyi vonatkozású pályázatokat ír ki, nagyon szerteágazó témalehetőségekkel. Sorra kerültek olyan feldolgozások, mint például a város és a járás irodalmi kapcsolatai, az üzemek és a környékbeli termelőszövetkezetek története, a helyi sport múltja vagy a szomszédos Ikervár fűzveszőfőnö házi para. Ezekhez kiinduló forrásként gyűjteményünk könyvei, folyóiratai, újságjai, üzemi lapjai szolgáltak. Természetesen kevés lett volna a mi anyagunk, ha nem használhattuk volna fel az 1964-től folyamatosan, negyedévenként megjelenő *Vas megye irodalma* c. bibliográfiát vagy a *Vasi Szemle* 1968. évi 1. számának mellékleteként kiadott Sárvár-bibliográfiát, s a könyvtárközi kölcsönzés segítségével nem kérjük a nálunk hiányzó műveket a megyei könyvtártól eredetiben, vagy a folyóiratcikkekét másolatban.

A felhasználásnak szinte minden formája előfordul nálunk, amelyet *Bényei Miklós* módszertani útmutatójában lehetőségként felsorol. Az azonnali, közvetlen tájékoztatás szinte mindennapos az úgynevezett *Sárvári kislezikon*ból vagy a rövid helytörténeti faktográfiai (tényközlő) összeállításból. Az úttörők minden évben kérnek dokumentációt a csapat vagy az iskola névadójáról (Kanizsai Dorottya, Rudas László, Gárdonyi Géza, Entzbruder Dezső). Az úttörők, a KISZ vagy a szocialista brigádok vetélkedőin is szerepelnek helytörténeti, helyi munkaszorgalmi, irodalmi, művészeti témájú kérdések, s a könyvtár helytörténeti

anyagát nemcsak a vetélkedőben résztvevők, hanem a kérdéseket előkészítő szervezők is használják. Kiállításokat készítünk továbbá ilyen témakörökből, előadások szemléltetéséhez használjuk fel a könyveket, fotókat és a reprodukciókat, iskolák szaktantermei részére adunk át másolatokat. A környékről származó írók fogadásakor műveiket bemutatjuk. Tanári munkaközösségeknek, pedagógiai továbbképzések és megyei honismereti tábortörzsek részvevőinek tartunk helyi vonatkozású irodalmi órákat, vezetünk irodalmi sétákat, mégpedig, ha csak lehet, művekkel szemléltetve, ezeket kézbeadva. Írók magnószalagra felvett beszélgetéseit, megzenésített verseit TIT-előadások szemléltetésére is átadjuk. Most jelenik meg mintegy 700 oldal terjedelemben a Sárvári városi Tanács kiadásában *Sárvár monográfiája*. Ebben egy, a megyei könyvtár által összeállított, kibővített sárvári bibliográfia is helyet kap. A kiadvány részcikkeit íróknak munkájuk közben is segítséget adtunk, és az irodalomtörténeti, művelődéstörténeti illusztrációs képanyag összegyűjtésében is közreműködtünk.

A „hogyan tovább” is ismert előttünk. El kell készítenünk a lelőhely-katalógust a többi helyi intézményben, a Nádasy Múzeumban, az iskolai, az üzemi, az egyházi könyvtárakban levő rejtett, még fel nem tárt, helyismereti szempontból értékes művekről.

Megfelelő kapcsolattfelvétellel el kell érnünk, hogy a különféle helyi kiadványok mind eljussanak hozzánk, és természetesen az ilyenek összegyűjtésével segítenünk kell a megyei könyvtárnak is. Amennyiben lehetséges, antikváriumai vásárlással is kiegészítjük gyűjteményünket. A gyarapítás lehetőségeit mutatja egyetlen adat: 1977-ben 55 kötettel gyarapodott ez az állományrész. A jelenlegi összetétel: 347 kötet könyv és 168 kötet folyóirat, továbbá helyi újságok mikrofilmjei, képgyűjtemény, aprónyomatványok, folyóiratcikkek-másolatok.

Egy könyvtár gyűjteményéről szóltam, de a többi Vas megyei „B”-típusú könyvtárban is hasonló a helyismereti állomány gyűjtése és használata. A gyűjteményeket a saját helyi bibliográfiák egészítik ki. Megjelent — önálló műként — *Celldömök és Körmen*d bibliográfiája (ismertetésüket l. a *Könyvtáros* 1977. 10., 11. számában), és már jóval korábban válogató bibliográfiák *Közeg* (Vasi Szemle, 1963. 3. sz.), valamint *Szentgotthárd* irodalmáról (Vasi Szemle, 1964. 3. sz.). Ezek a rész munkák a könyvtárak számára kitűnő segédeszközök, és ajtót nyitnak a megyei könyvtár igen értékes, gazdag gyűjteményéhez.

Urbán László

Gyűjtés és feltárás Szigetvárott

Szigetvár, amely egyike Baranya megye történelmi emlékekben leggazdagabb városainak, 1966-ban történt várossá nyilvánítása óta dinamikusan fejlődik. Ez a tény már egymagában is szinte kötelezően írja elő azt a feladatunkat, hogy a helytörténeti gyűjtemény kialakításának, majd fejlesztésének gondolatával foglalkozzunk.

A könyvtárak helytörténeti, honismereti gyűjtőmunkájáról általában nem sokat tudunk, megyénkben is inkább csak a megyei könyvtár hosszú évek óta fejlesztett, gyarapított helytörténeti részlege, az ún. *Baranya-könyvtár* ismert. A városi és nagyközségi-járási könyvtárak ilyen irányú tevékenysége napjainkban kezd elmozdulni a holtpontról, s néhány bátorítalan kísérletet leszámítva helytörténeti különgyűjteményekről nem beszélhetünk.

Bizonyára másokban is fölvetődött az a kérdés, amivel rögtön a kezdet kezdetén mi is találkoztunk, nevezetesen: szükség van-e „B”-típusú könyvtárainkban a nem kevés energiát és anyagi ráfordítást igénylő helytörténeti gyűjtőmunkát megkezdeni, amikor, mint az imént már említettem, a megyei könyvtár különgyűjteménye, a Baranya-könyvtár úgyszólván ezt a feladatot vállalta és végzi. A kérdésre Szigetvárott igennel válaszoltunk — több okból is.

Az egyik ok a gyűjtőmunka „mélységében” rejlik. A helytörténeti különgyűjtemény véleményünk szerint csak úgy ér valamit, ha az elérhető legnagyobb teljességre törekszik. Nyilvánvaló, hogy a megyei központ nem vállalkozhat például egy-egy szigetvári járásbeli községről írt néhány soros tudósítás őrzésére, ez helyben sokkal könnyebben megoldható.

A másik ok Szigetvár, illetve a szigetvári járás különleges helyzetéből adódik, ugyanis a város és a járás 1950. június 30-ig Somogy megyéhez tartozott. Nekünk tehát a történeti emlékek vonat-

kozásában gyűjtenünk kell a somogyi anyagot is, vagyis feladatunk kettős. Helytörténeti különgyűjteményünknek ezért ugyanúgy része a Somogy megye múltjából c. levéltári évkönyv, mint ahogy helytörténeti anyagunkba soroltuk Várady Ferenc: Baranya múltja és jelene című munkáját is.

A harmadik ok a zselici tájegységhez kapcsolódik. A tájegység határa természetesen nem követi a járások határát, így gyűjtjük azt az írásos anyagot is, ami közigazgatásilag a sásdi vagy a pécsi járáshoz tartozó településekkel foglalkozik ugyan, de valamilyen formában a zselici tájegységről tár fel információkat.

Meddig terjed tehát időben és meddig földrajzilag a gyűjtő-, illetve feltárómunka határa? Gyűjtjük:

a) a Szigetvár város és a szigetvári járás történetével és jelenével foglalkozó valamennyi írásos anyagot, könyvet, cikket stb.;

b) a helytörténeti különgyűjteménybe kerülnek a Baranya és a Somogy megye történetével foglalkozó könyvek, tanulmányok, cikkek stb.;

c) a múltban Szigetvárott vagy a járásban tevékenykedő, illetve máig is itt élő személyek valamennyi publikációját, továbbá a kiemelkedő személyiségekről vagy egy-egy helyi vonatkozású munkájukról közreadott tanulmányokat, recenziókat stb. (Tehát például a hadvezéreköltő Zrínyi Miklóssal foglalkozó anyag csak akkor kerül a gyűjteménybe, ha a dokumentum a Szigeti veszedelem című eposzát is tárgyalja.) A számunkra helytörténeti vonatkozásban fontos személyiségek nevének összegyűjtése folyamatban van. A kézikönyvek, lexikonok felhasználásával összeállított kartotékkrendszer megkönnyíti a vonatkozó irodalom gyűjtését. (Csak zárójelben említem meg a nyilvántartás egyik kitérő felhasználási lehetőségét: az új lakótelepek utcáinak elnevezéséhez a nyilvántartás jól használható „típekkel” szolgálhat.);

d) a gyűjteménybe kerülnek a Zselic-séggel kapcsolatos adatokat, információkat tartalmazó könyvek, cikkek, tanulmányok stb.;

e) gyűjtjük a régi szigetvári nyomdák kiadványait, a városban időszakosan megjelent napilapok évfolyamait;

f) gyűjtjük az aprónyomatványokat (műsorkalauzok, meghívók stb.);

g) a teljességre törekedve gyűjtjük a járás és a város területén létesített vállalatok, ipari és mezőgazdasági üzemek, továbbá az intézmények kiadványait;

h) helytörténeti különgyűjteményünkbe soroljuk a helyi nevezetességeket ábrázoló képeslapokat, fényképeket;

i) tervezzük a különféle okokból eredetiben nehezen beszerezhető, ritka dokumentumok mikrofilmen történő gyűjtését.

Az 1976-os év elején megkezdtük a lapkivágatok gyűjtését. Természetesen elsősorban a Dunántúli Napló cikkei kerülnek a gyűjteménybe; szinte minden számában jelenik meg tudósítás valamilyen, Szigetvárral, a járással vagy a zselici tájegységgel kapcsolatos eseményről. De került a lapkivágatok közé a Magyar Ifjúságban, a Képes Újságban vagy például a Jugoszláviában megjelenő Képes Ifjúságban publikált tudósítás, riport, információ is. A cikkek száma jelenleg mintegy 200—500. Gondot okoz viszont azoknak a periodikumoknak a figyelése, amelyekre könyvtárunk nem fizet elő. Az ebbe a — természetesen nagyobb — csoportba tartozó időszaki kiadványoknak a figyelésére a Magyar Folyóiratok Repertóriumának füzeteit használjuk fel, és az ott dokumentált cikkeket, tanulmányokat igyekszünk utólag megszerezni.

A helytörténeti különgyűjteménybe sorolt könyvek száma pillanatnyilag 100—200 kötet. A várossal, a járással vagy a Zselicéggel foglalkozó művek mellett a gyűjteménybe soroltuk például az 1972-ben Szigetvárott megrendezett 2. baranyai orvosnapok tudományos konferenciájának kötetbe gyűjtött anyagát, a Néprajzi Közlemények 1975. évi kötetét (egy Almamellékkel foglalkozó tanulmánya miatt) vagy Szász János—Szigetvári János: Népi építészetünk nyomában című albumát, amelyben a járásbeli Bürös és Nemeske szerepel néhány fényképpel. Az állomány feltárájáról később még lesz szó, de már itt megemlítem, hogy tanul-

mánykötetek, gyűjtemények esetében Szigetvár, illetve az érintett községek nevéhez a oédulák „talpalásával” melléklapot helyezünk el a betűrendes keresztmatalógusunkba is.

A periodikumok közül a helytörténeti anyagunkba helyezük el a Dunántúli Napló, a Dunántúl, a Sorsunk, a Baranyai Művelődés (illetve elődje, a Művelődési Tájékoztató) és a Jelenkor bekötött, teljes évfolyamait. Szándékunkban áll a nehezen megszerezhető periodikumok, újságcikkek (vagy teljes számok, évfolyamok) mikrofilmen történő összegyűjtése is, de ez a munka még az előkészítés stádiumában van. Beszereztük a *B. Lakatos Éva* összeállításában közreadott, a mikrofilmen hozzáférhető időszak kiadványokat feltáró jegyzéket (Időszaki kiadványok, 1. Bp. 1975.), az abban szereplő, helytörténeti vonatkozású periodikumok mikrofilmen való megrendelése azonban eddig nem történt meg, s olvasókészülék vásárlása is a jövő feladata.

Helytörténeti különgyűjteményünk gyarapításának módjairól:

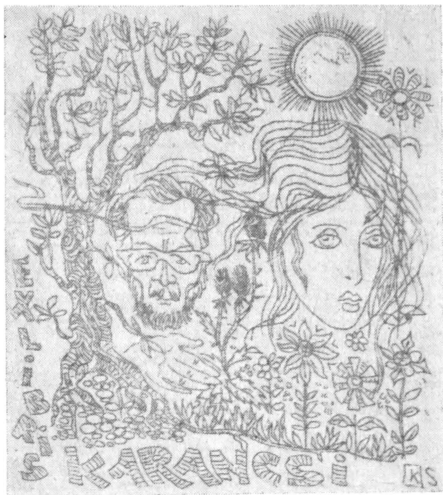
Az imént már említettem, hogy a könyvtárunknak elő nem fizetett folyóiratokban megjelenő publikációkat a Magyar Folyóiratok Repertóriumának felhasználásával kísérjük figyelemmel.

A könyvtermést a Magyar Nemzeti Bibliográfia füzeteiben követjük nyomon, a helytörténeti vonatkozások miatt fontosnak vélt kiadványokat a közreadóktól megrendeljük. Természetesen az Új Könyvek megrendelőjegyzékein is megkülönböztetett figyelemmel kísérjük a helytörténeti adalékok miatt különösen fontos könyveket.

Rendszeresen látogatjuk a pécsi és a budapesti antikváriumokat, és a helytörténeti különgyűjteménybe besorolható kiadványokat megvásároljuk.

Kapcsolatba léptünk az Országos Széchényi Könyvtár főlöspéldány központjával. Jegyzékeit folyamatosan kapjuk, az érdekesebb könyveket kérjük is, megjegyzem azonban, hogy városi-járási könyvtár lévén a Könyvelosztó listáján meglehetősen a „sor végén” állhatunk, mert tőlük könyvet eddig csak nagyon ritkán kaptunk. A főlöspéldány központ jegyzékei azonban felhívják a figyelmünket egy-egy könyvre akkor is, ha nem nekünk küldik el, mert a beszerzéssel antikváriumokon keresztül megpróbálkozhatunk.

A szigetvári és a környéki intézményekkel, vállalatokkal megkezdődött a kapcsolat kiépítése, kiadványaik egy-egy példányát mind több közreadó bocsátja rendelkezésünkre. Példának talán a Zrínyi Miklós Gimnáziumot, a zeneiskolát és a Szigetvári Állami Gazdaságot említhetném; az előbbiektől meghívókat,

programfüzeteket kapunk, az utóbbtól pedig az Üzemi Híradó példányait.

Állományunkból folyamatosan kivonjuk a korábban vásárolt, helytörténeti információkat tartalmazó, de pillanatnyilag még a szabadpólc megfelelő részén tárolt könyveket is.

A helytörténeti gyűjtemény anyagáról különkatalógusok készülnek. A könyveket, tanulmányköteteket, gyűjteményeket a fentebb már említett módon természetesen a könyvtár betűrendes és szakcatalogusába is besoroljuk, de ezektől a katalógusoktól függetlenül helytörténeti tárgyszókatálógus szerkesztését is tervezük, hiszen nagyon sok olyan információval dolgozunk, amit szakszámokkal kifejezni szinte lehetetlen. A tárgyszavak megfogalmazása is az előkészítés stádiumában van, de nem kevés gondot okoz a tárgyszavak megbízható és pontos megállapítása. Különösen vigyázni kell arra,

hogy a szinonimák ne zavarják meg a könyvtárost vagy az olvasókat. Így tehát a cikkek, lapkivágatok címleírásai a tárgyszókatálógusban, a könyvek, gyűjtemények címleírásai a betűrendes, a szak- és a tárgyszókatálógusban, a bekötött folyóirat-évfolyamok adatai pedig a folyóirat- és a tárgyszókatálógusban egyaránt szerepelnek. Ez kettősség ugyan, de a nyilvántartások megbízhatósága érdekében ezt a kettősséget vállalni kell.

Szólnom kell néhány szót a megszerzte ismert *Szigetvári várbarátok köre* és könyvtárunk kapcsolatáról is. A gyűjtőmunka mélységében és szempontjaiban tevékenységünk eltér ugyan egymástól, de a kör vezetőjével, Molnár Imrével jó kapcsolat alakult ki, tájékoztatjuk egymást a megszerzett új dokumentumokról vagy egy-egy friss információról.

Kereszturi József

Az első év és a második

Az elmúlt év november 25-én dr. Molnár Ferenc kulturális államtitkár avatóbeszédével, szép ünnepi műsor keretében átadták Békés város közönségének a megye könyvtárügyének legújabb büszkeségét, a Békési Városi Könyvtárt, s ezzel befejeződött egy akció első esztendeje. Békés megye könyvtárépítő-könyvtárkorszerűsítő buzgalmáról többször beszámoltunk (1976/9.; 1977/1. és 5. sz.), az emlékezet felrészítésére itt csak annyit mondunk el, hogy a megyei tanács a Népfront és a szakszervezeti mozgalom támogatásával 1976-ban pályázatot hirdetett: évente csaknem egymillió forinttal segíti azokat a fenntartókat, amelyek könyvtárakat új építkezéssel vagy a meglévő épület kibővítésével a mai követelményeknek megfelelő színvonalra emelik, s az építési költségek megfelelő hányadát magukra vállalják. Az akció nem titkolt célja az egész könyvtáros szakma rokonszenvére és támogatására számíthatott: elérni, hogy nyolc-tíz éven belül, az országban elsőként, minden békési település szakszerű és otthonos könyvtárral fogadhassa napjaink, közeljövőnk, egy rohamosan fejlődő korszak embereit.

1977-ben nyolc könyvtár kapott támogatást a megyei tanácstól. Közülük három építkezés (Köröstarcsa, Lökösháza, Békéscsaba I. ker. fiókkönyvtár) befejezése az idei évre húzódott át, mégis imponálóak az első esztendő eredményei: Az ak-

ció során befejezett négy és a pályázaton kívül bővített szeghalmi könyvtár alapterület-növekedési adatai (összesen 266, könyvtáranként 52,2 négyzetméter) a befejezetlen építkezéseket figyelmen kívül hagyva is az országosnál jóval kedvezőbb képet tükröznek a helyzet javulásáról: Békésben az elmúlt évben könyvtáranként 8 négyzetméterrel nőtt a könyvtári alapterület. Ezen belül a „B”-típusú könyvtárak átlagos alapterülete 7, a „C”-típusúaké 0,6, a „D”-típusúaké 2,6 négyzetméterrel több, mint 1976-ban volt. Békés megyében jelenleg a „B”-típusú könyvtárak átlagos alapterülete 218, a „C”-típusúaké 97,8, a „D”-típusúaké 46,3 négyzetméter. (A megyei átlag a hálózati központot is számítva 129, anélkül 116 négyzetméter, körülbelül háromszorosa az országosnak.)

Az ideai tervek sikeres végrehajtásától még jobb eredmények várhatók. A megyei tanács 1978-ban az előző évről elmaradt *békéscsabai I. kerületi fiókkönyvtáron* (120 négyzetméter alapterületű önálló épület) kívül a következő építkezéseket támogatja: ugyancsak a megyeszékhelyen, a *József Attila lakótelepen* egy toronyház földszintjén 131 négyzetméter alapterületű, gyermekrészelleggel és zenei sarakkal is ellátott fiókkönyvtár létesül (mellette könyv- és papírkereskedés nyílik); *Eleken* a 125 négyzetméter alapterületű könyvtárhelyiség

195 négyzetméteresre bővül, és zenei részleget kap; *Biharugrára* 150—160 négyzetméter alapterületű, önálló épületként felépítendő „Szabó Pál emlékkönyvtár”-t terveztek az Iparterv mérnökei; *Mezőgyán könyvtára* 55 négyzetméterről 135-re (külön gyermek- és zenei részleg!); *Ecsefalvára* 35-ről 83-ra, *Csanádapácára* 72-ről 138-ra növekszik. A 86 négyzetméteres *Bucsei Községi Könyvtár* alapterületileg nem bővül, de felújítással és belső átrendezéssel lényegesen korszerűbbé és vonzóbbá válik.

Ha ezekhez hozzászámítjuk az akción kívüli, de az akcióval „rímelő” és részben az Országos Közművelődési Alap támogatását is élvező egyéb építkezéseket (városi fiókkönyvtár Békéscsaba-Fényesen, egy volt iskola épületében, bővítések Geszten — 55-ről 92 négyzetméterre —, Gerlán, Békéssámszonban; a már folyó munkálatokat Tótkomlóson — 570 négyzetméter! — és az ország elsőként felszabadított településén, Battonyán — 700 négyzetméter! —), kiderül, hogy még ebben az évben, illetve jövőre olyan nagy, körülbelül 1800 négyzetméteres alapterületbővülés várható, amely a megye mai tanácsi könyvtárainak alapterületét csaknem egynegyedével növeli!

Ehhez csupán egy megjegyzést: A megyei könyvtár minden esztendőben kitűnő, jól áttekinthető statisztikai adatokat tartalmazó összeállítást (megyei TEKE) ad ki a települések könyvtári ellátásáról. Igen elgondolkoztató, néha meghökkentő, de mindenképpen cselekvésre, változtatásra ösztönöz táblázatok találhatók ebben a füzetben a legfontosabb adatokkal: kívánatos alapterület — valóságos alapterület; könyv- és folyóirat-ellátottság, forgalmi mutatók stb., stb. Mindenből azonban csak annyi, amennyitől a fenntartók még nem ijednek meg annyira, hogy félrelökjék a füzetet. Tavaly és az idén minden táblázatban megjelöltük a legrosszabb mutatókat produkáló könyvtárakat, így érdekes sorrendek alakultak

ki: kiderült, hogy a „legjelesebb”, a legtöbb rossz pontot összegyűjtött könyvtárak egyben az alapterület szempontjából is a legrosszabbul „eleresztett” intézmények. Ez tulajdonképpen érthető, mivel az örökölt sanyarú, szűkös elhelyezés lehangelő látványa, a könyvtár „szegényszaga” annyira az általános elesettség képzetét kelti, hogy a fenntartó nem is érzi megtérülő, sikerélménnyel kecsegtető befektetésnek az ilyen intézmény legszerényebb „feltáplálását” és felöltöztetését sem. Tanulságul összehasonlítottuk a „megjelölt” könyvtárak 1976. és 1977. évi jegyzékét:

1976-ban kilenc könyvtár tartozott a legtöbb rossz pontot kapott intézmények közé, sarkukat pedig további öt taposta. Közülük háromban alig fejeződött be a megyei akció keretében lebonyolított építkezés, mutatóik alapján máris kikerültek a legrosszabbak közül, másik öt esetében pedig a most folyó, illetve még az idén kezdődő építkezés befejezése hozhat lényeges javulást. Rajtuk kívül csupán egyetlen könyvtár van, amely építkezés nélkül is ki tudott szakadni a legrosszabbak csoportjából. (Ez korábban is elfogadható helyiségkörülmények között dolgozott, s 1977-ben az egyéb ellátottsági és teljesítménymutatói javultak.) A mindkét évben a legrosszabbak élén járó **könyvtárak** nevét hadd írjuk ide. Reméljük: egy-két év múlva együtt örülhetünk annak, hogy — az esetleges építkezés, helyiségük korszerűsítése révén is — sikeresen hagyták ott az elmaradottság első sorait, amelyekben immár két éve halad egymás mellett *Kétegyháza*, *Kardoskút*, *Kertészsziget*, *Körösnagyharsány* és *Orosháza*. Közéjük új társként *Végegyháza* és *Kaszaper* csatlakozott. Kaszapert különösen sajnáljuk: tavaly még új épület emelésére készültek itt, s az időközben kútba esett terv megvalósítása esetén az ország egyik legszebb falusi könyvtáráépületét csodálhattuk volna meg ebben a kétezres faluban, ráadásul nagyszerű, másutt alig található, szép környezetben. (G. Gy.)

Láttuk,

hogy a Jászberényi Városi-Járásai Könyvtárban bizonyos szerzők több kötetben megjelent válogatott vagy összes műveinek minden egyes kötetébe sokszorosított címmutatót ragasztottak az előzéklapokra. Ennek köszönhető, hogy egy-egy regény keresése esetén az olvasónak immár nem kell sorra nézegetnie például az Emberi színjátéknak vagy Tolsztoj műveinek (Magyar Helikon 1964—1967) tíz-tíz kötetét; a mindegyik példányban megtalálható címmutató ugyanis közvetlenül eligazítja a tekintetben, hogy a keresett mű melyik kötetben található. Tudjuk, milyen nagy gondot okoz sokszor például egy-egy Móricz-novella megkeresése is. Az író összes, valamint válogatott műveinek jó néhány kötetében kell átnézni a tartalomjegyzéket, amíg a keresést siker koronázza. Ezért készít hasonló címmutatókat a könyvtár a legjelesebb írók elbeszéléseinek lelohelyéről is.

A járási hivatalok és a falusi könyvtárak Somogyban

Ma már természetes és elfogadott gyakorlat, hogy a volt járási könyvtárak „nagyközségi-járási”, vagy a „városi-járási könyvtár” elnevezést viselik. Fenntartójuk a megszűnt járási tanács helyett a városi, illetve a nagyközségi tanács lett. A járásookban levő falusi könyvtáraknak, az ún. területi munkának az irányítása és felügyelete azonban nem egységes, és a mai napig is csak részben rajzolódott ki. Csak részben, mert a városi, illetőleg a nagyközségi tanács kizárólag a városi, nagyközségi könyvtári ellátás gazdája lett, s ez a középfokú településközpont „B”-típusú könyvtárában végzett munka felét, kétharmadát jelenti. A fenntartó tanácsok a területi munkának, a községi könyvtárak szakmai gondozásával foglalkozó ún. módszertani-hálózati munkának a feltételeit többnyire megteremtik, de e tevékenységgel felelős gazdaként nem, vagy csak alig törődnek. Elismerik a könyvtári területi munka szükségességét, de ennek irányítása és felügyelete a hatáskörileg illetékes járási hivatalokra, azok művelődésügyi osztályaira, a valóságban pedig a közművelődési felügyelőkre hárul.

Somogy megyében a járási szerepű városi és nagyközségi könyvtáraink vezetői, módszertani-hálózati munkatársai megszokták már e kettősséget, de még ma is sok gondot, nehézséget okoz számukra a járási tanács hiánya, az a körülmény, hogy legtöbbször csak szakmai gondozóként léphetnek fel a községi tanácsokkal tartott munkakapcsolatban, s nemegyszer hiányzik mögöttük az államigazgatási súly, a felsőbb tanácsai erély, segítség és irányítás. A legfurcsább helyzet akkor adódik, amikor a városi vagy nagyközségi tanács végrehajtott bizottsága napirendjére túzi könyvtárának munkáját, de csak a városra, illetve a nagyközségre kiterjedő helyi munkát kéri számon; a területi munkáról legfeljebb meghallgatja a tájékoztatást, és ha az jó, nem mond érte elismerést, s ha rossz, nem marasztal el miatta senkit.

A járási hivatalok viszont ritkán számoltatják be a területi munkáról a könyvtár-igazgatót, és nem is túlzottan segítenek neki. Számos példát lehetne sorolni arra, hogy a járási hivatal művelődésügyi osztálya és közművelődési felügyelője a járás könyvtárai vagy egy-egy községi könyvtár ügyében úgy dönt, úgy ad tanácsot, vagy úgy állít fel követelményeket, hogy azokról a járási feladatokat ellátó könyvtár, a szakmai gondozás és irányítás legilletékesebb intézménye nem tud semmit, vagy csak késve, egy-egy községi könyvtárostól értesül. Az ilyen eljárás leépíti az idestova 15—25 éve kialakított egységes hálózatot, könyvtári közgondolkodást és munkát.

Az egységes, szervezeten működő megyei és járási könyvtárhálózat szakmai, módszertani gondozói, irányítói bizony elkeseredetten bosszankodtak, amikor egyik járási hivatalunk közművelődési felügyelője összehívta közös értekezletre a járás főhivatású és tiszteletdíjas népművelőit és könyvtárosait, de a járási szakmai központ vezetőjét, módszertani-hálózati könyvtárosát nem hívta meg. Úgy adtak éves tervezési feladatokat — még olvasói tervszámokat is —, úgy határozták meg a jövő évi könyvtári munkát, hogy az illetékes könyvtáros szakembert ebben az ügyben meg sem hallgatták. Talán nem túlzott követelés, ha azt állítjuk: őt kellett volna megbízni, hogy ezen az egyébként hasznos járási közművelődési értekezleten szóljon a könyvtári munkáról, a feladatokról, az együttműködés járási és helyi lehetőségéről.

Korszerűbbnek tartjuk az irányítási módszerét annak a járási hivatalnak, amely a jövő évi költségvetési tervezést előkészítő értekezletre meghívta a városi-járási könyvtár igazgatóját, hogy ő is elmondhassa a községi tanácselnököknek, vb-titkároknak, hol mit kell tenniük könyvtáruk fejlesztése érdekében, hol kell növelni a könyvbeszerzési keretet, hol kellene felszerelés, kiegészítés, felújítás a könyvtárnak. Emellett a járási hivatal elnöke határozottan és megfelelő hangsúllyal hívta fel a községek vezetőinek figyelmét a könyvtárakkal való fokozottabb törődésre.

Ezt évről évre következetesen így teszik a marcali járásban, s nem véletlen, hogy ebben a járásban a legtöbb központi községben főhivatású könyvtáros dolgozik, hogy megfelelőek a könyvtári költségvetések, ezen belül a könyvbeszerzési keretek. (Persze rossz kivételek itt is akadnak még.)

A bensőséges, szerény könyvtáradási ünnepségeket is befelhőzi gyakorta az a tény, hogy az illetékes járási hivatalt senki sem képviseli, hogy a járási hivatal nem osztózik a község vezetőinek, lakosságának abban az örömeben, hogy sikerült helyi erőből, esetleg némi megyei támogatással szép, a mai és a holnap követelményeknek megfelelő korszerű, jól felszerelt könyvtárat létrehozniuk. Némelyik járásban viszont a hasonló eseményeken mindig ott látjuk a hivatal elnökét is, aki megjelenésével rangot, megbecsülést ad a község erőfeszítésének, a közművelődési munkának.

A járási hivatali gondoskodás egyik — a járási tanácsi korszakra emlékeztető — jó példáját 1977-ben a barcsi járásban tapasztaltuk. A Barcsi Járási Hivatal művelődésügyi osztálya az 1977. évi munkatervében elhatározta, hogy egységes szempontok szerint megvizsgálja a járás tanácsi könyvtárainak helyzetét, ellátottságát, és értékeli a végzett munkájukat.

Az osztály az év elején a nagyközségi-járási könyvtár igazgatóját beszámoltatta a járás könyvtári munkájáról, megbeszélte vele a vizsgálat tervét, módszerét. A megyei könyvtár képviselői is hivatalosak voltak a beszámolatra. Ott voltak, s szóltak a járás könyvtárairól, jó és rossz tapasztalataikról, a hálózati-módszertani munka színvonaláról, s előterjesztették javaslataikat a tervezett vizsgálatnál kapcsolatban.

Az év folyamán a művelődésügyi osztály közművelődési felügyelője a járási könyvtár igazgatójával vagy módszertani munkatársával együtt eljutott minden falusi könyvtárba, pusztai fiókkölcsönzőbe. Számos faluba az osztályvezető is ellátogatott. Megvizsgálták a könyvtár elhelyezési körülményeit, a könyvbeszerzés pénzügyi és gyakorlati alakulását, a könyvtárosok rátermettségét, foglalkoztatásuk óraszámát és a tiszteletdíjuk mértékét. Megállapították, hogy a könyvtárosok többségének juttatott havi 200 forintos tiszteletdíj nagyon kevés, azt növelni kell a meg-hosszabbítandó nyitvatartási idő arányában.

Elemzték a könyvtári munka tartalmát; az olvasók számát, összetételét, a kölcsönzési forgalmat, a helybenolvasási lehetőségeket és szokásokat, a folyóirat-ellátottságot, a könyvtári rendezvényeket, a kapcsolatokat, különösen az iskola és könyvtár együttműködését. A tanácson megbeszélték a könyvtárat irányító és ellenőrző munkát, hogy az egységes közművelődési tervben miként szerepel a könyvtár munkája, hogy a könyvtárral, a könyvtárossal szemben támasztott követelmények arányosak-e a működés lehetőségeivel, a helyi adottságokkal. Sok helyen megállapították: a beszámoltatások formálisak, az ellenőrző tevékenység jobbára csak a költségvetési előirányzat teljesítésére korlátozódik.

Végül a könyvtárosoknak, az iskoláknak, a községi tanácsoknak szóló jó javaslatokat gondosan elkészítve és megfogalmazva megküldték a községi tanácsoknak.

Az egészről járási összesítő információ készült, amelyet októberben Barcson a járási hivatal művelődésügyi osztályán megbeszéltünk. A hivatal elnökhelyettese, a járási **pártbizottság** művelődési munkatársa is részt vett az összegezésen.

Olyan korszerű könyvtári szemléletnek voltunk tanúi, amelynek szellemében jó gazda módján törődnek a könyvtárüggyel, feladatokat határoznak meg, jövőt terveznek. Jogosan többet várnak a nagyközségi könyvtár járási módszertani tevékenységétől, de a megyei könyvtártól is több látogatást, közös megyei tanácskozást kértek, hogy tájékozottak legyenek a megye könyvtárügyének helyzetéről, terveiről is.

A művelődésügyi osztály a maga számára is megfogalmazta a tennivalókat: elsősorban a kisebb falvak, a társközségek könyvtárainak fejlesztését. Állást foglalt, hogy növelni kell a községi könyvtárak nyitvatartási idejét, emelni kell a könyvtárosi tiszteletdíjakat a végzett munka, a feladatok arányában. Azt is leírta, hogy a kis községek korszerű könyvtári ellátását mozgókönyvtárral (bibliobusszal) lehetne célszerűbben, gazdaságosabban megoldani. Ez igaz, mégis a nagyközségi-járási könyvtár talán majd a következő évtizedben elinduló bibliobusza mellett — valószínűleg a jövőben is — nélkülözhetetlen lesz a helyi könyvtár, esetleg a szép, otthonosan felszerelt klubkönyvtár. Talán olyan, mint a volt iskolából kialakítandó béalvári lesz, ahol helyet kap az állandó és csereállománnyal frissen ellátott könyvtár és a barátságos klub, ahol otthont talál az olvasó, az élőszóra, közeletiségre vágyó ember.

Erről is és még sok más szervezeti és szakmai kérdésről esett szó. Láttuk: a járási hivatal művelődésügyi osztálya tudatosan irányítja a könyvtárakat; segítséget, tanácsot ad, és követelményeket támaszt a községi tanácsi szakigazgatási szervezetekkel szemben és a járási feladatokat ellátó nagyközségi könyvtárral szemben is. Ez biztosíték arra, hogy a járásban határos kapcsolat marad fenn a módszertani központ, a könyvtári munka szakmai gondozása s a könyvtári munka helyi feltételeiért felelős községi tanácsok között.

A barcsi információs jelentés bevezetőjében leírt megállapítás helyes és tárgyilagos állásfoglalás a falusi könyvtárügy fejlesztése, a közművelődési munka jobbá, tartalmasabbá tétele érdekében: „A közművelődés egészében, az olvasási és tájékoztatói kultúra fejlesztésében az iskola mellett kulcsfontosságú a könyvtári ellátás helyének és szerepének helyes értelmezése.”

A járásokban levő könyvtárak a szakmai gondoskodás, a módszertani irányítás mellett nem nélkülözhetik a politikai, állami felügyeletet, irányítást és segítséget. Szükség van az együttes munkára, hogy falvaink könyvtárjai és azok tartalmi munkája a korszerű követelményeknek megfelelően fejlődjenek.

Szita Ferenc

Az új módszer nálunk már nem új

A jászberényi könyvtárosoknak *Arató Antal* által ismertetett új módszere (Könyvtáros, 1977/7. sz.) nálunk már nem új. Mi is azt csináljuk, hogy a meghívott író könyveinek kártyáiról kiírjuk az olvasói törzsszámokat és az olvasó tasakjáról kikeressük a címét. Igaz, mi nemcsak azokat hívjuk meg, akik az író legalább két művét olvasták, hanem mindenkit, aki legalább egy könyvet olvasott tőle. Az is igaz továbbá, hogy a meghívó szövege sem csak az ő számukra készül, hanem azoknak is, akik — tudomásunk szerint — nem olvasták az író műveit. A helyi filmszínházzal kötött együttműködési megállapodás értelmében az irodalmi alkotásokból készült filmekre is küldünk meghívót azoknak az olvasóinknak, akik a film alapjául szolgáló művet, illetve az író más műveit olvasták.

Módszerünket egyébként már tovább is fejlesztettük: amint megtudjuk a meghívott író nevét, azonnal hozzáfogunk a borítékok címzéséhez, s amikor elkészül a meghívó, belerakjuk a kész borítékokba és postázzuk.

Egy-két olvasói reagálás a meghívásokra:

— Eljöttem, mert éppen olvastam tőle ezt és ezt a könyvet...

— Hogyan tudják maguk fejben tartani, hogy én olvastam könyvet az írótól...

Hegedűs Béla

A könyvek elhelyezése a gyermekkönyvtárakban

A Könyvtáros februári számában olvastam *Bánhegyi Gyuláné* cikkét a gyermekkönyvek elhelyezéséről, a gyermekkönyvtári kiemelésekről. (*Lásd még Vargha Balázs cikkét is lapunk 1977/8. számában. — A szerk.*) Ezzel kapcsolatban szeretném leírni a mi tapasztalatainkat.

Területi jelleggel működő üzemi szakszervezeti könyvtárunk (Tisza Cipőgyár — Martfű) állománya mintegy 5000 kötet gyermek- és ifjúsági mű. Önálló gyermekrészlegünk még nincs (kialakítása most folyik), most csak egy izlésesen kialakított gyermekkönyv-sarok áll fiatal olvasóink rendelkezésére.

Itt az alsó, illetve felső tagozatosoknak szóló könyveket két nagy csoportba osztva helyeztük el. Ezen belül a mechanikus betűrendet alkalmazzuk, valamint alkalmi és tartós kiemeléseket is.

Az alsó tagozatosok részén különválasztjuk a tanulást közvetlenül segítő, *kötelező olvasmány* jellegű műveket (pl. a Nyitnikék kötetei, a Bölcs bagoly sorozat, a Kirándulás az ABC-hegyre stb.), a *gyermekverseket* és a *képeskönyveket*. A meséket és a meseregényeket szerző, illetve cím szerinti betűrendben helyezük el.

A felső tagozatosok részén a fontosabb sorozatok (pl. Sirály, Delfin, Így élt stb.) vannak kiemelve, valamint külön polcon, szakrendben a gyerekeknek szóló szakkönyvek. Az ifjúsági szépirodalom nagy része mechanikus betűrendben van. A sorozatkiemeléseket időnként változtatjuk, de az éppen kiemelt sorozat könyveit sem csak a sorozathoz osztjuk be. (Pl. a csíkos sorozat könyveit, ha több példányunk van belőlük, berakjuk a sorozathoz is és a szerző szerinti betűrendi helyre is.) Célunk tehát a többszempon-tú megközelítés.

Többször gondoltunk az előírások szerinti elrendezésre, azonban éppen a Bánhegyi Gyuláné által is említett szempontok gondolkoztattak el bennünket. Ilyen szempont például a hovatartozás eldöntése. Nagyon sok ifjúsági regény egyaránt besorolható a történelmi regények, a kalandos történetek, sőt nem egy még az életrajzi regények közé is. (Pl. Földes Péter A karvalyos zászló c. regénye egyaránt lehet történelmi és életrajzi regény is.) A másik szempont, hogy az érdeklődés bizonyos fókig beszűkülhet a tematikus bontás esetén: a gyermek mindig egyfajta könyvet visz, kevesebb könyv között válogat stb.

Tapasztalatunk szerint a gyerekek mechanikus betűrendi bontás esetén is megtalálják a számukra legmegfelelőbb könyvet, legfeljebb kicsit tovább keresgélnek.

De ez nem baj, hiszen eközben írók nevével, más témájú művekkel ismerkednek meg. Kivisznak és elolvasnak olyan könyvet is, amelyet tematikus bontás esetén meg sem találtak volna. Éppen ez a betűrendi elhelyezés ismeretbővíítő szerepe. Több éves könyvtári tagság esetén már az író neve is értékmérő lehet a gyerek számára. Rájön, megtanulja, hogy mely írók legjellemzőbb műfaja a történelmi regény, a romantikus vagy éppen a kalandos történet.

A betűrendi elhelyezés további előnye a hivatkozott cikkben is említett tény: a gyerekek szinte automatikusan megtanulnak tájékozódni a felnőtteknek szóló könyvek között is. Gyakran tapasztaljuk, hogy a felső tagozatos gyerekek, különösen a 7—8. osztályosok minden nehézség nélkül keresnek könyvet a felnőttek polcain. Ebből a szempontból előny, hogy a gyermek- és a felnőttreszleg együtt van.

Nagyon kevés az olyan eset, amikor valamelyik gyerek segítséget kér, mert nem találja a megfelelő művet. Ilyenkor sincs gond, mert ott a könyvtáros és a katalógus, aki, illetve ami eligazítja a tanácstalan gyereket.

C s e r n u s G y u l á n é

Kérdezz — felelek

Engel Tibor, a Füzesabonyi Járási Könyvtár igazgatója kérdezi:

„Nyugdíjas dolgozó foglalkoztatása esetén a munkaviszonyban töltött időt a munkabér és a szabadság mértékének megállapításakor hogyan kell figyelembe venni? A dolgozó valamennyi, munkaviszonyban töltött idejét, vagy csak a legutolsó munkahelyén, nyugdíjasként munkában töltött idejét kell számításba venni?”

Válasz:

Ha a könyvtár dolgozóját munkaviszony keretében foglalkoztatják, akkor munkabérére a 4/1977. (VII. 27.) KM—MüM számú együttes rendelet szerint kell megállapítani. Az említett rendelet 2. §-ának (2) bekezdése értelmében pedig a munkaköri besorolásnál — tehát bércsoportos munkakörök esetén a bércsoportba sorolásnál — minden munkaviszonyban töltött időt figyelembe kell venni. A 6/1967. (X. 8.) MüM számú rendelet 13. §-ának (2) bekezdése értelmében a munkaviszony alapján járó pótszabadság mértékét az 5/1967. (X. 8.) MüM számú rendelet 8—12. §-ai szerint kell megállapítani. Ez pedig azt jelenti, hogy az említett pótszabadság mértékének megállapításakor is minden, munkaviszonyban töltött időt egybe kell számítani. Mind a bérmegállapításra, mind a pótszabadságra vonatkozó, említett szabályok az irányadók arra a nyugdíjas dolgozóra is, akit munkaviszony keretében foglalkoztatnak. A könyvtárban munkaviszony keretében alkalmazott nyugdíjas bérének és pótszabadságának megállapításakor tehát minden, munkaviszonyban töltött idejét figyelembe kell venni.

Kapui Ferenc, a Kapuvári Városi Könyvtár igazgatója írja:

„A könyvtár egyik dolgozója 1975-ben népművelő—könyvtáros szakon végzett. 1976-ban beiratkozott a Szombathelyi Tanárképző Főiskolára, amelynek levelező tagozatán két-éves kiegészítő (történelem szakos) képzésben vesz részt. A dolgozó szerint őt tanévenként 27 munkanap tanulmányi szabadság illeti meg. Az idevonatkozó rendelkezést azonban én úgy értelmezem, hogy tanulmányi szabadságának mértéke — mivel kétéves képzésben vesz részt — 21 munkanap. Melyik a helyes álláspont?”

Válasz:

A továbbtanuló dolgozók kedvezményeiről szóló 23/1974. (IX. 4.) MüM számú rendelet 7. §-ának (4) bekezdése értelmében, ha a tanulmányi kedvezmények mértéke a képzés időtartamától függ, a felsőfokú oktatási intézmény megfelelő nappali tagozatára előírt tanulmányi időt kell alapul venni. A tanárképző főiskola nappali tagozatán a tanulmányi idő négy év. Ebből következik, hogy a főiskola levelező tagozatán továbbtanuló dolgozót — függetlenül attól, hogy csak kétéves kiegészítő szakképzésben vesz részt — a hivatkozott rendelet 7. §-a (2) bekezdésének b) pontja szerint illeti meg a tanulmányi szabadsággal. Az említett b) pont értelmében pedig a felsőfokú oktatási intézményben tanulók tanulmányi szabadságának mértéke a négyéves és az azt meghaladó tanulmányi idejű képzés esetén levelező tagozaton tanévenként 27 munkanap.

Hangversenysorozat és nyilvános zeneórák a könyvtárban

A II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár zenemű- és hangtáráról, működéséről és napi szolgáltatásairól már beszámoltunk e folyóirat hasábjain (Könyvtáros, 1977/5.). Ezúttal a zenei előadásorozatokat szeretnénk bemutatni.

Előadások a zene népszerűsítésére

1975-ben a *Költészet és zene* című est, valamint a *Bakfark Consort* vendégszereplése révén próbáltunk utat nyitni a könyvtár már hagyományosnak számító irodalmi rendezvényeinek sorában. Szerettük volna elfogadtatni több ezres olvasótáborunkkal azt a tényt, hogy a könyvtárban lehetőség nyílik a zenével való találkozásra is. Az első két alkalommal a 200 ülőhelyes előadóterem egyharmadát is alig foglalták el a hallgatók. Az alapoknál kell kezdenünk — vontuk le a tanulságot — és elhatároztuk, fokozatosan és módszeresen vonjuk be a könyvtár látogatóit a rendszeres zenehallgatásba. 1975 februárjában *Zenetörténet dióhéjban* címmel négy előadásból álló sorozatot indítottunk, amelynek segítségével, a zeneszerzők életének és alkotásainak bemutatásával áttekintettük a zeneirodalom nagy stíluskorszakait. *A barokk zene mesterei* címmel Hersényi Bálint, *A bécsi klasszikusok* címmel Pándi Mariann, a *zenei romantikáról* pedig Homolya István tartott előadást, végül *Századunk zenéje* címmel Székely András beszélgetett Láng István zeneszerzővel a mai magyar és külföldi zenei irányzatokról, valamint a szerző saját munkásságáról. A sorozat első előadásán alig hatvanan jelentek meg, annak ellenére, hogy 150 meghívót postáztunk, a helyi lapokban meghirdettük a programot, és a könyvtár földszinti tárlóiban két héttel az előadás előtt kiállítást rendeztünk a témáról. Hiába, mivel zenei eseményként a köztudatban az Országos Filharmónia hangversenyei, a zenepalotában és a színházban rendszeresen vendégszereplő művészek estjei éltek.

Ekkor elhatároztuk, hogy a jövőben az ifjúság, a felnőtt fiatalok megnyerésére összpontosítjuk erőnket. A zenei részleg több éve együttműködik a 104. sz. MűM Szakmunkásképző Intézettel; zenei témákban például klubfoglalkozásokat tartottunk náluk. Ezért megkértük az intézet vezetőit, hogy a kollégisták közül 20—25 fiatal rendszeresen eljárhasson zenei előadásainkra, olyan fiatalok, akik jutalomként kapják ezt a lehetőséget. Nem titkolt célunk volt ezzel az is, hogy az említett hangversenylátogató-közönségen kívül új rétegeket is megnyerjünk a zenehallgatásnak. A felkészült előadók, a színvonalas közreműködők egyre inkább vonzották a hallgatókat, ezáltal számuk is emelkedett.

Matuz István fuvolaművész szólóestje (Kurucz János felvétele)

A könyvtár zenehallgatási forgalmában a kérések segítségével mérhető lett az előadások utáni újrhallgatások száma. (Láng István műveinek meghallgatása után például a zenetörténeti előadáson elhangzott beszélgetésbe többen is „belehallgattak”.) A meghívón feltüntetett könyv- és hanglemezejánlás pedig valóságos igényeket támasztott zeneműtárunk szolgáltatásai iránt. Így a sorozat harmadik estjén már majdnem megtelt a terem. A közönség összetétele is változott, míg a klasszikus zenét ismertető esten 70 százalékban az idősebb korosztály volt jelen, addig a Láng-esten alig lehetett középkorúakat látni. Kialakulófélben volt a mintegy 50 főnyi „mag”, minden előadáson lehetett találkozni a „visszajáró” hallgatósággal, amelynek soraiban egyaránt megtalálható volt a zenét tanuló vagy a tanult zenész, a zenét kedvelő laikus és az először betoppánó, kíváncsi látogató.

A Miskolci Új Zenei Műhely

A következő kérdés az volt számunkra: hogyan tovább? Sajátos profilt kellett kialakítanunk ahhoz, hogy a város zenei életében is újat hozhassunk. Eddigi munkánkat figyelemmel kísérte és segítette néhány zenei intézmény vezetője, illetve társadalmi testületben munkálkodó közéleti ember. A 220 személyes, jó akusztikájú előadóterem, a stúdió technikai felszereltsége — amely egyaránt szükséges az új zene megszólaltatásához és a hangdokumentáció készítéséhez —, valamint az „alapozó” zenetörténeti sorozat témaválasztása, anyaga és közönsége kitűnő körülményeket kínált az alkotóműhely megteremtésére, a kísérletezésre. Felismerte mindezt a Magyar Zeneművészek Szövetsége Észak-magyarországi területi csoportjának akkori (1976!), a zenei rendezést elvállaló vezetősége, amely megnyerte a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács V. B. művelődésügyi osztályának és a Liszt Ferenc Zeneakadémia Miskolci Tagozatának támogatását. Selmezi György segítségével ezeket az erőket összefogva hívták életre a Műhelyt, amely a *Miskolci Új Zenei Műhely* nevet vette fel.

1976. november 3-án volt első hangversenyünk. Az 1977/78-as kísérleti évad eredményei a számok tükrében: az öt koncerten 80 művész lépett fel, s 23 zeneszerző 31 művét tolmácsolta mintegy ezer hallgató előtt. Egyebek között elhangzott *Victor Máté*: *For Alrun*, *Balassa Sándor*: *Jelek*, valamint *Kocsis Zoltán* ez alkalomra komponált Bemutató c. műve, valamennyi a szerző saját interpretálásában. Említést érdemel továbbá *Mártha István*: *Voices of birds*, *J. M. Mines*, *Bozay Attila*: Improvizációk cíterára, ifj. *Kurtág György*, *Dubrovay László* és *Fehér György* egy-két műve és *Vidovszki László*nak a zeneakadémiai koncerten is nagy visszhangot kiváltó *Schröder* halála című műve. Természetes, hogy nem találkozott minden mű a különböző érdeklődésű és felkészültségű hallgatóság ízlésével, így az is előfordult, hogy az est végére megfogyatkozott a hallgatóság.

Más alkalommal viszont ennek az ellenkezője volt tapasztalható: a kihallatszó hangok becsalogatták a könyvtár látogatóit, és befejezésükor vált zsúfolttá a nagyterem. Az ilyen „mozgást” egy zártabb koncert természetesen nem engedi meg, ez a forma azonban a „látványosságon” túl (pl. a citera mint szólóhangszer vagy a szintetizátor, továbbá diakép-vetítés stb.) stílusban is nagyobb szabadságot nyújt, s ezáltal „demokratikusabbá” teszi a művészetet. A sorozat házi karmestere *Antal Mátyás* volt, aki többnyire a külföldi zeneszerzők műveit szólaltatta meg a zeneművészeti főiskola hallgatóiból alakult kamaracsoporttal (Bogulavski, Berio, Dahl, Kotonski, Sinohara műveit például.) *Selmezi György* zenei rendezőként az ország legkülönbözőbb tájairól és városaiából idevonzotta a pódiumra vágyó és itt szereplési lehetőséghez jutó ifjú művészjelölteket, a jelen és a jövő zeneszerzőit.

A Miskolci Új Zenei Műhelyt — a kezdeti ellenállás múltával — a sajtó is elismerte. A *Napjaink* című irodalmi és művelődési folyóirat főszerkesztője egy teljes oldalt szentelt a város zenei életében szakértőként elfogadott személyek nyilatkozatainak. Hírt adott a Miskolci Új Zenei Műhelyről a *Kóta* és a *Muzsika* (1977/7. sz.) is.

Közvetítőleg: a Műhely rendezvényeinek is megvannak a költségei (útiköltségek, szállítás stb.) — a közreműködési díjról nem kell szót ejtenem. A meghívók és a plakátok költségeinek nagyobbik részét a megyei tanács fedezi. Emellett néhány ajándékmez és kotta is a vendégzereplők „fizetségéhez” tartozik.

A második évad 1977 novemberében indult *Matuz István* fuvolaművész szóló-estjével. *Varése* (Density 21,5), *Jolivet* (Cinq incantations), *Fukushima*, *Berio*, *Dukay Barnabás*, *Dubrovay László* (Matuziada No. 4.) megszólaltatása után a fuvolaművészszerző a Studium No. 3. (1975) bemutatásával zárta műsorát. A közönség soraiban helyet foglaló fúvósszakemberek nagy érdeklődéssel hallgatták Matuz rajzokkal, ábrákkal illusztrált ismertetését a hangszer újszerű kezelésével elérhető különleges hanghatásokról.

Az 1977/78-as program a következő: Virtuozitás, formálás, kifejezés (Matuz István estje volt); a budapesti Új Zenei Stúdió vendégjátéka; Kurtág és Bornemissza; a miskolci Műhely köré csoportosult zeneszerzők új műveinek bemutatása; a Zeneművészeti Főiskola vendégjátéka; Az új vonósnegyes. Két „kihelyezett” hangverseny: a Műhely fellépése a Zeneművészeti Főiskolán, illetve a miskolci Egyetemvárosban. E vállalkozás egyik fő gondolata a zenei rendező megfogalmazásában: „Az új zene esztétikai igazságait bebizonyítani nem más, mint nyitottá tenni az emberek többnyire zárt esztétikai rendszerét.”

Főiskolai órák a zeneműtárban

Ezt a gondolatot kívánja tovább vinni — talán másfajta utat is keresve — a *Nyilvános zeneórák a könyvtárban* címet viselő, októberben indult csoportos zenehallgatás a zeneműtár olvasói terében (stúdióból kivezetett hangfalak, sztereó készülékek, pontos „bejátszás”). E lehetőséget kínálta fel intézményünk a zeneművészeti főiskola zenetörténeti óráinak megtartására, s rendelkezésükre bocsátottunk 3000 hanglemezt, 1200 hangfelvételt és 2800 partitúrát, illetve kottát. A főiskolai tanárok élnek e lehetőséggel, és heti 2 órában „átköltöztetik” óráikat a zeneműtárba. A tananyag adott: erről mindkét intézmény tábláján hírt adunk. A foglalkozás minden szerdán délután 4 és 6 óra között van. (Megjegyzendő: ez a Műhely napja is este hat óra után.) A zeneműtár ajtaja nyitva, a könyvtári szolgáltatás ilyenkor is zavartalanul folyik, s eközben bárki beülhet az órára, és bekapcsolódhat a munkába.

Már most is tapasztalható érdeklődés, ezt a lehetőséget azonban a vizsgaidőszak elteltével, a szórólapok „bevetésével” egy kicsit jobban szeretnénk tudatosítani a látogatók körében (több mint 500 felnőtt olvasóról van szó). Ugyan még nem tudjuk, hogy az újabb együttműködés beváltja-e a hozzáfűzött reményeket, de biztató, hogy az iskola „kilépése” egyben az önművelés „megtanítására” is módszer lehet.

Ma már mind nagyobb azoknak a száma, akik nemcsak kottát olvasnak, hanem valamilyen fokon művelik is a zenét. Zeneműtárunkban szintén természetes igény, hogy a hallgatók a kottaképet is kövessék, indokolt tehát a komplex ismeretterjesztési módszerek keresése, bevezetése. Végül is az a dolgunk, hogy a magunk sajátos eszközeivel rendelkezésre bocsássuk a könyvtárakban felhalmozódott értékeket.

Dr. Benkő Csabáné

a Miskolci Megyei Könyvtár zenemű- és hangtárának vezetője

Lapozgató

● *A DER BIBLIOTHEKAR-nak, az NDK könyvtárügyi folyóiratának elmúlt évi 10. számában cikk olvasható a szocialista országok könyvtárosszövetségei és az NDK egyesülete közötti együttműködésről, amelynek fő dokumentumait, az egyesületek kétoldali megállapodásait — közöttük a magyar—NDK megállapodást is — közli a lap.*

● *A MŰZEUMI RESTAURÁTOR- ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT értékes publikációs tevékenységét lapunk be fogja mutatni abban a sorozatában, amelynek célja, hogy a nehezen hozzáférhető, de a könyvtárak nagyobb köre számára fontos kiadványokkal, illetve ezek forrásaival megismertesse a könyvtárosokat. Addig is, amíg erre sor kerül, hadd utaljunk két értékes bibliográfiára és két egyéb, múzeumi kiadványra: A magyar múzeumok kiadványainak bibliográfiája nevű sorozat I-es jelzésű kötete Héthy Zoltán—T. Horváth Ildikó és Ormosi László Évkönyvek és folyóiratok repertóriumuma 1945—1974. Művészetek, irodalom- és művelődéstörténet című munkája (1977. 166 l., soksz.); ugyanennek a szerzői triásznak a műve a sorozat IV-es jelzésű bibliográfiája, az Évkönyvek, folyóiratok, sorozatok, önálló kiadványok, kiállítási vezetők, katalógusok 1976 c. kiadvány (1977. 174 l., soksz.). A központ Figyelő c. referáló folyóirata szemelvényeket közöl a külföldi múzeumi és restaurátor-szakirodalomból. A szabadlapos kiadvány 7. [?] száma teljes egészében a Nemzetközi Múzeumi Tanács (ICOM) elmúlt évi, 11. közgyűléséről szól. A Múzeumi Műtárgyvédelem 3. (1976) száma azért is érdekes, mert könyvtári restaurálási témával is foglalkozik (B. Kozocsa Ildikó: Papír- és pergamen kéziratok restaurálása az Országos Széchényi Könyvtárban).*

A TANÁCSAI ÉS A SZAKSZERVEZETI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK (SZOLGÁLTATÓ HELYEK) 1977. ÉVI FONTOSABB ADATAI

Megnevezés	Az önálló és fiók szolgáltató helyek száma			Az összes állomány (állományegység)			A beiratkozott olvasók száma			A kölcsönzött állományegységek száma		
	1977. XII. 31-én	az 1976. év %-ában	10 000 lakosra jut	1977. XII. 31-én	az 1976. év %-ában	1000 lakosra jut	1977. XII. 31-én	az 1976. év %-ában	1000 lakosra jut	az 1977. évben	az 1976. év %-ában	1000 lakosra jut
	BÁRANYA	352	98,6	8,1	1 249 082	104,5	2879	69 982	97,2	161	1 608 281	95,1
tanács	201	123,3	4,6	340 593	106,5	785	25 411	102,8	59	376 107	87,0	866
összesen	558	106,8	12,7	1 590 275	104,9	3664	95 403	98,6	220	1 984 388	98,4	4672
BÁCS-KISKUN	369	97,6	6,4	1 435 019	105,8	2505	103 778	97,3	181	2 821 976	91,1	4933
tanács	136	107,1	2,4	180 298	100,7	315	17 784	94,1	37	312 874	88,3	547
szakszervezet	505	100,0	8,6	1 613 317	105,2	2820	121 562	96,9	212	3 134 850	90,8	5480
összesen	221	100,0	5,1	1 101 540	104,4	2544	78 746	101,5	182	2 205 027	96,6	5092
tanács	98	100,0	2,3	175 425	108,1	405	12 100	108,1	28	190 792	115,2	441
szakszervezet	319	100,0	7,4	1 276 865	104,9	2949	90 846	102,3	210	2 395 819	97,8	5533
összesen	447	101,4	5,6	2 159 479	109,2	2713	137 878	102,3	173	4 180 995	101,3	5233
tanács	259	105,3	3,3	602 762	104,3	761	46 056	96,0	58	988 621	92,4	1242
szakszervezet	706	102,8	8,9	2 766 241	108,1	3474	183 984	101,3	281	5 189 616	98,5	6495
összesen	272	99,6	5,9	1 343 540	105,7	2914	81 326	103,5	176	2 404 944	101,1	5217
tanács	142	118,3	3,1	293 700	102,5	648	24 242	100,4	53	417 826	100,3	906
szakszervezet	414	105,8	9,0	1 642 240	105,1	3562	105 568	102,8	259	2 822 770	101,0	6123
összesen	154	97,5	3,7	912 897	107,1	2178	47 183	98,7	113	1 265 448	94,7	3020
tanács	202	114,1	4,8	470 191	109,9	1122	35 046	101,2	83	681 561	94,6	1627
szakszervezet	356	106,3	8,5	1 382 688	108,1	3500	82 259	99,7	186	1 947 009	94,7	4647
összesen	211	100,6	4,9	1 064 210	106,7	2475	64 831	101,1	151	1 668 223	99,7	3880
tanács	167	114,4	3,9	323 206	106,9	752	32 125	104,5	53	645 073	104,9	1500
szakszervezet	378	106,2	8,8	1 387 416	106,7	3227	86 956	102,2	226	2 313 296	101,1	5580
összesen	217	98,6	4,0	1 262 328	105,8	2303	88 295	100,4	161	2 379 094	99,9	4341
tanács	153	175,9	2,8	239 934	101,0	438	21 365	99,6	39	311 026	99,0	568
szakszervezet	370	120,5	6,8	1 502 262	105,0	2741	109 660	100,3	200	2 690 120	98,5	4909
összesen	144	99,3	4,2	911 140	106,6	2633	50 089	99,6	145	1 210 401	99,2	3498
tanács	147	144,1	4,2	186 278	105,8	567	14 746	101,8	43	197 709	95,6	571
szakszervezet	291	117,8	8,4	1 107 418	108,5	3200	64 685	100,1	188	1 408 110	98,7	4089
összesen	108	99,1	3,4	806 856	105,9	2529	43 120	100,0	135	1 127 984	99,5	3536
tanács	137	101,5	4,3	297 709	104,6	933	23 372	99,8	73	459 793	98,5	1441
szakszervezet	245	100,4	7,7	1 104 565	105,6	3462	66 492	99,9	208	1 587 777	98,2	4977
összesen	175	99,4	7,4	787 991	106,4	3339	43 955	104,5	186	1 113 340	101,9	4718
tanács	129	107,5	5,5	143 022	88,3	602	11 303	83,4	48	175 468	62,1	743
szakszervezet	304	102,7	12,9	930 013	108,1	3841	55 348	99,3	224	1 288 808	93,7	5461
összesen	353	104,4	8,6	1 916 754	109,1	1976	115 179	102,3	119	2 993 546	102,1	3086
tanács	253	133,9	2,6	542 552	121,7	559	34 089	104,3	35	523 982	111,6	540
szakszervezet	606	115,0	6,2	2 459 306	111,7	2535	149 288	102,6	154	3 517 528	103,4	3826
összesen	313	100,0	8,7	1 249 481	105,7	3452	83 811	102,3	231	1 940 019	102,3	5359
tanács	120	120,0	2,7	172 327	100,0	478	11 827	96,5	33	209 484	102,0	570
szakszervezet												

szakszervezeti összesen	139,1	3,3	173 263	100,9	473	11 827	96,5	209 434	102,3	33	2 149 508	101,0	379	5688
összesen	108,5	12,0	1 422 684	105,1	3830	85 638	101,5	2 149 508	106,2	284	2 149 508	101,5	379	5688
SZABOLCS-SZATMÁR														
tanács	99,2	6,2	1 585 102	104,7	3761	97 641	100,1	2 847 918	103,2	170	2 847 918	103,2	4962	
szakszervezeti	134,5	1,6	134 572	116,1	234	11 279	20	261 821	723,9	20	261 821	723,9	456	
összesen	104,9	7,8	1 719 674	105,5	3844	108 920	100,8	3 109 739	104,7	190	3 109 739	104,7	5418	
SZOLNOK														
tanács	100,8	5,9	1 516 221	105,8	3400	93 990	100,4	2 698 249	99,5	211	2 698 249	99,5	6050	
szakszervezeti	162,8	4,1	248 197	109,8	556	13 719	44	391 506	120,2	278	391 506	120,2	873	
összesen	119,4	10,0	1 764 418	106,2	3856	113 709	102,0	3 089 755	101,7	255	3 089 755	101,7	6920	
TOLNA														
tanács	100,6	6,3	857 889	106,4	3312	43 990	98,2	1 065 321	95,8	170	1 065 321	95,8	4113	
szakszervezeti	109,5	3,1	122 741	107,6	474	7 734	30	85 816	99,1	30	85 816	99,1	343	
összesen	103,4	9,4	980 630	106,5	3786	51 724	87,7	1 154 137	96,0	200	1 154 137	96,0	4456	
VÁS														
tanács	99,2	9,3	1 090 773	105,8	3888	47 920	98,0	1 186 171	95,7	167	1 186 171	95,7	4206	
szakszervezeti	150,9	5,7	224 837	105,9	797	16 889	60	187 743	105,3	227	187 743	105,3	1160	
összesen	114,0	15,0	1 315 610	105,3	4685	64 809	98,8	1 513 814	97,7	188	1 513 814	97,7	5386	
VESZPRÉM														
tanács	99,7	7,2	1 328 738	107,7	3090	80 893	98,1	2 224 137	100,2	188	2 224 137	100,2	5172	
szakszervezeti	194,9	4,4	304 384	106,2	708	26 414	61	414 938	100,4	61	414 938	100,4	965	
összesen	122,5	11,6	1 633 122	107,4	3788	107 107	98,2	2 639 075	100,3	249	2 639 075	100,3	6137	
ZALA														
tanács	100,0	10,2	940 081	105,3	3547	48 822	103,3	1 380 730	108,3	183	1 380 730	108,3	5210	
szakszervezeti	112,4	4,8	137 467	105,4	519	8 853	32	86 863	99,3	328	86 863	99,3	328	
összesen	103,6	15,0	1 077 548	105,3	4066	56 875	104,1	1 467 593	107,7	215	1 467 593	107,7	5588	
MÉGYEK ÖSSZESEN														
tanács	99,9	5,8	23 517 521	106,4	3740	1 420 339	100,6	38 321 744	99,4	165	38 321 744	99,4	4465	
szakszervezeti	125,3	3,5	5 158 051	106,7	601	400 044	70,3	7 061 403	98,2	47	7 061 403	98,2	823	
összesen	106,2	9,3	28 675 572	106,4	3841	1 820 383	100,6	45 383 147	99,2	212	45 383 147	99,2	5288	
BUDAPEST														
tanács	97,8	0,4	2 400 434	105,0	1148	162 651	109,1	4 887 544	99,4	78	4 887 544	99,4	2339	
szakszervezeti	105,3	11,8	4 037 610	103,3	1832	273 007	117,1	5 248 056	98,7	131	5 248 056	98,7	2511	
összesen	105,0	13,2	6 438 044	103,9	3080	435 652	111,0	10 135 600	98,7	209	10 135 600	98,7	4850	
ORSZÁGOS ÖSSZESEN														
tanács	99,8	4,7	25 917 955	106,3	2428	1 382 990	100,7	43 209 288	99,3	148	43 209 288	99,3	4049	
szakszervezeti	115,6	5,1	9 195 661	105,2	862	673 045	106,8	12 309 459	98,4	63	12 309 459	98,4	1153	
összesen	107,4	9,8	35 113 616	106,0	3290	2 056 035	102,5	55 518 747	99,1	211	55 518 747	99,1	5202	
AZ ORSZÁGOS ÖSSZESEN BŐL														
DEBRECEN														
tanács	97,4	1,9	815 322	106,2	1609	20 771	99,3	540 180	103,1	106	540 180	103,1	2766	
szakszervezeti	182,2	6,8	185 717	141,3	947	17 705	90	272 595	97,7	90	272 595	97,7	1391	
összesen	152,7	8,7	501 039	117,1	2556	38 476	97,4	812 776	88,2	186	812 776	88,2	4147	
GYŐR														
tanács	106,7	1,3	277 123	110,2	2217	16 280	103,8	423 832	102,8	130	423 832	102,8	3391	
szakszervezeti	103,6	6,9	195 003	104,9	1560	19 934	103,5	388 234	102,4	159	388 234	102,4	3706	
összesen	104,1	8,2	472 126	107,9	3777	36 214	103,6	812 066	102,4	289	812 066	102,4	6497	
MISKOLC														
tanács	103,6	1,4	532 558	106,8	2585	33 957	105,9	1 160 338	102,1	165	1 160 338	102,1	5633	
szakszervezeti	100,0	6,6	320 298	108,1	1555	23 806	95,7	449 143	96,7	175	449 143	96,7	2180	
összesen	100,6	8,0	852 856	107,3	4140	57 763	101,5	1 609 481	100,5	280	1 609 481	100,5	7813	
PÉCS														
tanács	100,0	1,2	388 474	102,5	2299	16 909	101,2	435 405	98,9	100	435 405	98,9	2576	
szakszervezeti	128,2	8,3	199 554	95,2	1181	74 274	84	192 757	89,0	84	192 757	89,0	1741	
összesen	123,3	9,5	588 028	99,9	3480	31 123	96,9	628 162	95,6	184	628 162	95,6	3717	
SZÉKES														
tanács	104,2	1,4	523 590	105,5	2975	25 682	108,0	723 289	104,6	146	723 289	104,6	4110	
szakszervezeti	126,6	4,6	217 970	105,3	1236	17 138	103,9	308 064	95,6	97	308 064	95,6	1750	
összesen	120,5	6,0	741 160	105,4	4211	42 820	106,3	1 031 353	102,7	243	1 031 353	102,7	5860	

Fél évszázad a könyvtárban

Amikor az elmúlt évben fennállásának huszonötödik évfordulóját ünnepelte a megyei könyvtár, gondoltunk arra, hogy meg kellene keresni azokat a könyvtárosokat, akik hosszú évtizedeken keresztül a kölcsönzőasztalok mellett fogadták a látogatókat, és adták át a kért és kiválasztott könyveket az olvasóknak. Akkor tudtuk meg, hogy *dr. Flórhidy Tiborné*, Eszter néni közel ötven éve könyvtáros, 1960 óta nyugdíjas, de kiegészítőként azóta is szinte megszokás nélkül dolgozik. A napokban Nyomatató utcai otthonában kerestük fel, régi bútorai és könyvei között idéztük könyvtárosi munkájának emlékezetes állomásait. Régi emlékek, feljegyzések kerültek elő, Debrecen könyvtárügyének emlékei.

— 1929-ben sikerült állást kapnom a Déri Múzeumban működő Városi Közművelődési Könyvtárban. Akkoriban nagyon nehéz volt elhelyezkedni, sok pályázó volt, ideiglenes napidíjasként alkalmaztak. Édesanyám özvegyen maradt, kereset után kellett nézmem, így ennek a megoldásnak is nagyon örültem, a havi jövedelmem hatvannyolc pengő volt. A könyvtárban mindössze hárman dolgoztunk, én láttam el az olvasószolgálatot.

— Milyen volt akkor a könyvtár élete, mennyiben volt más a könyvtáros munkája, mint napjainkban?

— Érettségi vizsga után kerültem a könyvtárba, előképzettség nélkül, hamar meg kellett tanulni a kölcsönzés szabályait. Akkor még nem volt közvetlen kapcsolat az olvasó és a könyvtáros között. A látogatók kitöltötték a kérvényeket, mi pedig kiadtuk a kért könyveket. Az lehetett a könyvtár olvasója, aki befizette a négy pengő „kauciót”. Ez alól felmentést kaptak a diákok, köztisztviselők és a kereskedők. Azokban az években lényegében véve ez volt Debrecen egyetlen kölcsönző könyvtára. Az Egyetemi Könyvtár távol esett a város központjától, a kollégiumi könyvtár állománya pedig nem volt elég „friss”. Naponta százon jóval felül volt átlagban a látogatók száma. A legdivatosabb írók a két világháború közötti években Harsányi Zsolt, Gulácsy Irén, Beniczky néni voltak. De az igazi irodalom iránt is jelentős volt az érdeklődés. Jókai, Mikszáth és később Móricz regényeit is nagyon gyakran kölcsönöztük.

A Déri Múzeum 1936-os évkönyvében a könyvtár igazgatója, dr. Ecsedi István

írt kisebb cikket a Városi Közművelődési Könyvtár munkájáról. 1936-ban 75 562 kötet könyvet kölcsönöztek az olvasók. Amint az igazgató írja, szűk a könyvtár, nagy a zsúfoltság, szükséges volna, hogy önálló új épületet kapjon a tiszántúli nagyváros könyvtára.

Aztán a háborús évekre terelődik a szó, az ismétlődő bombázások, a front közelébe megváltoztatta a város életét.

— 1944-ben egyre nehezebb lett a dolgunk. Előfordult, hogy zsúfolt volt az olvasóterem, sorban álltak a könyvekért az emberek, és felhangzott a légiriadót jelző sziréna. Rohantunk az óvóhelyre, oda viszont nem fért be mindenki. Később sokan elmentek, én is egyedül maradtam a könyvtárban. A felszabadulás után, ha jól emlékszem, januárban fogadtuk újra a látogatókat. Fűtés nem volt, a múzeum bekecsseibe burkolózva vártuk az olvasókat. A felszabadulást követő években sok dolgunk volt. Megkaptuk a selejtezendő könyvek jegyzékét, jöttek a stráfszekerek, és vitték a zúdába a kiselejtezett könyveket. Bizony sok olyan regényt is ki kellett selejteznünk, amelyeket azóta újra kiadtak. Mi ellenőriztük a magánkönyvtárak állományát is. Aztán jöttek az új könyvek, és a könyvtár élete ismét a már megszokott kerékvágásban haladt tovább. 1952-ben alakult meg a megyei könyvtár, ekkor költöztettük át az állományt a Vörös Hadsereg útja 8. szám alatti épületbe. Ott bizony nagyon szűkösön voltunk. Mennyire megszépült a könyvtár az utóbbi években!

— Eszter néni továbbra is kölcsönző könyvtáros maradt?

— Az átköltözés után alakítottuk ki a gyermekkönyvtárat, én lettem a gyermekrészleg vezetője, 3500 kötet volt az állomány, de egy év múlva már több mint ezer beiratkozott kis olvasónk volt. Könyvtárosi munkám legszebb szakasza volt az a nyolc év, amit ott töltöttem. Pedig a körülmények bizony mostohák voltak. A gyermekkönyvtár egy utcára nyíló, köves helyiségben volt. De a gyerekek kedvessége kárpótolt mindenért. A gyerekek a leghűségesebb olvasók. Úgy éreztem, ragaszkodnak hozzám. Boldog vagyok, ha arra gondolok, hány gyereknek adtam én az első könyvet a kezébe. 1960-ban nyugdíjba mentem, de nehezen tudtam volna elképzelni az életem a könyvtár nélkül. Szinte megszokás nélkül az

óta is dolgoztam ott, ahol szükség volt rám. Minden új fiókkönyvtárban megfordultam. Dolgoztam a Nyíl utcai, a csapókeri, a Hatvan utcai részlegben. A könyvtáros munkája sohasem lehet unalmas. Mindig más és más érdeklődésű ember jön. Megváltoztak a körülmények, ma már a szabadpolcos rendszer vált általánossá, szorosabb, emberibb kapcsolat alakult ki a könyvtáros és az olvasók között.

— A könyvtáros évtizedeket tölt az olvasók között, de van-e ideje az olvasásra?

— Annyi nincs, mint amennyit gondolnak az emberek, de aki az olvasószolgálatban dolgozik, annak tájékozottnak kell

lennie. Az olvasók gyakran kérnek bennünket, ajánljunk valamilyen jó könyvet, kellemetlen lenne, ha azzal jönnének vissza, hogy unalmas regényt kommentáltunk...

Dr. Flórhidy Tiborné közel fél évszázadot töltött el Debrecen könyvtárügyének szolgálatában, megkapta a Kiváló Dolgozó és a Szocialista Kultúráért kitüntetését. Dolgozik ma is, hetente három napot tölt el a városi könyvtár feldolgozó részlegénél. Amint mondja, nem tudja elképzelni az életét a könyvtári munka nélkül.

Filep Tibor
(Hajdú-bihari Napló)

Kedvszegő látogatás a baki könyvtárban

A kucsmás ember előre mutat.

— Látja ezt a hosszú épületet? Azt a nagyajtókat, azt a sokablakosokat!

— Látom. Az a könyvtár?

— A csudákat. Az a tűzoltószertár. De ha közel megy és jól kinyitja a szemét, a könyvtárat is megalátja.

A könyvtáros nagykabátban, melegen öltözve fogad.

— Menni készült? Későn érkeztem?

— Elromlott az olajkályha — mondja.

— Nem kellemes három órán keresztül hideg helyiségben üldögni. A hibát majd bejelentem az iskola gondnokságán, egy hónap múlva kijönnek a szerelők, és év végén majd dicséretet kapok, hogy nem tüzeltem el egy hordó olajat sem.

Pedig az állandó fűtésre nagy szükség lenne, mert az épületnek rossz a szigetelése, a padló és a fal között két-három ujjnyi rés tátong, és örökös nedvesség eszi a könyveket.

— Ha lehasal — biztat a baki községi könyvtár tiszteletdíjas könyvtárosa, Nagy Józsefné —, láthatja, hogy a polcok alatt mennyire tönkrement a padló.

Három nyolcadikos fiú folyóiratokat lapozgat a könyvtárhoz nem illő félhomályban. A csúcsforgalom öt óra után, közvetlenül a nyitást követően volt.

— Akkor jönnek az iskolások, általában az alsósok. Ma is voltak legalább harmincan. Alig fértek a polcokhoz, egymást taposták.

Nem kell mérőszalag, hogy megállapítsam: a könyvvállványokkal, asztalokkal zsúfolt helyiség alig harminc négyzetméter. Az általános iskolák magyar irodalom tantervében könyvtárórák is szerepelnek. Vajon élnek-e az iskola nevelői a

községi könyvtár nyújtotta „lehetőségekkel”?

— Húsznál alacsonyabb létszámú osztály nincs. Ha húsz gyereket összezsúfolunk ezeknél az asztaloknál, az nem jelent mást, mint rendetlenkedést.

A gyerekek szorgalmas könyvtárlátogatók, holott az iskola is rendelkezik könyvtárral! Az 1500 gyermek- és ifjúsági könyvre 75 olvasó jut.

— Össze tudná számolni, hány felnőtt tagja a könyvtárnak?

— Össze. Nyolc.

Bak lélekszáma megközelíti a kétezret. Az 5817 kötetből álló könyvvállományuk több mint a fele felnőtteknek szóló szép- és szórakoztató irodalom.

— Mi az oka a meglepően alacsony felnőttlétszámnak?

— Ki jár szívesen egy szűk, sötét, nyirkos, hideg könyvtárba?

— Nem lehetne kicsit otthonosabbá tenni néhány virággal, képekkel?

— Már próbáltam. A virágok rövid idő alatt tönkrementek, képek pedig nincs hely.

A községben épülő új házak nagy része kétszintes, mindegyikben találunk fürdőszobát, és sok a központi fűtéssel ellátott épület.

Növekszenek az igények, a lehetőségek a jobb, kényelmesebb életre, növekszik az igény a művelődésre, a szórakozásra. Örvendetes lenne, ha Bakon a kulturálódás igényei és lehetőségei közötti távolság nem nőne, hanem csökkenne.

Gelencsér István
(Zalai Hírlap)

ÁLLAMI DÍJAT adományozott a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa hazánk felszabadulásának 33. évfordulója alkalmából **KERESZTURY DEZSŐ** akadémikusnak, **József Attila-díjas** költőnek több évtizedes kulturális, tudományos munkásságáért, a magyar kultúra külföldi népszerűsítéséért; **TAKÁCS MIKLÓSNak**, a szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár igazgatójának közművelődési tevékenységéért, a könyvtárügy fejlesztésében elért eredményeiért. — **Keresztury Dezső** hosszú évekig könyvtárosként is tevékenykedett, munkásságát az elmúlt év júniusában méltattuk (**Fodor András: Rendet tenni a sokszínűségben**); **Takács Miklóst** a közeljövőben fogjuk bemutatni.

A KÖNYVTÁROS SZERKESZTŐSÉGI ANKÉTJÁT rendezte meg a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Szabolcs-Szatmár megyei szervezete március 21-én. A Nyíregyházi Megyei Könyvtárban lebonyolított találkozón a folyóirat főszerkesztője, dr. Gerő Gyula ismertette a Könyvtáros törekvéseit, majd választott a lap munkájával, terveivel kapcsolatban elhangzott észrevételekre, javaslatokra.

COSTA típusú csehszlovák másológép áll az olvasók rendelkezésére ez év februárjától az **FSZEK** központi olvasószolgálatában (Z. I.)

SZEMÉLYI HÍREK. *Maruszkó Józsefet*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár József Attila lakótelepi, 48-as sz. könyvtárának vezetőjét az új központi könyvtár tervezésére létrehozott bizottság szervező titkári teendői-

Hírek

nek ellátásával, *Vida Emiliát* a 48-as könyvtár vezetésével bízta meg a főigazgató; *Lukács Jánosné*, a Rottenbiller utcai, 2-es sz. kerületi könyvtár megbízott vezetőjét könyvtárvezetővé, *Varga Gyulát* pedig az üzemfenntartási osztály vezetőjévé nevezte ki. — *Vida Emiliát*, az **FSZEK** 48-as sz. könyvtárának munkatársát a főváros érdekében kifejtett kulturális tevékenységéért a **KISZ** Budapesti Bizottsága kulturális emléklappal jutalmazta. (Z. I.)

A **BUDAPESTI ÚTTÖRŐELNÖKSÉG** és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár között az 1977—82-re terjedő időszakra együttműködési szerződés jött létre, amelynek célja az úttörőmozgalom programjának és a könyvtár művelődési cél-

jainak tervszerű összehangolása. (Z. I.)

AZ **ÉLETVESZÉLYES ÁLLAPOTA MIATT** megszünt rákoskeresztúri, 36-os sz. Szabó Ervin kerületi könyvtár ideiglenesen megkezdte működését a XVII. kerületi szabadidő-központ egyik helyiségében. — **Tatarozás, felújítás** után műszakilag átadták az V. kerületi, 1-es sz.; a XVIII. kerületi, 24-es sz.; a pestújhegyi, 34/1-es és a XVI. kerületi, 45-ös sz. kerületi könyvtár helyiségeit. Ugyanebben a kerületben véglegesen megszűnt a pestőfikertbeli, 32/1-es fiókkönyvtár. Helyén busz-állomás létesül. — **Április 2-án** az iskolák és a közművelődési könyvtárak együttműködésének jegyében megnyílt Újpalotán, a Hartyán közli iskolában a 34/2. sz. **FSZEK** fiókkönyvtár. (Z. I.)

A **NYÍREGYHÁZI VÁROSI KÖNYVTÁR** fiókkönyvtárat nyitott a Szamuely Tibor Mezőgazdasági Szakközépiskola kollégiumában. — **Művészet** a könyvekben, könyvek a művészetben címmel mutatott be kiállítást a népfrontklubban a Hazafias Népfront nyíregyházi városi bizottsága és a városi könyvtár. A kiállítást **Berecz András** festőművész nyitotta meg. (M. J.)

A **DEBRECENI DIENES LÁSZLÓ** Egészségügyi Szakközépiskolának és a Debrecen megyei városi Tanács V. B. építési és közlekedési osztályának rendezésében március 23-án ünnepélyesen felavatták **Dienes László** emléktábláját a Simonyi út 2. számú épületen, a jeles könyvtártudós és közéleti ember egykori lakóházán. Az emlékbeszédet dr. Remete László, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár osztályvezetője mondta. Az eseményről a tv-híradó is beszámolt.

A ZENEMŰKIADÓ ÚJDONSÁGAI

CASELLA, Alfredo – MORTARI, Virgilio A mai zenekar technikája	72 Ft
ERHARDT, Ludwik Brahms	kb. 45 Ft
Film + zene = Filmzene? (Szerkesztette: Kenedi János)	kb. 54 Ft
FODOR ANDRÁS Vallomások Bartókról	18 Ft
HÉZSER Zoltán Mozart életének krónikája (Napról napra . . . sorozat)	28 Ft
KERTÉSZ IVÁN Beszéljünk az operáról	24 Ft
KOKAS Klára Amerikában tanítottam	14 Ft
SZABÓ Helga Énekes improvizáció az iskolában II. kötet	kb. 22 Ft
SZIGETI Kilián Régi magyar orgonák – Szombathely	24 Ft
Zenei írások a Nyugatban (Szerkesztette Breuer János)	54 Ft

UTÁNNYOMÁSOK

FRANK Oszkár A funkciós zene harmónia- és formavilága	50 Ft
GÁT József Zongoramethodika	kb. 66 Ft
NÁDOR Tamás Vivaldi életének krónikája (Napról napra . . . sorozat)	22 Ft

Mi újság Finnországban?

A skandináv és a finn könyvtárügy időszerű kérdései a finn szakajtó tükrében

Az észak-európai országok együttműködése nagy hagyományokkal rendelkezik a könyvtárügy területén, s a tradíciókhoz méltó tervszerűséggel folyik napjainkban is. Eppen ezért egyik ország könyvtári problémáit sem lehet eredményesen megközelíteni anélkül, hogy pillantást ne vetnénk közös akcióikra. Így közelítik meg a könyvtárügyi kérdéseket a finn könyvtári szakfolyóiratok is: a tudományos és szak-könyvtárakkal foglalkozó *Signum* és a figyelmét a közművelődési könyvtárakra összpontosító *Kirjastoletti*.

A skandináv együttműködés

Az öt északi ország (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország) szoros kapcsolatot tart, s különösen a háború befejezése óta törekszik arra, hogy közös szervezéssel, a feladatok megosztásával és a költségek együttes vállalásával folyamatosan a kor színvonalán tudja tartani a könyvtári szolgáltatásokat. Az öt ország több közös akciója jól ismert nálunk is: például a Scandia-terv, a közös periodikum-nyilvántartás és a számítógépes kísérletek.

Szervezeti tekintetben most az ésszerűsítés a központi kérdés. Mivel a skandináv országok azt az elvet vallják, hogy a szakkönyvtári tevékenység, a dokumentáció és az információszolgáltatás nem választható el egymástól, két, korábban alakult szerv feladatkörét összevonva 1977-ben létrehozták a NORDINFO-t, amely gondoskodik a három tevékenységforma tervezéséről, fejlesztéséről és összehangolásáról. Az 1977. év az irányítási rutin megszerzésével és az 1978-as program előkészítésével telt el. E programban a hangsúly leginkább a gépesítésre (automatizálásra) tevődik. Számítógépes központi katalógus létesítését tervezik; kísérletet indítanak, hogy az USA, Anglia és az NSZK nemzeti bibliográfiai mágnesszalagjainak közös felhasználási lehetőségeit megvizsgálják, és pénzalapot létesítenek külföldi (nemzetközi) információhordozókhoz való kapcsolódás költségeinek fedezésére.

Ugyancsak 1978-ban kezdi meg működését a SCANNET elnevezésű adatátvivő és -átalakító hálózat, amelynek tervét a technikai és a természettudományi információszolgáltatás összehangolását végző NORDFORSK készítette el. A hálózat lehetővé teszi, hogy tetszőleges terminálok (adat-végállomások) tetszőleges számítógépekkel létesítsenek kapcsolatot, s kapják meg a kívánt információt. A NORDINFO tervében szerepel az is, hogy kapcsolatot teremtsen a SCANNET és a Közös Piac országainak hálózata, az EURONET között.

1977-ben két közös kísérlet fejeződött be: mindkettő külföldi információhordozók alkalmazhatóságát vizsgálta. Az ERIC neveléstudományi mágnesszalaggal és a Psychological Abstracts szalagjával végzett kísérletek azt bizonyították, hogy konkrét, körülhatárolt tárgy a kielégítő válaszadás feltétele, tehát a társadalomtudományok területén gyakori absztrakt kérdések gépi keresésre nem alkalmasak. A kísérletet vezető bizottság véleménye szerint a visszakeresés során számottevő időnyereség mutatkozott, s a szalagok segítségével jól lehetett követni a terület új irodalmát. A tezauszok (Könyvtáros, 1977/6. sz.) részben megkönnyítették a keresést, másrészt azonban nehézséget okoztak azzal, hogy szókészletük és az északi országokban használatos terminológia között lényeges különbségek is voltak. Még nagyobb gondot okozott a terminológiai eltérés a másik kísérletben, amelyben a munkaegészségtan és a munkahigiénia számítógépes információszolgáltatását vizsgálták, mivel az itt felhasznált információhordozók (CACON: kémia, MEDLARS: orvostudomány, Psychological Abstracts stb.) egyike sem a vizsgált szakterületek szempontjainak megfelelően tartalmazza az adatokat. Itt tehát különösen érvényes az a megállapítás, hogy

a manuális kereső tevékenységet nem helyettesítheti, csak kiegészítheti a gépi keresés. A bizottság jelentése azt is hangsúlyozta, hogy nagyon fontos a felhasználók előzetes felkészítése, az új tájékozódási szokások kialakítása.

A finn könyvtárügy

A finnországi könyvtári szaksajtó két legjellemzőbb vonása: a friss reagálás és a dolgos hétköznapióság. Ritka eset, hogy két hónappal korábbi eseményhez, akcióhoz vagy eredményhez kényszerüljön visszanyúlni egy-egy szám, s még ennél is ritkább a protokolláris írás: az ilyesmi legfeljebb rövid hír formájában jelenik meg. Így a folyóiratok számaiból egyértelműen látható, melyek az éppen legégetőbb kérdések. Az utolsó három évben a gépesítés (automatizálás), a központi szakkönyvtári rendszer kialakítása, a könyvtárosképzés, az állami támogatás és a közművelődési könyvtárak újfajta szolgáltatásai álltak az érdeklődés középpontjában.

Automatizálás

1974 óta folyik a tudományos könyvtárak (= szakkönyvtárak) számítógépes rendszerének tervezése, illetve kiépítési kísérlete. A joensuu-i és az oului főiskolai könyvtárban kipróbálták a svéd LIBRIS elnevezésű automatizált feldolgozási rendszert, s a kísérlet eredményeit értékelve úgy döntöttek, hogy végül is nem ezt, hanem a British Library on-line rendszerét vásárolják meg és alkalmazzák. Ez 1977-ben meg is történt, és a nemzeti bibliográfia készítésénél már ezt használták fel. Ugyancsak 1977-től vezették be az ISBD(M) szabványt, amely a könyvek címléírásának nemzetközi szabványa. (L. Fügedi Péterné: „A címléírás új szabályozása” c. írását a Könyvtáros 1978/4. számában.)

A közművelődési könyvtárakban első lépésként a rutinmunkák gépesítését (automatizálását) tűzte ki célul a számítógépesítési bizottság. Két lépcsőben kívánja megvalósítani mindezt: először a beszerzésben, a feldolgozásban és a könyvtárközi kölcsönzésben. (Ennek részleteiről a *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* közölt referátumot, jelzete: 76:42 101). Működésben ez a munka folyik, megindult a második szakasz, a kölcsönzés gépesítésének előkészítése is. 1977 a tervezés időszaka volt: a svédországi tapasztalatok és a hazai helyzet összevetésével elkészült az általános terv, amely meghatározta az automatizálással elérendő célokat is. Az év végén kezdődhetett el a rendszertervezés, amelyre három hónapot szántak, majd ugyanennyit a használat, s végül hat hónapot a kísérlet helyszíni előkészítésére. Úgy számítják, hogy az egész országra kiterjedően 1982-ben tudják megindítani az automatizált kölcsönzési rendszert.

A központi szakkönyvtári rendszer

A szakirodalmi szolgáltatások, főként a tájékoztatás újjászervezésének kérdéseiről, terveiről először 1975-ben olvashattunk a Könyvtári Figyelőben (Esko Häkli és Elin Törnudd kiadványának ismertetése a 2., Sárdy Péter cikke a 3. számban). Az 1973-ban megindult tervezőmunka során alakult ki az az elképzelés, hogy tudományterületenként egy-egy könyvtárat bíznak meg a központi feladatokkal és az információszolgáltatás megszervezésével. Ezek — a finnországi könyvtári rendszerből következően — szinte kivétel nélkül egyetlen, illetve főiskolai könyvtárak, amelyekhez azután csatlakozniuk kell a terület egyéb szakkönyvtárainak is, mégpedig főleg egy-egy részterület feladatainak gondozásával. Hosszú, elsősorban anyagi okokra visszavezethető huzavona után, 1977-ben az államtanács hivatalosan is kijelölte öt szakterület központi könyvtárait, ami azt jelenti, hogy a javasolt munkamegosztást szentesítette. Az öt terület a következő: *orvostudomány, műszaki tudományok, közgazdaságtudomány, agrártudományok* (mező- és erdőgazdaság) és a *pedagógia*. Készen vannak már a tervek a jogtudományi és az ún. „kemény” társadalomtudományi, valamint a természettudományi ágazatokra, viszont hiányosak és vázlatosak a humán tudományokra vonatkozó tervek. A frissiben kijelölt központok bizonyos információs feladatokat eddig is elláttak már, úgy, hogy kapcsolatban álltak a nemzetközi rendszerekkel (Lookheed Dialog, MEDLARS-MEDLINE, AGRIS), és történtek lépések a beszerzések összehangolására, a munkamegosztásra is. Azért sem lesz számukra teljesen új a központi szerepből eredő feladatkör, mert használóik tábora nagyobb-részt már eddig is az egyetemen kívüli olvasókból tevődött össze. Az oktatási minisztérium szakértői szerve, a TINFO (Tudományos Információs Tanács) azonban épp e külső feladatok jobb ellátása érdekében sürgeti, hogy a főiskolai könyvtárak anyagi támogatásának elvét módosítsák; ne csupán az oktatói és a hallgatói létszámot vegyék figyelembe a költségek tervezésekor.

A közművelődési könyvtárak gondjai

Az első — mert a sajtóban szüntelenül felbukkanó — gondnak az *anyagi támogatás szükségessége* látszik. Ennek megértéséhez tudnunk kell, hogy a közművelődési könyvtárak eltartásának gondja nagyrészt az adott településre hárul. Az állam első-sorban a könyvtár építéséhez vagy bővítéséhez járul hozzá segélyekkel, amelyek feltételeit 1975—76-ban újból szabályozták. Részből épp ezek az anyagi gondok késztették arra a könyvtárosokat, hogy támogassák a komplex művelődési intézmények létrehozását. Az a sajátos helyzet állt elő ugyanis, hogy a különféle pártok által szervezett tanulókörök, a népfőiskolák és a meglehetősen kiterjedt szabadiskolák (a mi szabadegyetemeinkhez hasonló intézmények) tanulóihiánnyal küszködnek, miközben anyagilag viszonylag jól állnak — a könyvtárak helyzete viszont épp a fordítottja ennek. Ezért szeretnének egyesülni elsősorban a szabadiskolákkal úgy, hogy a művelődési központ a könyvtárra épüljön, s a két intézmény munkáját egy, a két intézmény vezetőségéből alakított koordinációs bizottság irányítsa. A javaslatokkal egy időben több helyütt épülnek is már e komplex intézmények.

Magának a könyvtári munkának két speciális ágával foglalkoznak sokat az utóbbi időben. Az egyik a *képzőművészeti alkotások kölcsönzésének kísérlete*, amely a 70-es évek első felében indult meg, de egészében véve egyelőre kudarcba fulladt. Ennek fő okát a vizuális kultúra elmaradottságában látják, amit viszont az elégtelen képzőművészeti nevelésre és a könyvkiadás hiányosságaira vezetnek vissza. A szándékot azonban nem adták föl, s addig is, míg az alapvető hátráltató tényezőket az illetékesek kiküszöbölik, az ún. háttéranyagok (albumok, diák, tv-kazetták) használatával és kölcsönzésével próbálják pótolni a műalkotásokat, és keresik a könyvtárak és a képtárak együttműködésének lehetőségeit. Fontolgtatják a zenei részlegekhez hasonló funkciójú képzőművészeti részlegek létrehozásának eshetőségeit is.

A másik speciális kérdés épp e *zenei részlegek* ügye. A kérdésnek a *Kirjastolehti* 1977-ben egy egész számot szentelt. A látogatók számával elégedettek a zenei könyvtárosok, kormegoszlásukkal viszont annál kevésbé. Elenyészően kevés a felnőtt zenehallgató, az ifjú hallgatók nagy része viszont főleg a szórakoztató zenét keresi. Néhány helyen azzal kísérleteznek, hogy szombatonként mintegy kedvesinálás gyanánt folyamatosan lemezmuzsikát közvetítenek a könyvtárban. A Helsinkitől távolabb eső könyvtárak bizonyos beszerzési nehézségekkel is küszködnek, ami elsősorban abból adódik, hogy a lemezgyártó cégek nem küldik meg ajándó jegyzékeiket a könyvtáraknak. A zenei dokumentumok feldolgozásának (címlírásának) egységesítési munkái megkezdődtek, s céljuk az, hogy a nemzetközi szabványok alapján (ISBD/NBM és ISBD/Printed music) a közművelődési és szakkönyvtárakban egyaránt alkalmazható finn szabvány jöjjön létre.

A *közművelődési és szakkönyvtárak együttműködésére* vannak már egyéb kezdeményezések is. A leglényegesebb a számítógépesítés összehangolására irányuló törekvés, amelynek a központi nyilvántartásból származó előnyeit a közművelődési könyvtárak is fokozatosan érezhetik a beszerzési és a feldolgozási munkában. A TINFO-nak egy 1976-os javaslata a könyvtárközi kölcsönzésben történő együttműködés javítását szorgalmazza a két könyvtártípus között. Ezt elősegítendő javasolja a szakkönyvtárak minden szolgáltatását feltáró kalauz mielőbbi elkészítését.

A szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítésén és felhasználásán kívül bizonyos területeken a közművelődési könyvtárak részt vehetnek az országos szolgáltatások előállításában is. Erre nyílik most lehetőségük a hírlapok meginduló feltárási munkálataiban. Tudnunk kell, hogy a finn napilapok általában igen értékes kulturális-tudományos írásokat is közölnek. Ezekről a cikkekről különböző helyeken és különféle formában eddig is készültek — egy-egy tárgykörre vagy személyre vonatkozóan — nyilvántartások, vagy jöttek létre kisebb-nagyobb lapkivágat-gyűjtemények. A munka összehangolását most a használói igények mellett az tette sürgössé, hogy a Könyvtárszolgálat megindította a 11 napilap kritikáit közlő *Irodalomkritikák Lapja* című sorozatot, s ugyanezen lapok és még 6 másik hírlap kritikái lapkivágat formájában megtalálhatók a Finn Irodalmi Társaság archívumában is, amely kéreésre xerox-másolatokat küld róluk bel- és külföldre egyaránt. Ennek a munkának a kibővítésébe kívánják bevonni a közművelődési könyvtárak egy részét is.

Oktatás, képzés

E témával megszakítás nélkül foglalkozik mindkét szakkap: az oktatást az automatizálás mellett nyugodtan nevezhetjük a finn könyvtárügy másik alapvető kérdésének. A javaslatok és a vitacikkek három problémakörre koncentrálnak: a felsőfokú képzésben szükséges változtatásokra, a középfokú képzés teljes újjászervezésére és a használók oktatására.

Felsőfokú könyvtárosképzés jelenleg csak a tamperei egyetemen folyik. A 70-es évek közepén volt olyan javaslat is, hogy a joensuu-i és az oului egyetemen szintén létesítsenek könyvtári tanszéket, de újabban — legalábbis egyelőre — eléltak ettől a tervtől, mivel a felmérések szerint középtávon a tamperei egyetem is ki tudja elégíteni az igényeket. Az oktatás tartalmával kapcsolatban azonban többek között a TINFO is változtatásokat tart szükségesnek. Fontosnak tartja, hogy együtt történjék a közművelődési és a szakkönyvtárosok képzése, mert így az elhelyezkedési és az állásváltoztatási esélyek is jobbak. A képzés anyagában pedig kétirányú bővítést javasol: a tudományrendszertannak és a kutatások módszertanának a bevezetését, illetve a nem társadalomtudományi jellegű ismeretek kibővítését.

A *középfokú könyvtárosképzést* az egész középfokú oktatás reformjával összefüggésben tervezték meg 1974—76 folyamán. A terv lényege, hogy e képzést a kereskedelmi szakközépiskolákba telepítik, ahol az első év során általános (közgazdasági jellegű) oktatásban részesülnek a diákok, majd a következő két tanév megadja nekik a szakképzést, összesen 570 órát szánva a különféle könyvtárosi ismeretekre. (A tantervről részletesebben lásd: *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom* 77:42 115.) A tervezet alapján megindult vita feltehetően még néhány módosítást eredményez 1982-ig — ekkorra tervezik tudniillik az oktatás megindítását. Még tisztázatlannak látszik ugyanis — egyebek között — a képzésben részt vevők besorolása: megkülönböztetésük a tanfolyamot végzettektől, viszonyuk a segédkönyvtárosokhoz stb. Többen javasolják ezzel kapcsolatban a könyvtárak belső munkamegosztásának felülvizsgálatát és megnyugtató rendezését is. A tananyag kritikái különösen az olvasószolgálati feladatok ellátásához szükséges általános műveltséganyagot keveslik. A hozzászólók fontosnak tartják, hogy legalább egy-egy főhivatású könyvtáros-oktató minden iskolában legyen, tehát ne csupán óraadókkal dolgozzanak az iskolák. Egyelőre megoldatlannak látszanak a könyvtári gyakorlatokkal összefüggő kérdések is.

Hangsúlyosan szerepel a szaksajtóban a *könyvtárhasználók oktatása*, noha e területen jóval előbbre járnak mint mi. Legkorábban, a 60-as években az egyetemek kezdték meg ezt a munkát, az elsőéves hallgatók számára kötelező könyvtárismereti kollégiumot vezettek be. (Pl. a helsinki műszaki főiskolán 4 óra, a jyvaskyläi egyetemen 6 óra előadás plusz 6 óra gyakorlat, az orvostudományi egyetemen 10 óra stb.) Az adott óraszám minden hallgatóra nézve kötelező, s ezenkívül több helyütt folytak fakultatív jellegű gyakorlatok is. Mindenütt oktatófilm és diasorozat segíti a használók képzését.

Az ún. alapiskolákban, a tulajdonképpeni általános iskolákban is folyik már könyvtárhasználati tájékoztatás és érdeklődéskeltés. Több helyütt az a gyakorlat, hogy a gyerekeket másodikos korukban viszik el először a könyvtárba, majd a könyvtárlátogatást még két-három alkalommal felsőbb osztályos korukban is megismétlik.

Tulajdonképpen ugyancsak a használók képzésével-nevelésével kapcsolatos a *Kirjastolehtinek* az a néhány cikke is, amelyben a szerzők a gyerekek olvasási készségének fejlődési szakaszaival, illetve az olvasási zavarokkal foglalkoznak. Mindkét kérdést a könyvtárhasználat szemszögéből vizsgálják, és tanácsokat próbálnak adni a könyvtárosoknak az adott gyerekcsoportok olvasóvá neveléséhez, illetve olvasmányaik megválogatásához.

Áttekintésünk a finn könyvtárügyi sajtót leginkább foglalkoztató kérdésekre terjedt ki, így a kapott képet a jelenlegi állapotra jellemzőnek tarthatjuk ugyan, de semmiképp se teljesnek. A tárgyalt kérdéscsoportok mindenestre azt mutatják, hogy Finnország is átmeneti szakaszban van; keresi az utakat és lehetőségeket a könyvtárak megváltozott funkcióinak ellátásához. Hogy a mi viszonyainkhoz képest egy lépéssel előbbre jár, azt kiterjedtebb könyvtárhasználati hagyományain kívül a szervezett skandináv együttműködésnek is köszönheti.

Sz. Nagy Lajos

A KÖNYVTÁROS SZERKESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK TAGJAI: *André Miklós, dr. Arató Antal, Bóday Pál, dr. Csulák Mihály, dr. Hiller István, Karácsonyi Jánosné, Kellner Béla, Kondor Istvánné, Kovács Dezső, Mártyán Gyula, Páldy Róbert, Papp István, Sallai István, Szabó Sándor, Szőke Tiborné, Takács Miklós, Zircz Péter.*

Az olvasó munkásért pályázat eredményei, tapasztalatai

Az 1976. május 1-től 1977. december 31-ig terjedő időszakra másodikban hirdették meg az Olvasó munkásért pályázatot a közművelődési, a szakmunkásképző intézeti és a vállalati szakkönyvtárak dolgozói és kollektívái részére. A pályázat széles körű hatását bizonyítják a részt vevő könyvtárak adatai. 1974—75-ben 620, az új pályázatra 1147 könyvtár nevezett be. Túlnyomó többségük természetesen leg tanácsi (383), illetve szakszervezeti (676) közművelődési könyvtár volt, de emelkedett a benevezett szakkönyvtárak (50), illetve a szakmunkásképző intézeti könyvtárak (38) száma is. A megyei zsüri összesen 281 könyvtárat terjesztettek fel jutalomra.

A Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Szakszervezetek Országos Tanácsa, a Kulturális Minisztérium és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ képviselőiből álló országos zsüri végeredményben 55 tanácsi és 60 szakszervezeti könyvtárat, 4 szakkönyvtárat és 8 szakmunkásképző intézeti könyvtárat, összesen tehát 127 könyvtárat díjazott. A zsüri megállapítása szerint a pályázat adatszerűen is dokumentálható legfontosabb eredménye az, hogy a másfél éves időszak alatt a részt vevő könyvtárakban 12,4 százalékkal emelkedett a munkásolvasók száma. A díjazott könyvtárakban pedig különösen a szocialista brigádokkal fenntartott rendszeres kapcsolat fejlődött ki-emelkedően. Ezek a könyvtárak 1975-ben 17 505 brigáddal álltak kapcsolatban, 1977-ben viszont már 20 374-gyel. A Sátorlajújhelyi Városi-Járási Könyvtár például 11-ről 80-ra, a 6. sz. Szabó Ervin Kerületi Könyvtár 8-ról 30-ra, a Mezőtúri Városi Könyvtár 38-ról 117-re, a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár 12-ről 49-re, a Kaposvári Városi Könyvtár 5-ről 33-ra, a debreceni SZMT Központi Könyvtár 850-ről 1089-re, a szegedi, 10-es számú Volán Vállalat könyvtára 30-ról 60-ra növelte a pályázatba bevont szocialista brigádok számát.

Az új pályázat az egyik fontos könyvtári feladatnak az időszerű politikai, kulturális és a korszerű szakmai ismereteket közvetítő *periodikumok beszerzését*, és ezek használatának növelését jelölte meg. A könyvtárak felismerték e feltétel fontosságát. Az irányító szerepet betöltő könyvtárak, hálózati központok ellenőrizték a folyóiratrendeléseket, gondoskodtak arról, hogy a folyóirat-választékban képviselve legyenek a politikai, társadalomtudományi kiadványok éppúgy, mint az egyéb szakágak, főként az adott hely termelési szerkezetének megfelelő szakla-

pok. A pályázati időszakban csak a díjazott könyvtárakban több mint 2000-rel nőtt a periodikumok száma. Ki kell emelni a Kutasi Községi Könyvtárat (ahol 26-ról 50-re), a Dunakeszi József Attila Művelődési Központ Könyvtárat (ahol 21-ről 60-ra), Zalalövő községi könyvtárat (ahol 15-ről 41-re), Cered községi könyvtárat (ahol 8-ról 22-re) és a Nagykátai Nagyközségi-Járási Könyvtárat, ahol 80-ról 137-re növekedett a beszerzett periodikumok száma.

A könyvtárak általában a legváltozatosabb eszközökkel és módszerekkel igyekeztek népszerűsíteni a munkások és a szakmunkástanulók körében a könyvtár gazdag *művelődési és önművelési* lehetőségeket nyújtó szolgáltatásait. A szocialista brigádokkal való együttműködés során segítséget nyújtottak a szakmai munkához szükséges ismeretek megszerzésében, a vetélkedőkre való felkészülésben, a kulturális vállalkások teljesítésében.

A pályázat másfél éves időszakának egyik igen kedvező mozzanata, hogy a könyvtárak a helyi körülményekhez és lehetőségekhez igazodva *differenciált eszközökkel dolgoztak* a pályázat alapvető célkitűzéseinek teljesítése érdekében. Változatos formákkal és módszerekkel, igen elmélyült tartalmi munkával igyekezett megvalósítani a mozgalom célkitűzéseit például a Jászberényi Városi-Járási Könyvtár: jól szervezett és széles körű olvasási programjai során különféle népszerűsítő kiadványokat, ajánló jegyzékeket adott ki, s a munkások olvasási kultúrájának ügyét egybekapcsolta a képzőművészet népszerűsítésével, az olvasási pályázatok résztvevői közt pedig értékes grafikai alkotásokat sorolt ki.

Az Olvasó munkásért pályázat célkitűzéseit a társadalmi érdekek szempontjából értékelve, egyes üzemi könyvtárak — így a csepeliek — elsősorban az információellátást, a nagyüzem aktuális termelési céljait igyekeztek könyvtári eszközökkel támogatni. A pályázat időszakában előtérbe került a termelési propaganda. Ezt jelzi a műszaki könyvnapok rendezvényeinek sikere, s a mezőgazdasági könyvhónap keretein belül is növekedett a műszaki jellegű rendezvények száma.

A pályázatban részt vevő könyvtárakat központilag is támogatták. Hasznosnak bizonyult a központilag megjelentetett ajánló könyvjegyzék (Az Olvasó népert mozgalom ajánlott könyvei 1977), amelyet gazdag kritika- és irodalomjegyzék egészített ki. Az Olvasó munkásért pályázat kérdéseivel foglalkozó országos könyvtári propaganda-értekezletnek lehetőséget

nyújtottak a különféle formák, helyi kezdeményezések népszerűsítésére, az egész akció színvonalát befolyásoló tapasztalat-cserére. Hathatós segítséget nyújtott a pályázat népszerűsítéséhez a helyi és az országos sajtó. Több helyen (például Szolnok megyében) a lapok nemcsak a pályázat céljait és eseményeit ismertették, hanem részt vettek az olvasási akciók, vetélkedők gyakorlati lebonyolításában is.

Az országos zsüri a pályázat fontos eredményeként értékelte, hogy növeke-

dezt a könyvtárak nyitottsága, kapcsolatteremtő készsége, együttműködésük más szervezetekkel és közművelődési intézményekkel.

A pályázat díjkiosztó ünnepségét 1978. március 22-én tartották Budapesten, a Hazafias Népfront székházában. *Juhász Róbert*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának osztályvezetője értékelte az akcióban részt vevő könyvtárak munkáját, majd *Boros Sándor* kulturális miniszterhelyettes átadta a jutalmakat az elsődíjasoknak.

A másodízben meghirdetett „AZ OLVASÓ MUNKÁÉRT” pályázat díjazottjai

I. díjasok

1. „Mohácsi Jenő” Városi-Járási Könyvtár, Mohács
2. Megyeri Istvánné, a 8. sz. Volán Vállalat Könyvtára, Békéscsaba
3. Városi Könyvtár, Kazincbarcika
4. Városi-Járási Könyvtár, Sátoraljaújhely
5. A Diósgyőri Vasas Művelődési Központ Könyvtára, Miskolc
6. Nagy Miklósné, a 105. sz. „Lécai János” Ipari Szakmunkásképző Intézet Könyvtára, Kazincbarcika
7. László Gyuláné, a 116. sz. Önálló Ipari Szakmunkástanuló Kollégium Könyvtára, Miskolc
8. A „Somogyi” Könyvtár módszertani osztálya, Szeged
9. „József Attila” Városi-Járási Könyvtár, Makó
10. Városi-Járási Könyvtár, Mosonmagyaróvár
11. Bertalan Sándorné, Községi Könyvtár, Felpéc (Győr-Sopron m.)
12. Kovács Emília, SZMT Körzeti Könyvtár, Sopron
13. Hajdú-Bihar m. SZMT Központi Könyvtár, Debrecen
14. Kádár Géza, „Felszabadulási Emlékkönyvtár”, Erdőtelek (Heves m.)
15. „József Attila” Megyei Könyvtár, Tabánnya
16. Városi Könyvtár, Oroszlány
17. A Kohász Művelődési Központ Könyvtára, Salgótarján
18. Czene Tiborné, Körzeti Községi Könyvtár, Cered (Nógrád m.)
19. Mezey József, a Nógrád m. Állami Építőipari Vállalat Szakszervezeti Könyvtára, Salgótarján
20. Nagyközségi-Járási Könyvtár, Nagykáta (Pest m.)
21. Pest m. SZMT Központi Könyvtár, Budapest
22. Somogy m. SZMT Központi Könyvtár, Kaposvár
23. Frang József „Berzsenyi Dániel” Városi-Járási Könyvtár, Marcali
24. Dani Margit, „Felszabadulási Emlékkönyvtár”, Kutas (Somogy m.)
25. „Móricz Zsigmond” Megyei Könyvtár, Nyíregyháza
26. Városi Könyvtár, Törökszentmiklós
27. Szolnok m. SZMT Központi Könyvtár, Szolnok
28. Glöckner Jánosné, Községi Könyvtár, Mórággy (Tolna m.)
29. Farkas Józsefné, a REMIX Rádiótechnikai Vállalat Szakszervezeti Könyvtára, Szombathely
30. Az „Eötvös Károly” Megyei Könyvtár (Veszprém) hálózati csoportja
31. Veszprém m. SZMT Központi Könyvtár, Veszprém
32. Nagyközségi-Járási Könyvtár, Lenti (Zala m.)
33. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 12. sz. kerületi könyvtára
34. Gyimesi Ágnes, a 14. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet Könyvtára, Budapest
35. HVDSZ Központi Könyvtár, Budapest
36. A Csepel Vas- és Fémművek Központi Könyvtára
37. Bakó Anna, „József Attila” Körzeti Könyvtár, Bp. Balzac u.
38. Kovács Ferenc, Kismotor és Gépgyár, Budapest
39. A Taurus Gumiipari Vállalat Műszaki Könyvtára, Budapest
40. Brindusán Jánosné, a Villanszerelőipari Vállalat Műszaki Könyvtára, Budapest

II. díjasok

1. Dr. Dóry Miklósné, 500. sz., „Zrínyi Miklós” Ipari Szakmunkásképző Intézet, Pécs
2. Ónody Béláné, Körzeti Könyvtár, Beremend (Baranya m.)
3. Békés megyei Könyvtár, Békéscsaba
4. Városi Könyvtár, Békés
5. Plavec Zsuzsanna, Baromfifeldolgozó Vállalat, Békéscsaba
6. A „Kun Béla” Művelődési Ház Könyvtára, Ózd
7. Lukács László, a „November 7.” Művelődési Ház Könyvtára, Kurityán
8. Városi Könyvtár, Leninváros
9. Csépe Mihályné, „Petőfi Emlékkönyvtár”, Ásotthalom (Csongrád m.)
10. Kapu Pálné, a hódmezővásárhelyi „Németh László” Városi Könyvtár susáni fiókkönyvtára
11. Rácz Ibolya, a 10. sz. Volán Vállalat Könyvtára, Szeged
12. Alföldi János, a HÓDGÉP Makói Gyáranak Könyvtára, Makó
13. Félix Anna, 602. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Hódmezővásárhely
14. Munkás Művelődési Központ és Könyvtár, Dunaújváros
15. Várhalmi Antalné, a SZIM Székesfehérvári Gyára, Százszáz
16. Szolnoki Béláné, a Magyaróvári Kötőtárgyár Szakszervezeti Könyvtára, Mosonmagyaróvár
17. Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen
18. Papp Lajosné, a 6. sz. Volán Vállalat Szakszervezeti Könyvtára, Debrecen
19. Vajdics Miklósné, a Debreceni Dohánygyár Szakszervezeti Könyvtára
20. Dán Gyuláné, „Ady Endre” Községi Könyvtár, Karácsond (Heves m.)
21. Csányi Tiborné, a „Petőfi” Művelődési Ház Könyvtára, Almásfüzitő (Komárom m.)
22. Komárom m. SZMT Központi Könyvtár, Tatabánya
23. Sméja Miklósné, Községi Könyvtár, Ács (Komárom m.)
24. Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Pásztó (Nógrád m.)
25. Lipták Mária, a ZIM „Ady Endre” Művelődési Otthon Könyvtára, Salgótarján
26. Tamási Katalin, Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár, Szentendre
27. Nánási Istvánné, II. sz. Községi Könyvtár, Biatorbágy (Pest m.)
28. Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Monor (Pest m.)
29. Czinege Jánosné, a Pest megyei SZMT Körzeti Könyvtára, Cegléd
30. A Csepel Autógyár Szakszervezeti Könyvtára, Szigetszentmiklós (Pest m.)
31. Szegletes Józsefné, az Egyesült Izzó Szakszervezeti Könyvtára, Vác
32. Hetényi Judit, Fonómunkás Klubkönyvtár, Kaposvár
33. Dakós Rózsa, az Egyesült Izzó Kaposvári Gyára
34. „Petőfi Sándor” Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Fehérgyarmat (Szabolcs-Szatmár m.)
35. Oláh János, a Nyíregyházi Konzervgyár, „Váci Mihály” szakszervezeti Könyvtára
36. Kónya András, a Szabolcs-Szatmár m. Állami Építőipari Vállalat „470” építészeti osztályának munkásszállása, Sátoraljaújhely
37. Városi-Járásai Könyvtár, Jászberény
38. „Móricz Zsigmond” Városi Könyvtár, Mezőtúr
39. Horváth Ferencné, a 605. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Szolnok
40. Városi-Járásai Könyvtár, Bonyhád
41. Orbán Jánosné, a Fővárosi Óra- és Ékszer Vállalat Szekszárdi Gyáregysége
42. Körzeti Könyvtár, Vasvár (Vas m.)
43. Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Körmen (Vas m.)
44. Rauch Mária, Körzeti Könyvtár, Szentgotthárd (Vas m.)
45. Vas m. SZMT Központi Könyvtár, Szombathely
46. Városi Könyvtár, Ajka (Veszprém m.)
47. Pelczmann Zsuzsanna, Községi Könyvtár, Városlőd (Veszprém m.)
48. Radnóti Lászlóné, SZMT Körzeti Könyvtár, Fűzfőgyártelep (Veszprém m.)
49. Baranyai Imréné, a Fűzfői Papírgyár Fűzfőgyártelepi Könyvtára
50. Szajp Istvánné, a „József Attila” Művelődési Ház Könyvtára, Pétfürdő
51. Zala megyei Könyvtár, Zalaegerszeg
52. Kemény Lajosné, Községi Körzeti Könyvtár, Zalalövő
53. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 6. sz. kerületi könyvtára
54. Nagy Istvánné, a 18. sz., „Kaesz Gyula” Szakmunkásképző Intézet Könyvtára, Bp.
55. A Vasasszakszervezet Központi Könyvtára, Bp.
56. Ikarus Karosszéria- és Járműgyár, Bp. Mátyásföld
57. A Textilszakszervezet Központi Könyvtára, Bp.
58. Péter Ferencné, az Újpesti Cérnagyár Szakszervezeti és Műszaki Könyvtára
59. A Csepel Művek Központi Műszaki Könyvtára, Bp.

III. díjasok

1. „Szabó Lőrinc” Városi Fiókkönyvtár, Miskolc
2. Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Edelény

3. Bányász Klubkönyvtár, Edelény
4. A Borsod m. Állami Építőipari Vállalat Művelődési Otthonának Könyvtára, Miskolc-Selyemrét
5. Az Ozdi Népművelési Intézmények Központi Könyvtára
6. „Németh László” Városi Könyvtár, Hódmezővásárhely
7. A „Somogyi” Könyvtár Móravárosi Fiókkönyvtára, Szeged
8. Simon Albertné, Községi Könyvtár, Székkutas (Csongrád m.)
9. A HÓDIKÖT Szakszervezeti Könyvtára, Hódmezővásárhely
10. Hidvégi Béláné, a Szegedi Konzervgyár Szakszervezeti Könyvtára
11. Kotroczó Józsefné, a Makói Tejipari Vállalat Szakszervezeti Könyvtára
12. Biró Margit, a Győri Épületfuvarozó Vállalat Szakszervezeti Könyvtára
13. Városi Könyvtár, Kapuvár
14. Marjai Tamásné, a Győri Keksz- és Ostyagyár Szakszervezeti Könyvtára
15. Szabó Márta, a Győri Házgyár Szakszervezeti Könyvtára
16. Sándor Gábor, a Gerecse Munkásszáló Klubkönyvtára, Tatabánya
17. A Magyar Viscosa Gyár Szakszervezeti Könyvtára, Nyergesújfalu (Komárom m.)
18. Móricz Zsigmond Városi Könyvtár, Tata
19. Horányi György, Községi Könyvtár, Dunabogdány (Pest m.)
20. Dr. Stefaits Istvánné, 204. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet, Vác
21. Nagyközségi Könyvtár, Üllő (Pest m.)
22. A „József Attila” Művelődési Központ 1. sz. Könyvtára, Dunakeszi
23. A Nagykőrösi Konzervgyár Szakszervezeti Könyvtára
24. Dr. Knorrné Csányi Zsuzsa, a Hűtőgépgyár Szakszervezeti Könyvtára, Jászberény
25. Balogh Attiláné, a MÁV Járműjavító Vállalat Művelődési Központjának Könyvtára, Szolnok
26. Csernus Gyuláné, a Tisza Cipőgyár Művelődési Központjának Könyvtára, Martfű (Szolnok m.)
27. Börcs János, Nagyközségi-Járásai Könyvtár, Bicske (Fejér m.)
28. Beszenszky Rozália, a Hőtechnika Vállalat Műszaki Könyvtára, Budapest

Nem látjuk,

mert nem kapjuk meg a könyvtári kiadványok egy tekintélyes hányadát, mások meg több hónapos késéssel, csak malkacsul megismételt sürgetéseinkre érkeznek meg a szerkesztőségbe, mintha a kibocsátó könyvtár érdekét nem is szolgálná a Könyvtárosban közölt figyelemfelkeltő híradás vagy részletes ismertetés. A szakajtó által kínált ingyenes propagandalehetőség semmibevétele különösen megbocsáthatatlan, ha a kiadvány — tartalma miatt — csupán a szakmai publicitásra számíthat, a könyvtárügyi folyóiratokon kívül más orgánum érdeklődési körébe nem vág. Lapunk 1977. január elseje óta valamilyen formában minden szakkiadványról megemlékeznek — néha még a műsorfüzetekről és a meghívókról is —, ezért a számunkra ismeretlen, a szerkesztőségbe el nem jutó kiadványokról való hallgatásunk következményei minden bizonnyal visszaütnek a kibocsátó intézményre. Ráadásul a saját kiadványainak terjesztését hiányosan vagy „lezseren”, hanyagul végző könyvtári apparátus tiszteletlenségét követ el saját munkatársaival szemben, akiknek tehetsége és fáradtsága egy-egy sikerült publikációban testet ölt, továbbá pazarolja a közvagyon, mert esetleg nagyon is érdemes szellemi termékeket száműz méltatlanul a porosodó raktári zugokba.

Az elmúlt években sokat írtak és beszéltek, sőt tanfolyamokat és ülésszakokat is „szenteltek” a nagybetűvel írt „PR”-nek, a közönségkapcsolatoknak (helyesebben: közösségi, társadalmi kapcsolatoknak). Ezekben a jeles előadókkal, drága pénzért szervezett, népes összejöveteleken, úgy látszik, nem azok vettek részt, akiknek kellett volna, vagy a jelen voltak nem figyeltek oda a szónokokra, esetleg bűvös ígéretet megőrizték magántudományuk számára.

Am ahhoz még tanfolyam és semmiféle egyéb fejtágító sem kell, csupán elemi ügyszeretet, hogy a könyvtár bármelyik munkatársa belássa: a kiadvány, más néven *publikáció*, arra való, hogy a neve szerint publicitást, nyilvánosságot kapjon, s ennek érdekében a könyvtáros első teendője rábizni évezrede feltalált intézményeinkre, a postára vagy a „futárszolgálatra”, azaz a kézbesítők serény kezére. (Persze az sem mindegy, milyen címjegyzék alapján — de erről most nem szólunk, mert máskor már dohogtunk miatta.)

A Tájak — Korok — Múzeumok mozgalom és a könyvtárak

Az elmúlt év őszén a Kulturális Minisztérium, az Országos Természetvédelmi Hivatal, az Országos Műemlékfelügyelőség és az Állami Ifjúsági Bizottság meghirdette a Tájak—Korok—Múzeumok önművelő tömegmozgalmat. A mozgalom célja, hogy játékos vetélkedőkön hívja fel a figyelmet hazánk legfontosabb természeti és történeti értékeire: A szervező bizottság kiadta a Magyarország látogatható természetvédelmi területeit, műemlékeit feltüntető térképet és azok címjegyzékét, valamint a látogatást igazoló lapot. A mozgalom résztvevői egy-egy megjelölt látnivaló felkeresésekor részvételi lapjuk szelvényére egy-egy pecsétet kapnak. A bélyegzések a látogatás helyétől függően 1 vagy 2 pontot érnek. A mozgalomban résztvevő nyugdíjasok és a 10 éves kor feletti általános iskolások 30, a közbeeső korosztály képviselői 40 pont elérése után bronz jelvényt kapnak. A további pontok gyűjtéséhez, az ezüst, majd az arany fokozat megszerzéséhez a jelvénnel együtt más színű részvételi lapot is kapnak.

A Tájak—Korok—Múzeumok mozgalom első szakaszának eredményeit 1978 októberében, az országos Műemléki és Múzeumi hónap keretében értékelik. A mozgalom legeredményesebb résztvevői értékes díjakat kapnak.

1977. október 3—4-én, a könyvtári propagandisták győri, országos értekezletén a könyvtárosok is csatlakoztak az akcióhoz. (L. a Könyvtáros 1977/11. sz. 694. old.) Az az egyöntetű vélemény alakult ki, hogy a könyvtárak igen sokat tehetnek a Tájak-Korok-Mú-

zeumok népszerűsítésében és lebonyolításában, mégpedig különösen a helyismereti állományuk rendelkezésre bocsátásával.

A mozgalom szervezői már eleve a közművelődési intézmények széles körű együttműködését feltételezték, hiszen csak valamennyi kulturális intézmény összefogásával érhető el, hogy ez az akció a lakosság legkülönbözőbb rétegeit mozgósítsa, s valóban tömegessé fejlődjék.

Az új honismereti mozgalom népszerűsítése, gyakorlati segítése a könyvtári helyismereti gyűjtemények fokozottabb felhasználását igényli. A Tájak — Korok — Múzeumok látogatási helyei, objektumai szerint csoportosítva tárlók, táblák hívhatják fel a figyelmet a mozgalomra, s egyúttal a könyvtár kapcsolódó helyismereti anyagára. A figyelemfelkeltés hasznos könyvtári eszközei lehetnek az Eseménynaptár s a Tá-

jak — Korok — Múzeumok plakátjai, a mozgalom célját ismertető kiadványok, füzetek is.

A honismereti propaganda célszerű eszközeinek bizonyulhatnak a most induló „Tájak — Korok — Múzeumok Könyvtár” kiadványai, füzetei, valamint a mozgalomban szerzett ismeretek bővítését és rendszerezését segítő különleges kiadványok: társasjátékok, összerakható műemléki térképek, diasorozatok stb. Ezeket feltétlenül szerezzék be a könyvtárak is!

Jó volna, ha a könyvtárosok ajánló bibliográfiákat készítenének a helyismereti gyűjteményük vonatkozó anyagából. (A helyi könyvtárak a körzetükhöz tartozó múzeumok és emlékhelyek anyagának irodalmi vonatkozásairól, a megyei könyvtárak az összesített anyagról.) Gondoskodni kell róla, hogy a honismereti jellegű könyvtári kiadványok eljussanak a mozgalom bázishelyeire, a múzeumokba is.

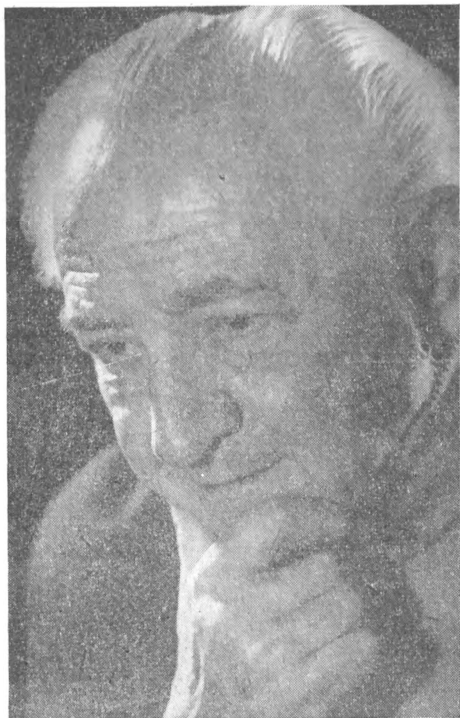
Ugyancsak fontos, hogy — esetleg a már meglévő helyismereti körökre támaszkodva — a könyvtárak részt vegyenek a tervezett Tájak — Korok — Múzeumok klubhálózat megszervezésében. A könyvtárakban már működő kiscsoportok, olvasókörök is felvehetik programjukba a Tájak — Korok — Múzeumok akcióit.

A könyvtárak segíthetik a honismereti jellegű irodalmi, fotó-, film- és grafikai pályázatok lebonyolítását is. Ha mód van rá, könyvtári környezetben rendezzék meg a Tájak — Korok — Múzeumok mozgalomhoz kapcsolódó kiállításokat. [S. B. A.]

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

A könyvtár szentély és piac

BÉKÉS ISTVÁN író

Könyvtári múltam több mint hatvan-
esztendő. Gimnazista koromban kezdő-
dött a debreceni Református Kollégium
Anyakönyvtárában, ahová kopott falép-
csőkön kapaszkodtunk fel, ódon vasajtón
át jutottunk be, s ahol a könyveket, pat-
riarchális módon, a könyvtár tudós al-
tiszttje kereste elő a számomra még meg-
fejthetetlen abrakadabrájú katalógusból.
Nem is annyira olvasmányaimra emlék-
szem, mint az illatokra, az ódon föliánsok
átható lehetetere, a forróra íűtött cserép-
kályhák gyantapárájára s a gázlámpák
zűmmögésére a könyvekre hajló fejek fő-
lött.

Néhány év múlva, budapesti filozop-
terkedésem idején már komolyan kezd-
tem kószolgatni a könyvtári kutatások
gyönyörűségeit. 1919 tavaszán, Babits Mi-
hály Ady-szemináriumában „A fekete
zongora megértése és kritikája” című dol-
gozatomat olvastam fel, ehhez az országos
Széchenyi Könyvtár Hírlaptárából szed-

tem össze az alapanyagot: a vers megje-
lenése óta napvilágot látott kritikákat,
elemzéseket, támadásokat és gúnyirato-
kat. Útbaigazítóm és mentorom azonban
nem Babits, hanem tanártársa a proletár-
diktatúra idején, a feledhetetlen Király
György volt, akinek régi magyar irodalmi
kollégiumát hallgattam, s aki igen hamar
barátságába fogadott. — *Nem az az igazi
tudós — szokta volt mondogatni — aki
mindent tud, hanem aki mindenről tudja,
hogyan hol lehet megtalálni.* Együtt keres-
tük fel 1919 júliusában az Esztergomi Ér-
seki Levéltárat, ahol Fénelon: Télémaque-
jának egy régi magyar fordítását fedez-
tük fel. Töredékes jegyzeteinket ma is
irataim szerencsésen megmaradt részében
őrzöm.

Nekem a könyvtár második otthonom.
Hiába állanak könyvespolcaimon hosszú
sorban saját könyveim ezrei — a magán-
könyvtári könyvek magánigényű gyűjte-
ménye, a közkönyvtár: kiapadhatatlan
forrás. Az elmúlt harminchárom eszten-
dőben — a szünidők kivételével — alig
volt olyan hét, hogy az Országos Széché-
nyi Könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin
Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár, a Párt-
történeti Intézet Könyvtára, a Gorkij
Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár ter-
meiben meg ne fordultam volna. Megta-
nultam, hogy a különböző könyvtáraknak
nemcsak forrásvidéke különböző, hanem
eltér egymástól hangulatuk, légkörük —
ihletésük is. De megtanultam azt is, hogy
ha jól élünk lehetőségeikkel, valamennyi
könyvtár segítő, támogató, elmenyitoga-
tó, továbbblendítő jó barát. Jó néhány
könyvet megírtam az utolsó évtizedek-
ben — mindegyik zsúfolva a könyvtári
stúdiumok nyomaival. És megírtam jó né-
hány száz cikket — nem tagadom, hogy
ezeknek nagy részéhez is igénybe vettem
a könyvtárak eligazítását, információját,
tanítását. S hogy el ne felejtjük: a könyv-
tár két tényezőből áll — könyvből és
könyvtárosból. Ha könyvek és hírlapok
végtelen sínhálózatán nem vezetnének
szakavatott könyvtárosok, ha a tájékozta-
tó szolgálatok munkatársai nem lennének
olyan tájékozottak, olyan szívósak és tü-
relmesek, akkor a nyomtatott betűk böl-
csességéhez sokkal nehezebben férkőzhet-
nénk hozzá.

Szeretem a könyvtárat. De a hírlaptár-
nak szerelmese vagyok. A könyvek tartós
olvasásra készülnek, s mikor kézbe vesz-

szük, nagyjában-egészében sejtjük, mit találhatunk bennük. Am a hírlapok kötetei, tékái, mikrofilmjei rejtett titkokkal kecsesgetnek. Napilapok, hetilapok, folyóiratok olvasmányai — hacsak utólag kötetbe nem gyűjtik őket — eltűnnek a napokkal, hetekkel, hónapokkal. Pedig éppen ezeknek lapjain búvik meg a valóságos élet, igazságával, hazugságával, drámájával, komikumával — teljes ellentmondásosságában. A hírlaptár betűrengéséből azt és annyit kimerni, amihez és amennyihez egy kérdés megvilágításához, tisztázásához szükség van, megidézni elmult események jelenét, megtalálni a jelen tanainak, tévedéseinek, felismeréseinek eleven gyökerét — számomra ezek könyvtárakban végzett munkám legizgalmasabb szakaszai. És mivel hatvan éve fogok a könyvtárakban és közel nyolcvan éve a világban, a hírlaptári kutatások „melléktermékei” azok a kisértetjárások, amelyek „kötelező olvasmányaim” penzumának teljesítése közben óhatatlanul felidéznek bennem hosszú évtizedek rengeteg megélt, hallott, látott emlékét. Nem tudom, kinél milyen az arány. Nálam a hírlaptárban eltöltött időnek több mint a fele esik olyan írásokra, amelyek nincsenek kapcsolatban adott témával, de amelyeken megakad a szemem, s nem tudok átugrani rajtuk. Gyakorta éppen ilyen „szembeugró” mozzanatok indítottak meg bennem új gondolatfolyamatot, friss érzéshullámot, ezekből kerekedett nem egy későbbi írásom. Régi időszaki nyomtatványokban „in statu nascendi”, születésük közben lehet tetten érni a társadalmi, emberi változásokat. Torzításai az idő távlatából helyükre billennek, tudatunk helyesbít, korrigál, mérlegelhetünk, összehasonlíthatunk. Ha lemerülünk a hírlaptári anyagok mélyvízeibe, pártatlan élményekben lehet részünk.

A hírlaptári kutatómunka az utóbbi időben mérföldes lépéseket tett. Repertó-

riumok készültek és készülnek, felszínre jutottak az állagmegőrzés és az olvasószolgálat új formái, lehetőségei. De a mélységek jószerint még feltáratlanok. Nemcsak a mai lapból, de a száz évvel ezelőtiből is sokat tudhatunk meg a világról.

Nem könyvmoly az, aki a könyvtárakban otthonos. Nem valóságtól elrugaszkodott betűfaló, aki a könyvtárak betűrengetésének gyümölcseivel dúsitja ismereteinek vitamintartalmát. Nagy önmegtartóztatás kell hozzá, hogy könyvtári élményeiről írva, az ember a maga köznapit tapasztalataira hivatkozzék, s ne utaljon olyan szárnyaló magasságokra, mint ahova például Vörösmarty: a „Gondolatok a könyvtárban” világot átfogó strófáiban érkezik. E helyütt csupán azt szerettem volna valamennyire érzékeltetni: mit jelentettek életemben, munkámban a közkönyvtárak, a könyvtári gyűjtemények, s hozzátehetem — helyel-közvetlenül a levéltárak és archivumok fasciculái is. Úgy érzem: a könyvtárak élnek, lélegzenek, rejtett áramaik bekapcsolhatók szellemünk fluidumaiba. A könyvtár — ha fennmarad, és ami belőle fennmarad, cserép, papirusztekercs, fóliás, tömegtermék — legalább olyan jelentős dokumentációja az emberiség kultúrájának, mint valamennyi építészeti, képzőművészeti, technikai és tudományos alkotás. A könyvtár az emberiség értelmi és érzelmi hagyatékának letéteményese. A gondolat legegyszerűbb és legbonyolultabb formáinak foglalatja és tárháza, amelyből szinte korlátlanul meríthetünk, mégsem merül ki. A könyvtár szentély és piac. Szentély, amelynek kincsei közé lábujjhegyen, áhítattal kell belépünk; piac, varázslatos piac, ahol a portékának csak értéke van, ára nincsen.

Lapozgató

● A HONISMERET c. folyóirat elmúlt évi utolsó (6.) számát csaknem kitölti a Győrött 1977. júl. 25-től 30-ig rendezett V. országos honismereti akadémia anyaga. Az elhangzott előadások közül négy kifejezetten könyvtári tárgyú (dr. Havasi Zoltán: A honismereti mozgalom és a könyvtárak; dr. Berza László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteménye; Pernes Gyula: A könyvtárak és a honismereti mozgalom együttműködése Győr-Sopron megyében; Jászberényi Ferencné: A Győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteménye), de a tanácskozáson elhangzott valamennyi egyéb előadás és felszólalás tanulmányozására is felhívjuk mindazok figyelmét, akik könyvtári helyismereti tevékenységet végeznek, vagy ilyen kérdések iránt érdeklődnek.

Dr. Polzovics Iván

1909—1978

Dr. Polzovics Iván, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Dokumentációs Igazgatóságának vezetője 1909. június 4-én született Budapesten. Tanulmányait a Gödöllői Állami Gimnáziumban, majd a budapesti Műegyetem Közgazdasági Karán végezte, ahol 1932-ben „sub auspiciis” avatták doktorrá. Később a bécsi tudományegyetem jogi karának ösztöndíjasa volt, s ennek nyomán a budapesti jogi karon is végbizonysítványt szerzett. Egyetemi tanulmányai után a Közgazdasági Karon előbb tanársegéd, majd adjunktus lett, 1938-ban pedig egyetemi magántanári képesítést szerzett. 1939 és 1944 között a kassai kereskedelmi főiskolán a magánjog tanáraként működött.

A felszabadulás előtti szakirodalmi munkásságával a német imperializmus ellen foglalt állást. Neve emiatt 1944-ben rákerült a Gestapo túszejgyezékére, és októberben — baráti figyelmeztetésre — szinte az utolsó percben sikerült csak a letartóztatás elől elmenekülnie.

A felszabadulás után 1948-ig a buda-

pesti Közgazdasági Egyetemen adott elő, egyidejűleg az Újjáépítési, majd az Építészeti Minisztérium osztályvezetőjeként is dolgozott. 1950 elején az Országos Tervhivatal tanulmányi osztályának főelőadója, majd 1951 januárjában az OMKDK egyik jogelődjének, a Műszaki Dokumentációs Központnak a főelőadója lett, s ott rövidesen a Műszaki Lapszemlék egyik szerkesztőjeként dolgozott.

Ettől kezdve a hazai műszaki dokumentáció fejlesztésének szentelte életét. Sokirányú képzettsége, rendszerező gondolatai, nyelvtudása (német, angol, francia és olasz), hallatlan szorgalma és munkabírása alkalmassá is tette erre. 1951-ben, úttörőként a műszaki referátumok készítéséhez tájékoztatót állított össze, amelynek szempontjait az NDK Központi Dokumentációs Intézete is átvette. 1955-ben új típusú dokumentációs szolgáltatást kezdeményezett: a tárgyszavas témafigyelést. E szelektív információterjesztést az OMKDK 1956-ban vezette be, s ez a szolgáltatás 1959 óta „Selective Dissemination of Information = SDI” elnevezéssel világszerte elterjedt. A külföldi szakirodalom tanulmányozása során kutatta a dokumentációs szolgáltatások új útjait, formáit, s 1958-ban, az OMKDK alapításának 75. évfordulójára kiadott jubileumi évkönyvben közzétette tapasztalatait, amelyek alapján később újfajta dokumentációs szolgáltatás született: a témadokumentáció.

1956-ban az OMKDK fordítási osztályának vezetésével bízták meg, majd — egy esztendő múltán — a dokumentációs osztály vezetésére is megbízást kapott.

Az ő kezdeményezésére indult meg az OMKDK-ban a hazai műszaki-gazdasági tájékoztatás. 1960 óta a *Műszaki Gazdasági Tájékoztató* című kiadvány főszerkesztőjeként a vezetők közvetlen tájékoztatására elsőként szolgáltatott információkat a műszaki fejlődés külföldi irányzatairól.

Nevéhez fűződik a több témakörben megjelenő *Műszaki Információ* és a *Műszaki Gazdasági Információ* című sorozatok szerkesztése, s ugyancsak ő volt a szerkesztője a hazai műszaki tudományos kutatási és fejlesztési eredményeket a külföld számára orosz, angol és német nyelven közvetítő idegen nyelvű lapszemlének. Társszerkesztője volt továbbá a Magyar Távirati Irodával közösen kiadott

Korszerű Vezetés, illetve Gazdaságpolitikai Információ c. kiadványoknak.

Mint a szakirodalmi tájékoztatás hazai és nemzetközi tekintélyű szakértője bel-
földön és külföldön egyaránt publikált
szakkönyveket, tanulmányokat és cikke-
ket az információ elméletéről és gyakor-
latáról. Tevékenyen részt vett a könyvtá-
ri és információs szabványosításban és az
információs szakemberek oktatásában, to-
vábbképzésében. Kiemelkedő jelentőségű
a *Bevezetés a szakirodalmi dokumentá-
cióba* című kézikönyve (1962), amely a
dokumentáció hazai oktatásának azóta is
alapvető tankönyve.

1964-ben igazgatói rangban az OMKDK
újonnan szervezett dokumentációs igazga-
tóságának vezetője lett. Ez időben veze-
tői tájékoztatót szervezett az Országos
Atomenergia Bizottság titkársága és az
Országos Környezet- és Természetvédel-
mi Hivatal számára.

Tevékenységének eredményeként nőtt
országos fordítási intézményre, és vált az
ország egyik legnagyobb fordítási köz-
pontjává az OMKDK.

Nevéhez fűződik a KGST-államok in-
formációs együttműködésének egyik első
eredménye, amelynek keretében az
OMKDK rendszeresen szolgáltat orosz
nyelvű referátumokat a moszkvai Össz-
szövetségi Tudományos és Műszaki Infor-
mációs Központnak a hazai tudományos
és műszaki irodalomról. E kezdeti együtt-
működésből nőtt ki a KGST-országok
Nemzetközi Tudományos és Műszaki In-
formációs Rendszerének (NTMIR) kereté-
ben működő ún. *Publikált Irodalom In-
formációs Alrendszer*e, amelynek munká-
it hazai vonatkozásban ugyancsak ő irá-
nyította.

Csaknem harminc éven át dolgozott a
hazai információügy területén. Szaktuda-
sával országunk határain túl is megbé-
csülést szerzett a hazai dokumentáció-
nak, melynek eredményei jelentős mér-
tékben az ő személyéhez fűződnek. 1974-
ben, a hazai műszaki-tudományos doku-
mentáció 25. évfordulóján a Munka Ér-
demrend ezüst fokozata kitüntetésben ré-
szesült. (P. J.)

Halász Gábor

1901—1945

Ebben az évben lenne 77 éves a ma-
gyar esszé egyik legnagyobb mestere, az
Országos Széchényi Könyvtár egykori ki-
váló munkatársa, Halász Gábor, akit a
fasizmus korai sirba döntött. Esszéirodal-
munka ama „hegyvonulatába” tartozik,
amit többek között Kemény Zsigmond,
Gyulai Pál, Péterfy Jenő, Babits Mihály
és Németh László neve fémjelez.

Budapesten született 1901. július 4-én.
Anyja nevelte, igen szerény anyagi körü-
lmények között: Óbudán, a Selmeci utcá-
ban egy szoba-konyhás, igénytelen lakás-
ban éltek. 1916 és 1920 között a Lónyai
utcai református gimnázium növendéke
volt. Végig színjeles tanuló, tandíjmentes,
évről évre ösztöndíjakat érdemelt ki, a
gimnázium egyik büszkesége volt. Mit
hozhatott magával ebből az iskolából?
Mindenesetre demokratikus magatartást,
puritánságot, ellenzékiiséget, de bizonyos
konzervativizmusra való hajlandóságot is,
s a gimnázium szokásainak megfelelően
az angol nyelv és irodalom iránti vonzó-
dást.

A kitűnő érettségi után a pesti egye-
tem bölcsészkarán magyar és francia
irodalmat, filozófiát és történelmet hall-
gatott. Az egyetem elvégzése után Párizs-
ba utazott állami ösztöndíjjal. Itt kötött

egy életre szóló barátságot *Szerb Antallal* — s mindenekelőtt a francia felvilágosodással, a 18. századdal.

Akik a húszas évek végén, a harmincas években s a negyvenes évek első felében megfordultak a Széchenyi Könyvtárban, soha nem feledhetik el azt a magas, karcú, fehérköpenyes, mindig választékosan, de valamiféle konzervatív szigorral öltözöködő könyvtárost, aki Halász Gábor volt. Talán bizonyítani sem kell, hogy erre az anyagiakban igen szerény pályára a könyv szeretete vonzotta. („Gyermekkorom óta állandó kísérőim a könyvek” — írta később Köhalmi Bélának.) 1927 novemberében került az OSZK-ba önkéntes gyakornokként, s rögtön az általa anynyira szeretett kéziratár munkatársa, szinte „mindenese” lett: szerzeményezett, naplózott, katalogizált, tájékoztatásokat adott. Finom, vékony betűinek ezreit ma is őrzik a kéziratár nyilvántartásai. Évente kapott ún. belföldi kutatási ösztöndíjat.

Első kinevezését 1930-ban nyerte el, s szolidan, szerényen emelkedett a tudományos tisztviselői ranglétrán. A kéziratári évek után Fitz József igazgató más fontos feladattal bízta meg: a harmincas évek közepén neki kellett Goriupp Aliz helyetteseként az elavulttá vált olvasótermi kézikönyvtár anyagát korszerűvé tenni, katalógusait megszervezni, tájékoztatásokat adni, a könyvtár vendégeit vezetni. Közben arra is volt alkalmá, hogy egy londoni útja keretében a főigazgató megbízásából Frankfurtban tanulmányozza az ottani adréma-rendszerű sokszorosítást: így vált részesévé az OSZK akkori nagy reformjának is.

Vezetői egyéb fontos akciókba is bevonták: a Párizsban rendezett lengyel kiállítás magyar anyagát (Bem és Petőfi) ő állította össze, a főigazgató kíséretében ő vette át az Admonti kódexet, Szent István törvényeinek Svájcban vásárolt 12. századi kéziratát. Feladata volt a könyvtár francia kapcsolatainak gondozása, majd 1937-ben valóságos könyvtári „professzor” is lett: Fitz József megbízásából a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének első könyvtárosképző tanfolyamán ő adta elő Kéziratmeghatározás címmel az újkori kéziratokról szóló stúdiumot — személyes emlékeim szerint is nagy erudícióval és a hallgatókra mély hatást téve. Fitz főigazgató 1938-ban így jellemezte Halász Gábor könyvtárosi működését: „... *Nyelv- és irodalmi ismeretei a könyvtári szolgálatra kiválóan képesítik, a kéziratár újabbkori magyar anyagának legjobb ismerője... Megbízható, szorgalmas, nagytehetségű tisztviselője a könyvtárnak.*”

Nyomatványtári megbízásának kitűnő teljesítése után ismét visszakerült a kéziratárba, sőt a főigazgató 1943-ban

VII. fizetési osztályú könyvtárnokká nevezette ki, s megbízta a kéziratár, valamint a muzeális gyűjtemények vezetésével.

A munka, a szellemi élet könyvtári lehetőségeit tehát az OSZK egy haladó korszakának vezetői (*Lukinich Imre, Jakubovics Emil, Fitz József*), a valamivel idősebb könyvtári „mesterek” (pl. *Goriupp Aliz, Kriezsa István, Rédey Tivadar, Tamás Lajos, Trócsányi Zoltán*), továbbá a hasonló korú, illetve a valamivel fiatalabb munkatársak és barátok (ismét csupán példaként néhány név: *Dezsényi Béla és felesége, Hevesi András, Honti János, Jékely Zoltán, Joó Tibor, Kozocsa Sándor, Ortutay Gyula, Sárkány Oszkár, Tolnai Gábor*) teremtették meg számára. Ez az akkori légkör nemcsak jó munkalehetőséget, de emberi jóérzést is adott a fiatal, majd az évek múlásával mesterré érett könyvtáros és esszéíró számára.

Nincs terünk ahhoz, hogy e helyen méltassuk Halász Gábor esszéírói és kritikus pályáját. Csak néhány gondolatára és tanulmányára hívhatjuk fel az olvasó figyelmét. Ez viszont kötelességünk, hiszen ez a munkássága a Széchenyi Könyvtárban töltött 18 évre esik.

Már pályakezdése is eltért az akkori szabványtól: sem a szellemtörténet, sem a nacionalista ízü pozitívizmus tábora nem mondhatta magának. Csak a műalkotásra, az alkotó egyéniség belső világára figyelt, pályakezdésében volt valamilyen „előkelő” szellemi vonás. Ez az önmagáról nem beszélő író és tudós tanulmányában — ha rejtetten is — feltárta belső világát: kimondotta, hogy minden tanulmány kicsit önvalomás is, nemcsak tétel, hanem lelkiállapot; sikere attól függ, hogy „*tárgyi igazat mennyire fűti át személyes vizsgálma, a meggyőzés igényét hogyan színezi a kifejeződé vágya.*”

A stílusában is rendkívül finom és választékos esszéista irodalmi pályáját — szinte antagonisztikus módon — a jobboldali *Napkelet* c. folyóirat hasábjain kezdte meg, s 1931-ig ki is tartott e folyóirat mellett. Humánuma, józansága, értelmes gondolkodása megóvta őt a *Napkelet* nemegyszer sovinszta szellemétől. Itteni munkásságának csúcspontja a *Kazinczy emlékezete* című esszé-remeke. Németh László elismerő kritikája után 1932-től a *Nyugat* egyik vezető kritikusa és tanulmányírója, majd a *Nyugat* megszűnése után az Illyés szerkesztette *Magyar Csillag* állandó munkatársa lett. E folyóiratok mellett írásaival, kritikáival egész sereg más folyóiratot is felkeresett, a Magyar Könyvszemlében is állandóan találkozunk nevével. Ő maga is — már a harmincas évek elejétől kezdve — a Hétfői Társaságnak nevezett baráti-írói körben (Hevesi András, Ignóus Pál, Kerecsényi Dezső, Cs. Szabó László, Szerb An-

tal) dédelgette esszé-folyóiratának tervét: *Európa* lett volna a címe... Tolnai Gábertől tudjuk, hogy még 1944 rettenetes ószén is ez az ábránd foglalkoztatta.

1932-ben érte el a fiatal esszéista legnagyobb külső sikerét: Baumgarten-díjat kapott. A nemzeti könyvtár igazgatója külön levélben üdvözölte: „... köszönünk a kitüntetés és elismerés alkalmával, mely könyvtárunkra is nagy tisztességet jelent.”

A harmincas évek végén eljutott a realizmus értékeléséhez, a lényeghez. Életében egyetlen tanulmánykötete (*Az értelem keresése*) jelent meg, 1938-ban. De sok minden foglalkoztatta: Babits társaságában az *európai irodalom olvasókönyvén* dolgozott. Kiadta *Justh Zsigmond naplóját*, *Az angol irodalom kincsházát* és *Mudách összes műveit*. Utolsó nagy műve: *Egy század élete* (a 19. század eszméi) a Tolnai Gábor által szerkesztett *Magyar Századok* c. sorozatban jelent volna meg. Az elkészült kéziratot Halász egyik jó barátjának és kollégájának, Rédey Tivadarnak adta át megőrzésre. A sors ismét kegyetlen volt: Rédeyék házáat a budai harcok során gyújtóbomba érte, s a kézirat porrá égett.

Származása miatt már 1943-ban behívták munkaszolgálatra, de Fitz József főigazgató Kozocsa Sándor és Goriupp Aliz közreműködésével, Nagybaczoni Nagy Vilmos ny. honvédelmi miniszter segítségével még ki tudta őt szabadítani a rab-szolgamunkából. Újra dolgozott a könyvtárban és otthoni könyvei között. Sőt, 1944 elején — szinte tüntetésszerűen — Fitz József a Kossuth Lajos halálának 50. évfordulójára, március 20-ára tervezett emlékkiállítás megrendezésével éppen Halász Gábert bízta meg, aki nagy kedvvel és hozzáértéssel állította össze a kiállítás anyagát. A megnyitás azonban elmaradt a márc. 19-i német bevonulás miatt.

Ami ezután következett: küzdelem volt Halász szabadságáért és életéért. Fitz először kivételes mentességet kért munkatársa számára. 1944 nyarán még szabad,

de július 11-én az akkori minisztérium már nyugdíjazza. A főigazgató újabb akcióba kezd: Halász Gábor drámai hangvételű kérvényét bátor kiállásnak számító jellemzés kíséretében elküldi a belügyminiszternek, sőt személyesen is eljár érdekében. A már tomboló fasizmus hónapjaiban mindez hiábavaló: Halász Gábert barátaival, Szerb Antallal és Sárközi Györggyel együtt munkaszolgálatra hívják be. Egyetlen segítség lenne: mivel november végéig Budapesten van, elrejtőzhetne. Erre biztatják barátai és kollégái is. „*Nem tudok törvényen kívül élni, nem tudok bujdosni*” — mondotta.

1944. november 26-án a Sopron melletti Balfra hurcolják őket alakulatukkal együtt. Az itteni „élet” és „munka” már maga a pokol. A táborból még egy sikertelen szöktetési kísérlet történi, egyszer még sikerül a szomszédos Csöngén lakó Weöres Sándoréktól pénzt kapnia élelemre, de a három kiváló íróval végez a gyilkos fasizmus: legyönkülve, agyonkínözva, fagyva és éhezve egymás után hálnak meg Balfon. Halász Gábert még a tifusz is megtámadta. Élete végéig egy Shakespeare-kötetet rejtegetett és olvasgatott, míg valószínűleg február 20. táján végzett e kiváló humanistával az elaljasult rendszer. Barátaival és sorstársaival együtt közös, jeltelen sírba hantolták el.

Midőn tragédiája ismeretessé vált, 1945-ben sorra jelentek meg a pályatársak, barátok megrendült nekrológiái: a férfikor legjobb alkotó éveibe lépő író és tudóst búcsúztatták.

Mi maradt utána? A nemzeti könyvtárban kéziratári munkásságának eltörölhetetlen nyomai, könyveinek egy része az Eötvös Kollégium Könyvtárában, 1948-ban *Az értelem keresésének* második kiadása. Majd nagy csend a személyi kultusz évei idején. Azután életművének újabb és méltó föltárása: 1959-ben Véber Károly válogatásában, Kozocsa Sándor hézagpótló bibliográfiájával műveinek válogatott kiadása, halálának 25. évfordulóján az OSZK kéziratárának bejáratánál emléktáblájának leleplezése, majd 1977-ben válogatott műveinek újabb kiadása — sajnos nemcsak bővített, de bizonyos területeken igen-igen szűkített válogatásban. És mintegy húsz év alatt sok szép méltatás, emlékezés, tanulmány pl. Bisztray Gyula, Bodnár György, Bóka László, Gál István, Illés Endre, Keresztury Dezső, Lengyel Balázs, Sóter István, Tolnai Gábor, Véber Károly tollából.

De még mindig adósi vagyunk Halász Gábornak életműve teljes kiadásával, hiszen a folyóiratok hasábjain legalább annyi írása hever betakarítatlan, mint amennyi kötetekben megjelent, s adósok vagyunk életrajzának, portréjának hiánytalan megírásával is.

Haraszthy Gyula

Mi a heurisztika és a heurisztikus információ?

„Az emberi tevékenység olyan folyamatait, amelyek bizonyos találgatás, bizonyos sejtelen elemeket tartalmaznak, heurisztikus folyamatoknak, az ilyen folyamatok törvényszerűségeit vizsgáló elméletet pedig heurisztikának nevezzük. A heurisztikus tevékenységgel mindenütt találkozunk, ahol nem állnak az ember rendelkezésére logikus cselekvési sémák (algoritmusok), vagy ha az adott feladat összes megoldási változatának felsorolása lehetetlen.”

V. Puskin idézett meghatározásából kitűnik, hogy a heurisztikának a legszorosabb kapcsolata van az alkotó (művészi, tudományos, technikai) munkával, a felfedezéssel, feltalálással, s általánosságban az újat teremtő (kreatív), problémamegoldó gondolkodással. Amint *Pólya György* mondja: „A heurisztika célja a felfedezés és feltalálás szabályainak tanulmányozása.”

A heurisztika kifejezés görög eredetű, a heuriszko (találok) szóból származik. Jelentésbelileg csaknem hasonló kifejezés a latin „ars inveniendi”, vagyis a „feltalálás művészete”. A heurisztikai kutatások éppen arra irányulnak, hogy ennek a „művészetnek” folyamatait pontosabban megismerjük, alkalmazzuk s ezáltal tudományos alapra helyezzük — amennyire ez egyáltalán lehetséges.

A heurisztikus módszert úgy is felfoghatjuk, mint a matematikából jól ismert ún. „trial-and-error” eljárás egyik megnyilvánulási formáját. Ez a módszer egy felmerülő problémának próbálgatás, találgatás, sorozatos közelítés útján végbemenő megoldását jelenti. Kísérletet (trial) teszünk valamilyen megoldási mód alkalmazására, de ez eleinte rendszerint — kisebb-nagyobb mértékben — tévedéshez (error) vezet, ezért újabb eljárással próbálkozunk mindaddig, amíg a hibát teljesen ki nem küszöböljük.

Az ilyenféle heurisztikus módszer fontos szerepet játszik az oktatásban is. olyan esetekben, amikor azt akarjuk elérni, hogy a tanulók ne kész problémamegoldó „recept” alkalmazásával, hanem önálló gondolkodással találjanak rá a probléma megoldásának nyitjára. Ez volt egyébként *Szókratész* tanítási módszere is, aki nem egyszerűen ismereteket „közölt”, hanem végigvezette tanítványait a problémalátás és -megoldás szellemi folyamatain, „lejátsszatta” velük a szükséges gondolkodásbeli „mechanizmus” egész menetét.

Általánosságban tehát azt mondhatjuk, hogy a problémamegoldáshoz vezető gondolkodás találgatáson, feltevésen, elképzelésen alapszik s a megoldás tulajdonképpen akkor van meg, amikor a feltevés bizonyítottá válik. Ez esetben természetesen tudományos-technikai alkotásról beszélünk, a művészi alkotásnál az eredmény, az érték, az igazság, a szépség stb. kritériumainak megállapítása igen bonyolult dolog, és sokkal erősebben van alávetve a szubjektív megítélés önkényének.

De a heurisztikát nem annyira az alkotás eredménye, mint inkább az alkotás megszületésének folyamata érdekli. S a kész alkotásokat csak olyan szempontból vizsgálja, hogy megpróbálja reprodukálni azt az utat, amely az alkotáshoz vezetett, s ennek alapján kísérlet meg általánosítható tapasztalatokat megállapítani az alkotó folyamatról.

Bernal, a kiváló fizikus és tudománytörténész mutatott rá, hogy a tudományos közlemények alapján csak nagyon ritkán lehet rájönni arra, valójában hogyan is végezte munkáját a kutató, mert a tanulmányban közölt logikai lépések rendszerint merőben különböznek a kutató munka folyamán /megtett tényleges lépésektől. Ezek a lépések ugyanis igen gyakran — amint utaltunk is erre — csupán „előérzet” következményei voltak, de ezek az előérzetek, akár helyesnek, akár helytelennek bizonyultak később, nagyon hasznosak lehetnek — ezeket éppúgy publikálni kellene, mint magukat az eredményeket.

Bernal nyilvánvalóan a heurisztikus folyamatokra utal, és egyben rámutat a heurisztikus információ egyik fontos feladatára, szerepére. Arra ugyanis, hogy a tudományos tájékoztatás során nemcsak a konkrét eredmények (a „releváns információk”), hanem az alkotást ösztönző, sokszor egészen váratlan irányból érkező, véletlenül felbukkanó „heurisztikus információk” is rendkívül fontosak a kutatás végső eredménye és későbbi fejlődése szempontjából.

Ezt egyébként igen sok nagy tudós hangsúlyozza. *Szent-Györgyi Albert* ezt írja: „Amennyire vissza tudok emlékezni, nagyon ritkán fordult elő, hogy bármelyik problémának megoldására tudatos gondolkodás útján jöttem volna rá.” Kétségtelen, hogy

itt a probléma megoldásához vezető heurisztikus útról, „kalandos észjárásról” van szó, a megoldás maga bizonyára mindig egy szükségszerű logikai lépés is egyben.

A heurisztikus módszer s ennek folytatán a heurisztikus információ lényeges vonása, hogy szokatlan (látszólag teljesen irreleváns, a „tárgyhoz” nem tartozó) intellektuális tájakra viszi (vagy csábítja) a kutatót, az alkotót. Ezzel kiszabadítja szűkebb szakmájának korlátai közül, jóval tágabb szellemi horizont áttekintésére ösztönzi s ezáltal lehetőséget ad neki arra, hogy ismereteit széles skálán játszassa, majd szintetizálja.

Ezzel kapcsolatban írja *Selye János*: „A legtöbb baj onnan ered, hogy amikor beállítjuk magunkat egy nézőpontba, gátlás fejlődik ki bennünk, amely megakadályozza, hogy más perspektívámban is lássuk a problémát. Minden értelmezésünk korábbi tapasztalaton alapul, de az emlékezet nemcsak segítheti, hanem gátolhatja is a gondolkodás folyamatát. A valószínűtlennek látszó szokatlanlannal szemben vakfoltok keletkeznek, pedig éppen a szokatlan a nagy felfedezések leggazdagabb forrása.”

A szokatlanon kívül a felfedezések másik bő forrása a *véletlen*. A kutatómunka folyamatára vonatkozó szakirodalomban sűrűn találkozunk főleg az angol nyelvterületen használatos „serendipity” (véletlen találat) kifejezéssel. Ezt röviden azzal jellemezhetjük, amit a *Don Quijote*-ban *Sancho Panza* mond egy helyen: „gyakran megesisik, hogy az ember egyvalamit keres és másvalamit talál”. Közismertek a tudomány véletlen felfedezései (röntgensugár, penicillin stb.), amelyeknek során a nem várt „heurisztikus információ” az eredetileg vizsgált problémáról egy másik probléma felé irányította a kutatást, és „másvalami” felfedezését eredményezte.

Mivel a heurisztikus módszer, a heurisztikus információ mindenekelőtt az alkotó munkához kapcsolódik, az ilyen jellegű ismereteknek fontos forrásai a géniuszok olyan megnyilatkozásai, amelyekben saját műveikről, ezek kialakulásáról, a felhasznált információkról stb. beszélnek. Az irodalom területén ilyen például *Thomas Mann* A Doktor Faustus keletkezése — egy regény regénye c. műve, amely valóban „a világirodalom egyik legérdekesebb műalkotás-lélektani tanulmánya...” Roppant izgalmas könyv a heurisztika, a heurisztikus információk „kezelése” szempontjából is. Készülő művével (a Faustus-szal) kapcsolatban elmondja *Thomas Mann*, hogyan ássa be magát új munkaterületébe, s hord össze mindenünne, emlékezetből anyagot, hozzávalókat, hogy testet adhasson „a szeme előtt lebegő árnyalaknak”.

Az információnak, mint ilyen „hordalék”-anyagának alkalmazása az alkotómunka során szinte teljes mértékben heurisztikus jellegű. Erre mutat rá *D. R. Swanson*, hangsúlyozván, hogy a felhasználó szempontjából az információkeresés, az irodalomkutatás (vagyis az információk elmélyült tanulmányozása egy probléma megoldásához) alapjában véve nem más, mint trial-and-error folyamat. Így tekintve, a könyvtárak vagy az információs intézmények által szolgáltatott dokumentumok, információk valódi relevanciája csak a felhasználók kutatómunkája (problémamegoldó gondolkodása) során derül ki! Ilyen esetben az információ relevanciáját a felhasználón (kutató) kívül senki más nem állapíthatja meg, nem jelezheti „előre”.

Mivel — amint láttuk — az alkotásban igen nagy szerepük van a heurisztikus módszereknek, a könyvtáraknak, információs intézményeknek is arra kell törekedniük, hogy fel legyenek készülve heurisztikus információk szolgáltatására is. Ennek érdekében szükséges, hogy mennél nagyobb mértékben tegyék lehetővé például a böngésző irodalomkutatást („browsing”), amely jól ismert formája a trial-and-error típusú információrendszernek; ehhez csatlakozó fontos követelmény, hogy a dokumentum- és információ-állomány mennél kisebb mértékben legyen „elzárva” az olvasók, felhasználók elől. Célszerű törekedni arra is, hogy a heurisztikával, heurisztikus folyamatokkal foglalkozó legjobb művek megtalálhatók legyenek az állományban.

Győre Pál

I R O D A L O M

Pólya György: A gondolkodás iskolája. 4. kiad. Bp. 1977, Gondolat

Selye János: Álomtól a felfedezésig. Bp. 1967, Akadémiai

Győre Pál: A tudományos alkotómunka kétféle tájékoztatási szükséglete. A releváns és heurisztikus információk szerepe a kutatásban. Bp. 1966, NPI

Dobó Andor: Néhány gondolat a heurisztikáról és annak módszeréről. = Műszeripari Kutató Intézet Közleményei. Melléklet 2. Bp. 1965.

Puskin, V.: Heuréka! = Természet és Társadalom, 1965. 3. sz.

Győre Pál: Serendip hercegei és a tudományos kutatás. (Rövid vizsgálódás a „serendipity” körül.) = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás. 1972. 11–12. sz.

Swanson, Don R.: Information retrieval as a trial-and-error Process. = The Library Quarterly, 1977. 2. sz.

Karancsi Sándor

Nevét másfél évtizeddel ezelőtt még alig ismerte valaki Románia határain túl. Am amióta ex librisszel is foglalkozik (1962), és megszorodtak kisgrafikai remekei, kilépett az ismeretlenségből: hírneve átlépte a határokat, és napjainkban már — egyéni hangvételű lapjai révén — az ex libris-művészek legjobbjai között tartják számon. Művészetében időálló értékek rejlenek: ábrázolásában a szép úgy korszerű, hogy nem szorul külön magyarázatra, és anélkül emel a szellem régióiba, hogy végleg elszakadna a földtől. Formában és tartalomban egyaránt a ma emberét fejezi ki, a mai életérzésnek ad hangot, és hitet tesz az ember és az emberiség jövője mellett. Elsősorban ebben rejlik oszthatatlan sikerének titka.

A művész most van alkotó ereje teljében, 1932. április 2-án született Nagyszalontán. Elemi iskoláinak elvégzése után először a kétkezi munkát tanulta meg (ma is büszke arra, hogy vasbetonszerelő mester), csak azután tanult tovább. A kolozsvári képzőművészeti középiskolában, majd az I. Andreescu Képzőművészeti Főiskolán szobrászatot tanult, de a formánál jobban érdekelte a szín, a térnél a sík és a vonal. Ennek köszönhető, hogy negyedéves korában a festészetre váltott át, amelyben Feier Péter volt a mestere. 1961-ben végzett, ezután Gyergyószentmiklósról került rajztanárnak. Ma is ott dolgozik, de pedagógusi tevékenysége mellett változatos művészeti tevékenységet folytat. Bár végzettsége szerint szobrász és festő, elsősorban grafikusnak vallja magát. A rézdomborítások és táblaképek mellett főleg a grafikai problémák izgatják. Több mint negyven kollektív és egyéni kiállítás — közöttük nem egy nemzetközi is — állandó fejlődéséről és szorgalmáról tanúskodik. Egyforma bizottsággal mozog minden grafikai technikában, annak ellenére, hogy az eljárások fortélyait maga kísérletezte ki, munkáihoz még a festéket is maga készíti, és ő nyomtatja metszeteit.

Az ex librishez a könyvillusztáció felől jutott el. (Főleg kedvenc költőjéhez, a nemrég elhunyt Nagy Lászlóhoz és a világirodalom óriásához, Dantéhoz készített sok illusztrációt.) Csakhamar megtanulta az ex libris törvényszerűségeit, lehetőségeit, és hűséges művelője lett. 1962 óta több mint 300 ex librist alkotott.

Ha megpróbáljuk kitapogatni exlibris-

művészetének jellemző stílusjegyeit, először is hallatlanul finom rajzművészete, hajlékony és érzékeny vonalkultúrája ötlük a szemünkbe. Az utóbbi főleg rézkarcainak jellemzője; linómetszetei már testesebbek, vastkosabbak. Művészi rendteremtő képessége erőteljes, kiegyensúlyozott kompozíciókat szül, amelyeken — elsősorban rézkarctechnikájú lapjain — a vonal mellett a színt, a karcolás mellett a maratóst is csatasorba állítja. Néhány tragikus kicsengésű, őszinte gyászt hordozó lapján kívül (In memoriam Lówy Mihály stb.) többnyire derűsek lapjai, mi több: humorosak. Ezért különösen hálás a közönség, hiszen a humor ritka ajándék az exlibris-művészetben. Karancsi humora legtöbbször belülről fakad, nem a helyzetekből, így elkerüli a művészet perifériájára szorult karikatúra buktatóit is. Humorideálja nem a torz kiemelése, hanem az összetettségében derűs jellemábrázolás. Így sohasem üt sebet, fricskát is csak ritkán ad, mert tudja, hogy a mosoly maradandóbb, mint a harsány nevetés, és hogy a megértés jobban összeköt, mint a megszokottól való eltérések hangsúlyozása. Karancsi tükröt tart az emberek elé, és ez a tükör nemcsak a kitapítható arcot, de a belső fényeket is felvilágosítja. Az igazi humorista mindig filozofikus lélek; Karancsi Sándor is az. Erre vall humorának itt-ott felsejlő fanyarsága és az enyhe malícia, amely megkérdőjelezi a múlt értékeit.

Sajátos jelképrendszerén belül a megszokott szimbolika is új jelentéstartalmat kap. Hangulatteremtő ereje kevés esz-közzel is csodákra képes; a nap csorgó vérével ünneppé avatja a hétköznapokat, modern Madonnái pedig azt példázzák, hogy a halandóban is érzékeltetni tudja a halhatatlant. Átfedések vagy többosztaltú lapjai olykor képrejtvényként hatnak, a mondanivaló sűrűjében azonban mégsem lehet eltévedni, hiszen az, ha gondolkodásra késztet is, mindig egyértelmű.

Karancsi Sándor exlibris-művészete, amely Bledben még csak zsendülő vetés volt, Lisszabomban, a következő nemzetközi exlibris-kongresszuson érkezett el az aratáshoz. A díjak jeleztek, hogy a liszszaboni kongresszus jelmondata, a „sol lucet omnibus” Karancsi Sándor exlibris-művészetére is áll: Maga a művész az, aki kezében tartja a napot.

Galamboş Ferenc

Nyitrai Lajos: A Szolnok megyei Néplap repertórium

1949. november—1950. december

Fontos vállalkozás első eredménye a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár által készített repertórium. A szolnokiak ezzel a kiadvánnyal elindították a helyi sajtó repertorizálásának nagy munkáját.

Hosszú utat tettek meg a megyei könyvtárak, míg idáig eljutottak. Elsőként a helyi sajtó múltját, megjelenési adatait és lelőhelyeit kellett feltárniuk. Ez a munka eredményezte a sorban megjelenő megyei sajtóbibliográfiákat. A helyismereti kutatók tájékoztatásának következő állomása az országos sajtó helyi vonatkozású cikkeinek feltárása volt. Ez a sajtóanyag szükségszerűen szétszórta, nehezebben átfogható, mint a helyi sajtó. A sajtóbibliográfia után számos megyei könyvtár készítette el az országos sajtó helyi vonatkozású cikkeinek hosszabb-rövidebb időre vonatkozó repertóriumát (Borsod, Veszprém). A szombathelyiek hosszú idő óta a Vasi Szemle, a békésiek pedig a Békési Élet c. megyei folyóiratban közlék ezt a repertóriumot.

A harmadik vállalkozás, amibe a munka nagysága miatt eddig kevés könyvtár fogott, a helyi sajtó rendszeres repertorizálása. Nagyon kevés helyi laprepertórium jelent meg eddig. Inkább a Tanácsköztársaság idejének vagy a felszabadulás időszakának rövidebb életű, fontos lapjait vették így számba (Esztergomi Népszava, Debreceni Néplap), de évtizedekig megjelenő nagy napilap repertorizálására még nem került sor.

A szolnokiaké tehát a kezdés érdeme. A Szolnok megyei Néplap 25. évfordulójára jelent meg a lap repertóriumának első kötetét magában foglaló kiadvány. Illesse elismerés a vállalkozókat: járatlan úton indultak, és igen sok gondal kellett a maguk erejéből megküzdniük. Szerencse, hogy a szerkesztő, Nyitrai Lajos mellé sikerült megnyerniük lektornak a hazai bibliográfiai munka kitűnő szakértőjét, Lisztes Lászlót.

A lap 1949 novemberében indult, eleinte hetenként egyszer, majd hetenként kétszer jelent meg. Az első kötet a kezdő csonka év és — külön repertóriumként — az 1950-es évfolyam anyagát foglalja magában. Úgy sejtjük — bár erre sehol sem

utal a kiadvány —, hogy a továbbiakban naptári évenként csoportosítva készülnek a kötetek. A lap napilappá fejlődésétől kezdve terjedelmes repertórium-kötetekkel kell majd számolnunk.

A repertórium elsősorban a helyismereti kutatók, továbbá politikai vezetők, oktatók, bővebb tájékoztatást keresők számára készült. A feltárt cikkek dokumentálják a megye életének politikai, gazdasági, ideológiai, társadalmi, kulturális folyamatait; belőlük visszakereshető tehát a helyi történelem.

Természetesen válogató repertóriumról van szó, a szerkesztő a célnak megfelelően csupán a megyei vonatkozású cikkanyagot tárta fel, az országos közleményeket, a külpolitikai cikkeket elhagyta.

A lap cikkanyagának csoportosítása egy évfolyamon belül a tárgykörök szerint történt. Az öt főosztály (politikai mozgalmak; gazdasági élet; művelődésügy; szociálpolitika; szépirodalmi jellegű írások) a feldolgozott cikkek száma szerint osztályokra, alosztályokra, majd tárgykörökre tagolódik. Címleírás csupán a nagyobb és fontosabb cikkekről készült, a kisebbeknek, a híreknek a lelőhelyére a tárgykörök végén csoportosan, a lapszám és azon belül az oldalszám jelzésével utal a repertórium.

A tájékozódást névmutató, tárgymutató, földrajzi mutató segíti. A mutatók a repertórium tételeszámát adják meg, s természetesen csak azokat a tételeket regisztrálják, amelyeknek címleírásuk van. A szerkesztő azonban a földrajzi mutatóban ezt nem érezte elegendőnek, ezért a mutatók után egy új fejezetet illesztett a kiadványhoz: *II. rész, Településekenkénti csoportosítás* címmel. E fejezetben közigazgatási egységeknél (megye, járások, városok, községek) újra csoportosítja a repertórium cikkanyagát, s a Szolnok megyei Néplap megfelelő számának és oldalszámának feltüntetésével jelzi a lelőhelyet. A kötet módszertani bevezetője szerint emiatt az anyag kétszer szerepel a repertóriumban. Ez azonban nem így van, mert a címleírások nem ismétlődnek meg, hanem csupán a lelőhelyekre való utalások. Így tulajdonképpen ez a II. rész is csak egyfajta mutató, bár más, mint a

kei, vitái is megtalálhatók benne. E gyűjtőkörön belül az összeállító a teljességre törekedett: a majdani kutatás szempontjait messzemenően érvényesítve, az előzetes híradásokat is szerepelteti, s az egy-egy eseményről közölt beszámolóok adatait valamennyi átnézett lapból kigyűjtötte. Természetesen a bibliográfia korántsem tekinthető abszolút értelemben teljesnek, hiszen egészen bizonyos, hogy más — a bibliográfus által még nem látott — folyóiratok, újságok is írtak az Ady Társaságról. Ezek regisztrálása azonban aligha nyújthat lényeges többletet; a Társaság munkássága pontosan nyomon követhető a mostani címjegyzékből is.

Az összeállító a nemegyszer több soros címeket is rövidítés nélkül közli, így ezek általában kellő felvilágosítást adnak a szóban forgó rendezvényről. Ha nem, akkor annotáció pótolja ezt; némelyik részletesen felsorolja az adott gyűlés, műsor programját. E kérdésben a bibliográfus nem volt következetes: egyrészt több címleíráshoz kívánczónak tájékoztató, eligazító megjegyzés (például az 1355., 1380.,

1382. tételhez), másrészt az annotációkat hol a címléíráson belül (a cím után szögletes zárójelben, mintegy kiegészítésként), hol pedig az után helyezte el. Szigorú következetességgel érvényesítette viszont a történetiség elvét, azaz a tételek a megjelenés időrendjében követik egymást. Különben a *kronologikus elrendezés* minden olyan forrásbibliográfia alapkövetelménye, amely egy adott jelenség történeti szempontú bemutatását vállalja. A most ismertetett összeállítás ilyen, belső szerkezete tehát a lehető legjobb; egyben a legegyszerűbb is. (A visszakeresést összehozott név- és tárgymutató teszi lehetővé.) Emellett igen előnyös, mivel már a bibliográfiából kirajzolódik előttünk az Ady Társaság tevékenységének, fejlődésének jó néhány jellemző, meghatározó vonása, s természetesen eseménytörténete is.

(Debrecen, 1977. 158 l. / *A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Bibliográfiai Kiadványai 3.*)

Bényei Miklós

Lapozgató

● BRECHT-BÜCHER DER DDR címmel 457 tételes bibliográfiát adott ki Bertolt Brecht születésének 80. évfordulójára a lipcsei *Deutsche Bücherei*. A jól tagolt, háromféle mutatóval ellátott bibliográfiát Maritta Rost állította össze.

● A KULTÚRA ÉS KÖZÖSSÉG c. elméleti folyóirat 1974—1976-ban megjelent cikkeinek ismertetői címmel a Népművelési Intézet folyóiratának szerkesztősége terjedelmes, 217 oldalas, 400 példányban sokszorosított kötetet adott ki, amely érdekes műfajt képvisel: a B. Vörös Gizella szerkesztésében megjelent kiadvány 13 szakcsoportban közli a megjelölt három évfolyam közleményeiről készített referátumokat. Ezek terjedelme esetenként eléri a 2—3 gépelt oldalt (60—70 sor), de szép számmal akadnak néhány mondatos, 10—15 soros annotációk is az ismertetések között. Az összeállítás kezelését és a feldolgozott folyóiratban való könnyebb tájékozódást a tartalomjegyzéken kívül betűrendes szerzői és címmutató, továbbá a tárgyidőszak folyóiratszámait szerinti mutató segíti.

● A megújodott külsejű borsodi irodalmi és művelődési folyóirat, a NAP-JAINK rendszeresen foglalkozik könyvtárügyi témákkal. A februári számban például Hernádi Istvánné városi könyvtárigazgató írása olvasható Az ózdi olvasóegylet és könyvtár történetéből címmel, a márciusi szám pedig Kelényi István olvasótábori cikkét közli (Kiket hívjunk meg olvasótáborba? Egy táborvezető tapasztalataiból). — Olvasótábori cikket közöl a VALÓSÁG márciusi száma is: arról szól, milyen konfliktushelyzeteket teremt, ha a felnőttek iskolai módszereket alkalmaznak e kötetlenebb együttlét alkalmával is.

● A LIPCSEI bibliográfiai intézet (VEB Bibliographisches Institut, DDR—701 Leipzig Pf. 130) katalógust adott ki, amely a magyar könyvtárak számára is értékes felvilágosításokat nyújt az intézet már megjelent vagy készülő kiadványairól, például a 18 kötetes Meyers Neues Lexikonról, a kétkötetes Meyers Handlexikon-ról, a négykötetes Meyers Universalexikonról, a különféle réteg- és szaklexikonokról, valamint enciklopédiákról, zseblexikonokról (pl. Meyers Jugendlexikon, Kleine Enzyklopädie Mathematik, Meyers Taschenlexikon Bautechnik, Meyers Taschenlexikon Nordeuropäische Literaturen, Lexikon fremdsprachiger Schriftsteller, Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller, Lexikon der Antike), nyelvkönyvekről és szótárakról (Der grosse Duden, Gros-

ses Fremdwörterbuch, Gutes-schlechtes Deutsch). Az intézet fontos könyvtári és bibliográfiai kiadványokat is megjelentet, például — immár második, javított kiadásban — a *Lexikon des Bibliothekswesens-t*, a *Bibliothekswesen und Bibliographie in der Sowjetunion 1945—1975 c. nagy könyvtár- és bibliográfiatörténeti áttekintést*, a *Handbuch der Information und Dokumentation* című kézikönyvet. Ebben az évben adja ki az intézet a német közművelődési könyvtárügy folyóiratának, a *Der Bibliothekar*-nak harmincéves (1946—1976) mutatóját is.

A könyvtárak és a VIT

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség 1978/1979. évi akcióprogramjában kiemelt helyen szerepel a XI. VIT-re való felkészülés. A program hangsúlyozza, hogy az akciókat az „Antiimperialista szolidaritás, béke, barátság!” jelszavak jegyében szervezzék meg a fiatalok. Támogassák a leszerelésért, Európa és a világ békéjéért, biztonságáért folytatott világméretű harcot, ismerjék meg a VIT-ek történetét, valamint a fesztiválnak otthont adó szocialista Kuba népének, ifjúságának és fegyveres erőinek életét. A magyar ifjúság kevés, ám hatékony programsorozat szervezésére törekszik. Az 1978. április 24-i nemzetközi szolidaritási nap után május—júliusban megyei „kis VIT”-eket, VIT-műszakokat rendeznek. VIT agitációs központok, VIT-autóbusz, VIT-kirakatok stb. segítik, illetve népszerűsítik a VIT gondolatát.

Ezek a programok, valamint a pályázatok, vetélkedők alkalmat adnak arra, hogy a könyvtárak segítséget nyújtsanak a hazai rendezvényekre készülődő fiataloknak. Több helyen lesz dal-, irodalmi, képző- és iparművészeti, népművészeti, fotó- és plakátpályázat is. Amatőr együttesek számára műsorpályázatokat is meghirdetnek.

Budapesten a 48. sz. Szabó Ervin kerületi könyvtár *VIT olvasószolgálatot* szervezett (1098 Bp. Börzsöny u. 9—11. Telefon: 575-808. Felvilágosítást ad: Bertalan Béla). Helybenolvasásra az

érdeklődők rendelkezésére bocsátja a VIT-ek történetének teljes cikkanyagát (*Magyar Ifjúság, Világ Ifjúsága, Ifjú Kommunista* stb.) és más kiadványokat. A közelmúltban megjelent bibliográfia alapján (Maruszkai József — Székelyné Dóczy Éva: *VIT-bibliográfia*. Bp. 1977. Ifjúsági Kiadó, 78 l.) kiemelték a könyvtár állományából a Kubára vonatkozó munkákat, de meg kell említeni, hogy a teljes anyag a hálózat többi könyvtárából kölcsönözhető. Hangfelvétellel is szolgálnak: van egy 60 perces műsor, melyet a Magyar Rádió munkatársai állítottak össze. Irodalmi szemelvények, versek, zenei részek után tájékoztató következnek, amelyből az érdeklődők még azt is megtudhatják, hol lehet filmet kölcsönözni a VIT-tel kapcsolatban. (*Hangosított diaműsor az eddigi VIT-ek történetéről*. készítette a KISZ bp.-i Bizottságának Politikai Képzési Központja. Kölcsönözni lehet: Bp. II., Bimbó u. 7. Telefon: 155-275 és 159-094; *Mozgófilm a VIT-ek történetéről*. Kölcsönözhető a Filmmúzeumtól. Érdeklődni lehet Dimitrov Sándortól. Telefon: 214-030. 100 forintért, melyet szállítási költség fejében kell fizetni, gépet, filmet adnak, csak vetítővászonról kell gondoskodni.)

Műsoros kazetták, hanglemezek, kiadványok, módszertani segédanyagok az Ifjúsági Lapkiadó boltjában vásárolhatók (Bp. XIII., Katona József utca és Fürst Sándor utca sarok).

Ajánlatos, hogy minden könyvtár teremtsen kapcsolatot az illetékes KISZ-bizottságokkal. Ha a könyvtár megfelelő helyiséggel rendelkezik, adjon lehetőséget arra, hogy a vetélkedők különböző szintű döntőit, a kiállításokat és más rendezvényeket a könyvtárban tartsák meg. Készítsen könyvkiemeléseket, esetleg külön katalógusban tárja fel saját állományának VIT-irodalmát, kiegészítve azt a zenei, fénykép- és egyéb alkotások adataival. A könyvtárak szórólapokat, kisbibliográfiákat is készíthetnek, amelyeket ajánlatos közvetlenül elküldeniük a hatósugarukba tartozó nagyobb KISZ-szervezeteknek, iskoláknak. A leghatékonyabb módszer azonban változatlanul a könyvtárostól kapott személyes információ. Ezért a könyvtárosok „készüljenek fel!” a VIT-irodalomból! Az ajánlható szakirodalmi műveken kívül tárják fel a Kuba irodalmát, földrajzát, a kubai forradalom történetét bemutató alkotásokat, valamint a kiemelkedő személyiségek (Fidel Castro, Che Guevara) életéről szóló és a kubai kultúra, valamint sport eredményeit ismertető cikk- és könyvanyagot. A három ismert folyóirat (Magyar Ifjúság, Világ Ifjúsága, Ifjú Kommunista) mellett érdemes figyelmet fordítaniuk a KISZ-alszervezeti tájékoztatókra, továbbá a propagandisták számára készült *Ifjúsági Vitakör* című füzetekre is.

M. M.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A KÖNYVTÁRI FIGYELŐ külsejében teljesen megújult: idei első száma új címlappal jelent meg, és a folyóiratot előállító Népművelési Propaganda Iroda a sokszorosításról áttért a szöveg nyomtatására is. Tartalmilag a lap a megszüntetett körben mozog: eredeti cikkek, tanulmányok, nemzetközi értekezleti és tanulmányúti beszámolók, magyarra fordított cikkek (tömörítvények), referátumok szerepelnek benne. A szám gerincét három tanulmány alkotja: *Kováts Zoltán*, a Veszprémi Vegyipari Egyetem könyvtárának igazgatója a tudományos-műszaki tájékoztatás országos rendszerének egyik lehetséges szervezési modelljét vázolja fel, s javaslataival az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer (OSZIR) kialakításához is adalékokat szolgáltat; *Urban, László* a könyvtár olvasói övezetnek kiképzésével összefüggő esztétikai követelményekről teszi közzé az európai szocialista országok közös könyvtártervezési kézikönyve számára írott tanulmányát; *Mónus Imre* pedig a vidéki szakszervezeti könyvtárak négyéves (1971—1974) fejlődésének irányzatait elemzi rendkívül adatgazdag cikkében. (Kiderül például belőle, hogy a négy év alatt nagyon kevés, mindössze 42 szakszervezeti könyvtár kapott önálló helyiséget.) A nagyobb beszámolók és áttekintések tárgya az IFLA tavalyi, brüsszeli jubileumi világkongresszusa, a szovjet könyvtárügy a NOSZF 60. évfordulóján, a lengyel távlati könyvtárfejlesztési program, továbbá az európai társadalomtudományi információs központok első konferenciája (Moszkva, 1977. jún. 22—25.).

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS márciusi számában egyetlen eredeti cikk van: *Vajda Erik*nek a „serial” fogalmával kapcsolatos terminológiai kérdéseket boncolgató írása. Mivel az angol kifejezésnek nincs magyar megfelelője, a szerző kísérletet tesz új terminológia alkotására: sorra veszi a fogalomra a magyar szaknyelvben eddig — többnyire kiterjesztéssel — használt kifejezéseket (időszaki kiadvány, időszaki és sorozati kiadvány, szeriális kiadvány, időszakos kiadvány, sorozatos kiadvány, továbbá saját leleménye: a folytatódó kiadvány), s elsősorban a *folytatódó kiadvány* elnevezés alkalmazását ajánlja elfogadásra, de elképzelhetőnek tartja az *időszaki kiadvány(ok)* és *sorozat(ok)* összetett kifejezést, sőt a *sorozatos kiadvány* megjelölést is — abból a helyes alapelvből kiindulva, hogy „bármely... kifejezés, amelynek köznyelvi tartalma lényegében megfelel a megjelölendő fo-

galomnak, közös megegyezés esetén használható a fogalom kifejezésére”. — A TMT egyéb közleményei a lengyel tudományos, műszaki és gazdasági tájékoztatás 2000-ig várható fejlődésének prognosztizálási hátterével, az információszükséglet halmazelméleti ábrázolásával, az információk munka lyukkártyákkal, lovas-kártyákkal és egyéb eszközökkel történő mechanizálásával, tájékoztatás-gépesítési kérdésekkel, valamint az IFLA és az UNESCO együttműködésével foglalkoznak.

A KÖNYV ÉS NEVELÉS idei első számának vezércikke az iskolai napközi otthonok igen fontos szerepére utalva, a könyvtári jelenlét szükségességére és a jelenlét lehetséges formáira hívja fel a figyelmet. A könyvhasználat a tankönyv-nélküli osztályfőnöki órák esetében rendkívül nagy jelentőségű. Ezért az iskolai könyvtárosoknak érdemes megfogadniuk az „Együtt az osztályfőnökkel” című írás tanácsait. Ezek szerint az iskolai könyvtáros akkor cselekszik a leghelyesebben, ha az iskolában működő munkaközösségek közül az osztályfőnököknek lesz tagja. A könyvtárhasználatra épülő osztályfőnöki órákat az tartsa meg, aki jól kiismeri magát a könyvtárban, tehát elvileg az iskola minden tanára. A könyvtáros feladata a népszerűsítés, mintafoglalkozás tartása, az osztályfőnök tájékoztatása a tanulók olvasottságáról, továbbá — a jövő tantervekhez kapcsolódva — gondoskodás arról, hogy a tenmenetekbe, ezek szerves részeként, belekerüljön az egyes témák irodalma.

A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJÁ-nak elmúlt évi utolsó, negyedik számában cikket olvashatunk az AGROBER 1975-től kezdve kiépített kirendeltségi hálózatának és a központi könyvtárnak együttműködéséről, a hálózati könyvtárak gondozásának formáiról, eszközeiről. A folyóirat részletesen, gyakorlati céllal bemutatja a szakágazat könyvtárainak, tájékoztatási intézményeinek szempontjából fontos automatizált nemzetközi információs rendszereket is, mégpedig az alaptudományi tájékoztatási rendszerektől az „NTMIR-en keresztül a FAO dokumentációs központjáig és a nemzetközi élelmiszeripari (IFIS), valamint víztudományi-halászati tájékoztatási rendszerig (ASFIS). A folyóirat nyelvtörténeti sorozata ezúttal olyan üzemeneti fogalmak eredetével foglalkozik, mint az üzem, ültetvény, tangazdaság, mintagazdaság, berendezés, állag, terv (üzem)mód,

szervezés, munka, fogat, gép. — Annak idején hírt adtunk róla, hogy a Könyvtárosegyesület műszaki könyvtárosi szekciójának 1977 márciusában tartott összejövetelén a könyvtárügyi folyóiratok szerkesztői beszámoltak lapjuk terveiről. Az ankét folytatásaként — a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájelőzötőjének felkérésére — lapunk főszerkesztője ismerteti a *Könyvtáros* terveit, törekvéseit, különösen pedig az egyékszemélyes szakkönyvtárak szakmai elszigeteltségének feloldását szolgáló elképzeléseit.

Az **ORVOSI KÖNYVTÁROS 1978/1-es** számának egész terjedelmét — egy közlemény kivételével — az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 6. tájértekeztetének anyaga foglalja el. A Miskolcon rendezett tanácskozás előadásai és hozzászólásai az orvosi információk, gondolatok terjedésének mérési módszereivel foglalkoztak. E központi témakört *Szepesiné Benda Mária* bevezető előadása fejtette ki: William Goffmann amerikai szerzőnek 1966-ban alkotott szakirodalmi „járványelmélet”-t ismertette, és ennek magyar tükröződését vizsgálta a hazai szakirodalmi közlemények időbeli megoszlásában. Elemzése szerint a magyar orvosi szakirodalom követi a világ szakirodalmi „járványait” (mint az egyik orvos-hozzászóló szebb szóval mondotta: szakirodalmi, publikációs divatjait), de késésben van. A mérési módszerekkel, az információáradatban való eligazodás kérdéseivel négy felkért orvos-hozzászóló foglalkozott. — A tanácskozás többi előadásai a következő témákról szólnak: a gondozás és szakirodalma Magyarországon; az egészségügyi szakdolgozók („középkaderek”) képzésének könyvtári vonatkozásai; az orvostudományi információk felhasználóinak igényei az 1977-ben végzett vizsgálódás tükrében; a Szovjetunió tudományos és műszaki információs rendszere.

Az **OSZK HÍRADÓ**-nak, az Országos Széchényi Könyvtár tájékoztatójának elmúlt évi utolsó (11—12.) számában sok a nemzeti könyvtár belső életéről szóló információ; ezek egy része azonban kihat az egész könyvtárügyre. Ilyenek például a nemzeti könyvtár szakkatalógusának rekonstrukciójára, az időszaki kiadványok újrakatalógizálására vonatkozó tervek, a legjelesebb új szerzeményeket bemutató írások (Ibrahim Müteferrika négy nyomtatványa; Arany János 1849-es debreceni ponyvakiadványa, a *Szabadság zengő hárfája a magyar fiataloknak*; Cantelli da Vignola 1686-ban Rómában kiadott Magyarország térképe, amelyet Kádár János kapott Északrajna-Veszifália tarto-

mány miniszterelnökétől tavalyi, NSZK-beli látogatása során). A híradó újból megemlékezik a könyvtár alapításának 175. évfordulójával kapcsolatos jubileumi ünnepségekről és ismerteti a zeneműtár tavalyi kítűnő Dohnányi-emlékkiállítását is, amely — véleményünk szerint — nagyobb nyilvánosságot érdemelt volna, mint amilyent kapott.

A **MŰSZAKI EGYETEMI KÖNYVTÁROS 1977. évi 2. száma** beszámolót közöl a hálózat helyzetéről: új szervezeti és működési szabályzatáról, a központi könyvtár kiadványairól, szolgáltatásairól, valamint a hálózati munka legfontosabb kérdéseiről, elsősorban az állománygyarapításról, Érdekes adalék: a devizáért beszerezhető szakkönyvek átlagára 2000 Ft körül van, s noha ezekre, valamint a nyugati folyóiratokra a könyvtár eleve 15 százalékos áremelkedési tartalékot számított rá, a tartalék nem volt elegendő — összesen 2,5 millió forint pótkiadást okozott a tőkés infláció. — A híradó beszámol a műszaki egyetemi könyvtárak első szakmai szemináriumáról (Bakonyoszló, 1977. szept. 29—30.), továbbá tanulmányúti beszámolót (Irak), kiadványismertetéseket, irodalomkutatási jegyzéket és bő hírvivatot is közöl.

A **KÖNYVTÁRI JEGYZÉSEK** című, Békés megyei hálózati híradó idei első száma új, egyszerű, de nagyon izléses címlappal jelent meg, tartalmában azonban a korábbi számok hagyományos témakörei uralkodnak: helytörténeti kiadványokról, nemzetiségi könyvtárakról, megújított könyvtárak felavatásáról és eredményeiről szól a cikkek többsége és a sok hír. A megyei könyvtár régi gyűjteményét ismertető cikkből megtudjuk, hogy a könyvtárban 1048 kötet 1850 előtti könyv található, egy másik könyvtártörténeti írásból pedig kiderül, hogy Békés város gimnáziumának, amelyet *Szegedi Kis István* alapított, és amely tavaly ünnepelte fennállásának 425. évfordulóját, kezdettől volt könyvtára: az 1975-ben átalakított intézmény állománya 1976 végén 17 800 kötet könyvet és 152 bekötött folyóiratot számlált. Érdekes adatokat közöl a megyei szakfelügyelet egyik tagja az olvasók különböző korcsoportjainak könyvtári tagságáról: e csoportokat nem egymáshoz, hanem a megfelelő lakosság-csoport lélekszámához viszonyítva kiderül, hogy a 6—14 éves korú lakosságnak a fele (50,6 százaléka) iratkozott be a tanácsi könyvtárakba, és még a 15—19 évesek korcsoportjában is 42,3 a könyvtári tagok aránya. Viszont a 20—24 éveseknek már csupán az egynegyede (25,1 százalék), a 25 év felettieknek pedig csak 8 százaléka könyvtári olvasó!

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

LENGYELORSZÁG-ról szól a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadásában, az „Európai műszaki egyetemek és főiskolák szakosítási rendje” c. sorozat hetedik köteteként megjelent összeállítás (1977 [1978] 263 l.). Az ötszáz példányban sokszorosított munka szerzője, dr. Varga Imre, a korábbi kötetek szerkesztőinek megfelelően mutatja be Lengyelország műszaki felsőoktatási intézményeit. Az országra vonatkozó általános adatok után az oktatási rendszert ismerteti — különös tekintettel a felsőoktatásra és elsősorban a műszaki felsőoktatásra —, majd külön-külön sorolja fel a tíz műszaki egyetem, nyolc mérnökképző műszaki főiskola legfontosabb jellemzőit (története, a hallgatók száma, az iskola szervezeti tagolódása, az évfolyamok tantárgyai az óraszámokkal együtt stb.).

SZAKFOLYÓIRATOK LELŐHELYJEGYZÉKE

1977 címmel első ízben adott ki központi periodikum-címjegyzéket a dunaujvárosi Munkás Művelődési Központ Könyvtára. Az 500 példányban, sokszorosításban megjelentetett jegyzék nemcsak az elmúlt év folyamán a könyvtárakba járatott folyóiratokat sorolja fel betűrendben, a lelőhely kódjelenek közlésével együtt, hanem az összeállító, Taródi Tamás figyelmét a város egyéb intézményei, hivatalai, iskolái, szervezetei, továbbá üzemei és vállalatai sem kerültk el, sőt a 84 lelőhely között például ügyvédi munkaközösségek, sportegyesületek és lakásszövetkezetek kódjelei is megtalálhatók. A kiterjedt anyaggyűjtésnek köszönhető a tartalmi gazdagság: a jegyzék 791 folyóiratot vesz

számba, igen sok külföldit is. A megjelenési hely szerinti mutatóból kiderül, hogy 1977-ben 19 ország folyóiratai jártak Dunaujvárosba. A hasznos összeállítást ETO szerinti szakmutató zárja.

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ TÁRSULAT KIADVÁNYAI 1970—76 címmel a TIT Központi Könyvtára 750 példányban sokszorosított jegyzéket bocsátott közre, amely a Társulat felépítése szerinti tagolásban (az országos központ, a választmányok, a budapesti szervezet, a megyei szervezetek kiadványai — különválasztva a nyári egyetemek kiadványait), egy-egy csoporton belül pedig évenkénti bontásban 584 kiadványt ír le. Az 1945 és 1976 között megjelent 70 folyóirat, szakosztályi közlöny, belső tájékoztató adatait külön részben sorolja fel az értékes tájékoztató kiadvány.

RAJZOS KÖNYVAJÁN-LÓ LAPOKBÓL közös tartótasakba helyezett téma-

kartotékot állított össze és sokszorosított — sajnos, csupán 50 példányban — a szegedi Somogyi Könyvtár fiókhálózati osztálya. A 14 témára egy-egy rajzos kérdéssel figyelmet felhívó kemény karton másik oldalán 8—10 könyv címlírása található, mégpedig a legrovidebb formában. Az érdekes témákra és kérdésekre (pl. a kuruc kor; ókor-régészet; humor-szatíra; gyógyítás-tesztelés; a csillagok világa; a titokzatos Kelet; Labdajátékok-sport; Mátyás király; sakk-rejtvény-kvíz; „Ismeri-e az irodalom híres kutyáit?") jó könyvekkel válaszoló, egyszerű eszközökkel készült, de izléses, olcsó kiadvány, Lippainé Fekete Ilona és Kulka Eszter munkája mint ötlet is figyelemre érdemes.

KÖNYVTÁRI TAJÉKOZTATÓ 1978 címmel képes könyvtári kalauzt állított össze a Tiszafüredi Nagyközségi-Járási Könyvtár abból az alkalomból, hogy tavaly volt 100 éve az első tiszafüredi könyvtár megalapításának. A könyvtár otthona, mint arról hírt adtunk, az elmúlt évben lényegesen nagyobb lett és korszerűsödött, az intézmény szolgáltatásai bővültek, ezért olvasótábora gyorsan növekszik. Az új tagokat könyvtári jártasságuk megszerzésében minden bizonnyal jól segíti majd a tetszetős kiadvány.

A PEST MEGYEI CIGÁNYLAKOSSÁG közművelődéséről szól a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár nyomtatásban közrebocsátott füzeté, amely

az intézmény *Módszertani füzetek* c. sorozatában jelent meg, III-as jelzéssel, *Módszerek és tapasztalatok* alcímmel. Szabó Ferenc összeállítása a helyzetismeretesen kívül elsősorban a klubtevékenységgel foglalkozik, könyvtári vonatkozása meglehetősen kevés; a könyvtári olvasási körülmények és tapasztalatok közlése, illetve elemzése helyett megelégszik az 1977. évi veresegyházi cigány-olvasótábor rövid ismertetésével.

A KRÓNKA (1920—1921) REPERTORIUMA címmel a Baranya megyei Könyvtár kiadta Tüskés Tibor munkáját, a magyar avantgarde történetének fontos és értékes dokumentumát. A Krónikának 1920 októberétől 1921 június közepéig mindössze 17 száma jelent meg Pécsen, amely abban az időben jugoszláv megszállás alatt állt. A kéthetente jelentkező folyóirat az ellenforradalom elől Pestről elmenekült emigránsoknak s a tehetséges pécsi fiataloknak (Csuka Zoltán, Kodolányi János, Molnár Farkas, Schuber Ernő) egyaránt közlési lehetőséget teremtett, s rendszeresen jelentkeztek hasábjain publikációikkal Kacsák és a Ma körének tagjai is. A szép kiállítású, nyomtatott kötet nyolcvan lapjából mindössze tizenháromat foglal el — névmutatójával együtt — a szakszerűen összeállított repertorium, a terjedelem nagyobbik részét Tüskés Tibor kitűnő összefoglalója — Egy évtized (1915—1925) Pécs művészeti életében —, valamint a folyóiratból vett szemelvények foglalják el, továbbá néhány hasonmásoldal is található a kötet végén. Mind a szerző, mind a kiadásra vállalkozó Pécsi Megyei Könyvtár fontos és értékes szolgálatot tett a magyar irodalom- és művészettörténetnek művelésé-

történetünk e kevésbé ismert régiójának kitűnő feltérképezésével.

APRILIS 1-IG MEGJELENT PERIODIKUS KIADVÁNYOK; MUNKABESZÁMOLÓK ÉS -TERVEK: *Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató. A felsőoktatás általános kérdései.* 1976/2.; *Felsőoktatási Szakirodalmi Tájékoztató. A-sorozat. Műszaki és Természettudományok.* 1977/2. B-sorozat. *Társadalomtudományok.* 1976/2. (Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont — OPKM — Marx K. Közgazdaságtud. Egyetem Közp. Könyvtár — BMEKK); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 20 (1978). (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Gyarpodási jegyzék.* 1. sz. (A Celdömölki Nagyközségi és Járási Könyvtár Tájékoztató Füzetek 1.) (1978); *Hungarian Library and Information Science Abstracts*

[HLISA] 1977/2. (OSZK KMK); *Vengerszkaia Literatura po Bibliotekevedeniju i Informatike* [VELBI] 1977/2. (OSZK KMK); *Irodalomkutatások. Az általános nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke* 1978. március (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap.* 1977/3. (OSZK KMK); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke.* 1977 negyedik negyedév. (Országgyűlési Könyvtár); *Mikrofilmek címjegyzéke. Időszaki kiadványok* 2. (1977) (Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei. Új sorozat); *Mikrofilmek címjegyzéke. Modern nyomtatványok* 1. (1977) (Az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilm jegyzékei. Új sorozat); *Szociológiai Információ.* A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. 1977/2. (FSZEK); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról.* A. Referátumok. 1978/2. B. Bibliográfia 1978/2. (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból.* 1978. febr. (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára* 2. sz. 1978. febr. (Hajdú-Bihar m. Könyvtár); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. Szociálpszichológia.* 1978/2. (FSZEK); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek)* 1977/4. okt.—dec. (FSZEK). — *Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ beszámolója az 1977. évről;* *Az — — 1978. évi munkaterve;* *Tájékoztató Békés megye tanácsi közművelődési könyvtárainak 1977. évi tevékenységéről;* *A [Békés] megyei Könyvtár 1978. évi munkaterve;* *A Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár 1978. évi munkaterve.*

„MERABONA”

könyvtári állványrendszer

*Új,
függőtasakos hanglemeztároló*

*Gyártja:
TÖVÁLL, Szany*

Ügyintéző: Németh László

Karancsi Sándor könyvjegyeiből. Cikkünket lásd a 303. oldalon

Ára: 6,— Ft

HU ISSN 0450-7886